

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення міської ради
«__» _____ 2026 року
№ 50/VIII-__

СТРАТЕГІЯ

розвитку Чернігівської міської
територіальної громади
на період до 2027 року
(з перспективою дії до 2034 року)

Зміст

Вступ	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА	5
1.1. Історичний розвиток Чернігівської міської територіальної громади	5
1.2. Географічне розташування територіальної громади	8
1.3. Природно-ресурсний потенціал	10
1.4. Характеристика населення та трудових ресурсів	12
1.5. Інфраструктура Чернігівської міської територіальної громади	16
1.6. Містобудівна документація	48
1.7. Економічний розвиток громади	50
1.8. Стан навколишнього природного середовища	59
1.9. Фінансовий стан та бюджет територіальної громади	61
1.10. Органи управління громадою	66
1.11. Органи самоорганізації населення та громадських об'єднань	68
1.12. Військові дії на території громади та безпекова ситуація	70
1.13. Результати опитування мешканців громади	73
РОЗДІЛ 2. SWOT-АНАЛІЗ	75
РОЗДІЛ 3. СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	85
РОЗДІЛ 4. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ	91
РОЗДІЛ 5. СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	92
РОЗДІЛ 6. ВІДПОВІДНІСТЬ ПОЛОЖЕНЬ СТРАТЕГІЇ	107
РОЗДІЛ 7. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ТА ПЛАНУ ЗАХОДІВ	129
РОЗДІЛ 8. МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	130
Додаток 1	159

Вступ

Стратегія розвитку Чернігівської міської територіальної громади на період до 2027 року (з перспективою дії до 2034 року) (далі – Стратегія розвитку) є головним програмним документом розвитку громади на довгострокову перспективу.

Стратегія розвитку – документ стратегічного планування місцевого рівня, що визначає мету, стратегічні, оперативні цілі та завдання з розвитку Чернігівської міської територіальної громади.

Стратегія розвитку розроблена відповідно до:

- законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про засади державної регіональної політики», «Про стимулювання розвитку регіонів», а також «Про інноваційну діяльність», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про стратегічну екологічну оцінку» тощо;

- указів Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», від 18.08.2020 № 329/2020 «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму», від 02.06.2021 № 225/2021 «Про Стратегію людського розвитку» тощо;

- розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»;

- Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад, затверджених наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 21.12.2022 № 265 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад».

Необхідність розроблення Стратегії розвитку передбачена Законом України «Про засади державної регіональної політики» (із змінами) та реформою правових відносин щодо управління публічними інвестиціями, оскільки Стратегія розвитку є основою для формування пропозицій щодо публічних інвестицій громади та має відповідати Цілям сталого розвитку України до 2030 року, положенням Державної стратегії регіонального розвитку України на 2021–2027 роки та Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року.

Крім того, необхідність розроблення Стратегії розвитку громади обумовлена, насамперед, необхідністю відновлення пошкодженої внаслідок російської збройної агресії інфраструктури, збереження та відновлення людського й економічного потенціалу громади, створення безпечових умов життєдіяльності та визначення нових пріоритетів відновлення і розвитку з

урахуванням викликів сьогодення та можливостей отримання міжнародної підтримки.

Мета Стратегії розвитку полягає у визначенні стратегічних та оперативних цілей, а також завдань до них, що сприятимуть відновленню та соціально-економічному розвитку Чернігівської міської територіальної громади, створенню сприятливих, безпечних та комфортних умов проживання для мешканців і гостей міста.

Стратегія розвитку розглядається як головний програмний документ для Чернігівської міської територіальної громади, що є основою для розроблення нових галузевих цільових програм та вдосконалення існуючих.

У Стратегії розвитку визначено систему цілей та заходів, спрямованих на відновлення інфраструктури, економічних процесів, людського капіталу та покращення якості життя мешканців міста.

Стратегія розвитку є важливим інструментом для системного розвитку громади, спрямованого не лише на подолання наслідків війни, а й створення передумов для довгострокового зростання в умовах сьогодення. Стратегію розвитку розроблено на засадах смарт-спеціалізації, що передбачає визначення окремих оперативних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал, з урахуванням конкурентних переваг громади, та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні.

Стратегія розвитку сприяє об'єднанню зусиль усіх зацікавлених сторін – уповноважених органів місцевого самоврядування та місцевої влади, мешканців міста, представників громадянського суспільства, бізнесу для забезпечення економічного та соціального розвитку громади з урахуванням наявних ресурсів і потреб громади.

Інструментами виконання Стратегії розвитку є План заходів з її реалізації на 2026-2027 роки та міські цільові програми. У процесі виконання Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку можуть вноситися необхідні зміни, доповнення, що затверджуються міською радою.

Відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» Стратегія розвитку як документ державного планування пройшла процедуру стратегічної екологічної оцінки (СЕО). Для цього визначено обсяг СЕО та розроблено Звіт про СЕО.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА

1.1. Історичний розвиток Чернігівської міської територіальної громади

Чернігів – одне з найдавніших міст України та Східної Європи, яке має унікальну історію та найбільшу кількість збережених пам'яток усіх епох, включаючи домонгольський період.

Як свідчать археологічні дослідження, перші поселення на землях громади існували ще з часів палеоліту (II тис. до н.е.), і надалі ці землі були постійно заселені.

Перед слов'янами тут панували скіфи, а вже починаючи з VII ст. формується декілька городищ поселень сіверян на пагорбах. Три великі розмішувались на території Болдиних гір, за Стрижем і найбільше – на території, де пізніше сформувався Дитинець.

На початку X ст. Чернігів вже був розвинутим містом, що входило з 884 року до складу Київської Русі і було другим за могутністю містом після Києва.

Перша письмова згадка про місто датується 907 роком, але Чернігів вже описується як велике місто у Київській Русі.

У IX–XIII ст., після військової міжусобної боротьби князів за владу, Чернігів стає столицею князівства, що в період свого розквіту займало величезну територію: від Дніпра на заході до Дону на сході і від Азовського моря на півдні до сучасного Підмоков'я на півночі.

Під час князівства Мстислава Чернігів перебував у розквіті містобудування. Після його смерті Чернігів переходить до Ярослава, який зосереджує свої будівничі сили у Києві. Другий розквіт Чернігова відбувається за князівства сина Ярослава – Святослава, який започаткував династію чернігівських князів Святославичів. У його часи було побудовано Єлецький та Іллінський монастирі та церкви на території дитинця.

Основна територія Чернігівського князівства перебувала на лівобережжі Дніпра, в басейні річок Десни й Сейму, на землях, заселених сіверським племенем. Згодом територія князівства поширилася на землі радимичів і частково в'ятичів та дреговичів.

Окрім Чернігова, столиці, у князівстві налічувалося понад 40 розвинених на той час міст, зокрема, Новгород-Сіверський, Стародуб, Брянськ, Путивль, Курськ, Карачев, Козельськ, Кроми, Трубчевськ, Любеч, Глухів, Чечерськ, Гомель, Біловеж, Вир, Глібль, Оргощ, Хоробор, Морівськ та інші. Володіння й вплив Чернігівського князівства до XII ст. поширювалися далеко на північний схід (Мурома-Рязанська земля) і південний схід (Тмутороканське князівство).

Навіть у часи феодальної роздробленості місто Чернігів продовжувало лишатися визначним економічним, політичним і культурним центром Київської Русі.

Рисунок 1. Чернігівське князівство XI–XII ст.

У 1239 році місто взяла в облогу й дощенту спалила орда хана Батия. Чернігівське князівство почало дробитися на маленькі, після чого Чернігів на століття занепав.

З 1357 року Чернігово-Сіверська земля переходить під панування Литовського князівства, але зазнає періодичних нападів від кримських татар.

Війна між Великим князівством Литовським й Московією у 1501 - 1503 роках закріпила Чернігово-Сіверщину за Московською державою. Чернігів став прикордонним містом.

На початку XVII ст. місто входить до складу Речі Посполитої і стає центром Чернігівського воєводства.

У 1623 році Чернігів отримав магдебурзьке право. Цей привілей місту надав польський король Сигізмунд III. Статус самоврядування закріпив міський герб та дозволив громаді самостійно управляти господарством і судовою справою.

У часи визвольної війни Чернігів входить до Лівобережної автономії. Після визвольної війни (1648 - 1654 років) за козацької доби Чернігів стає важливим центром торгівлі – через нього проходить один з торгових шляхів до Києва. Місто відбудовується, в той час було зведено низку унікальних храмів у стилі українського бароко. До 1782 року, поки козацький устрій не було знищено, у місті розташовувався козацький полк.

З 1782 року Чернігів є центром Чернігівського намісництва.

З початку XIX ст. місто стає центром Чернігівської губернії. У 1803 році російський уряд затверджує план Чернігова як губернського міста (населення міста на 1808 рік складало близько 4500 мешканців).

У XIX ст. у місті будуються заводи, кузні, пекарні, училища та гімназії, лікарні, інші заклади та житло.

На початку XX ст. Чернігів є індустріальним та культурним центром. Територія Чернігова у 1910 році становила 668,5 десятин, населення міста у 1913 році складало 35 850 мешканців.

З 1919 року до 1991 року Чернігів переживає радянський період свого історичного розвитку.

У 1941-1943 роках під час Другої Світової війни місто було окуповане та зазнало сильних руйнувань.

За результатами післявоєнної відбудови та впровадження планів промислового розвитку у 1960-1970 роках Чернігів став одним із найбільших індустріальних та культурно-історичних осередків українського Полісся. Починаючи з кінця 1950-х років відбувалося зростання кількості населення міста: у 1959 році кількість мешканців складала 90 тис. осіб, у 1979 році – 238 тис. осіб, а у 1995 році – 314 тис. осіб.

Чернігів розвивався як великий промисловий центр. Господарську діяльність здійснювали великі промислові підприємства: Радіоприладний завод (понад 10 000 робітників), виробниче об'єднання «Хімволокно», камвольно-суконний комбінат, Чернігівська ТЕЦ, фабрики «Сіверянка» та «Елегант». Основним напрямком економічної діяльності у сфері виробництва був військово-промисловий комплекс та легка промисловість.

У 90-ті роки XX ст., після занепаду та розпаду СРСР та на початку першого етапу становлення незалежної України, місто відчувало наслідки економічної кризи. Виробничі зв'язки були розірвані, частка промислових підприємств з закінченим циклом виробництва, продукція яких користувалась високим попитом на ринку, була незначною, що призвело до призупинення діяльності та реорганізації суб'єктів господарювання, зростання безробіття та зменшення чисельності населення міста.

З початку 2000-х років відбувалася реструктуризація та диверсифікація галузей промисловості. Харчова промисловість стала одним із драйверів розвитку міста, розвивалися підприємства з переробки агропромислової продукції. Багато підприємств легкої промисловості переорієнтувалися на експортні замовлення (пошиття одягу для європейських замовників). У машинобудуванні збереглися та модернізувалися лише окремі напрямки виробництва, наприклад, виробництво автобусів, а в подальшому і тролейбусів, на Чернігівському автозаводі.

Економіка поступово відновлювалась, переорієнтувавшись, зокрема, на легку промисловість, послуги та торгівлю. Відбулося зростання частки малого та середнього бізнесу приватної форми власності. Разом з тим, почала проводитись модернізація об'єктів інфраструктури міста.

Чернігівська міська територіальна громада була утворена відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 730-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Чернігівської області». До складу громади увійшло лише місто Чернігів.

На сьогодні Чернігів – це місто, що героїчно протистоїть ворогу під час повномасштабного російського вторгнення з 24 лютого 2022 року.

6 березня 2022 року Президент України Володимир Зеленський надав Чернігову звання «Місто-герой України».

1.2. Географічне розташування територіальної громади

Чернігівська міська територіальна громада розташована на півночі Лівобережної України в поліській зоні. Адміністративним центром Чернігівської міської територіальної громади і єдиним населеним пунктом громади є місто Чернігів, яке є обласним центром Чернігівської області, що межує на заході з Київською, на сході – з Сумською, на півдні – з Полтавською областями.

Чернігівська міська територіальна громада, утворена у 2020 році в межах Чернігівського району, межує з іншими територіальними громадами цього ж району. Навколо неї розташовані сільські та селищні громади: Новобілоуська сільська громада (на заході/півночі), Киїнська сільська громада (на заході/півдні), Михайло-Коцюбинська селищна громада (на заході), Киселівська сільська громада (на півночі/сході) та Іванівська сільська громада (на півдні/сході), що входять до приміської зони.

Чернігів розташований на правому березі річки Десни (притока Дніпра) при впадінні в неї річки Стрижень. Місто лежить у межах Придніпровської низовини в природній зоні Українського Полісся. Це найпівнічніший обласний центр України. Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» Чернігів віднесений до категорії історичних міст.

Місто Чернігів являє собою компактну планувальну структуру, що сформувалась на правому березі річки Десна неподалік від столиці країни – міста Києва та міжнародних аеропортів «Бориспіль» і «Київ (Жуляни)», а також поруч з міжнародною трасою Е-95 Європа-Азія. У широтному напрямку р. Стрижень (притокою р. Десни) і залізницею місто розділяється на три розпланувальних утворення: Центральне, Східне й Західне.

Центральний район Чернігова – це історичний, діловий та культурний центр міста, розташований переважно навколо Красної площі, проспекту Миру та проспекту Перемоги, з розвиненою інфраструктурою, ресторанами, парками (Вал) та історичними пам'ятками.

Східний район сформований на поєднанні двох радіальних осей – вулиці Шевченка й проспекту Михайла Грушевського, на півдні він межує із широкою заплавою р. Десни. До цієї частини міста входить територія лісопарку Кордівка.

Західна частина Чернігова переважно охоплюється Новозаводським адміністративним районом, який розташований на захід від проспекту Миру. Це промислово-житловий район, що відомий великою кількістю виробничих підприємств, залізничним вузлом та спальними мікрорайонами.

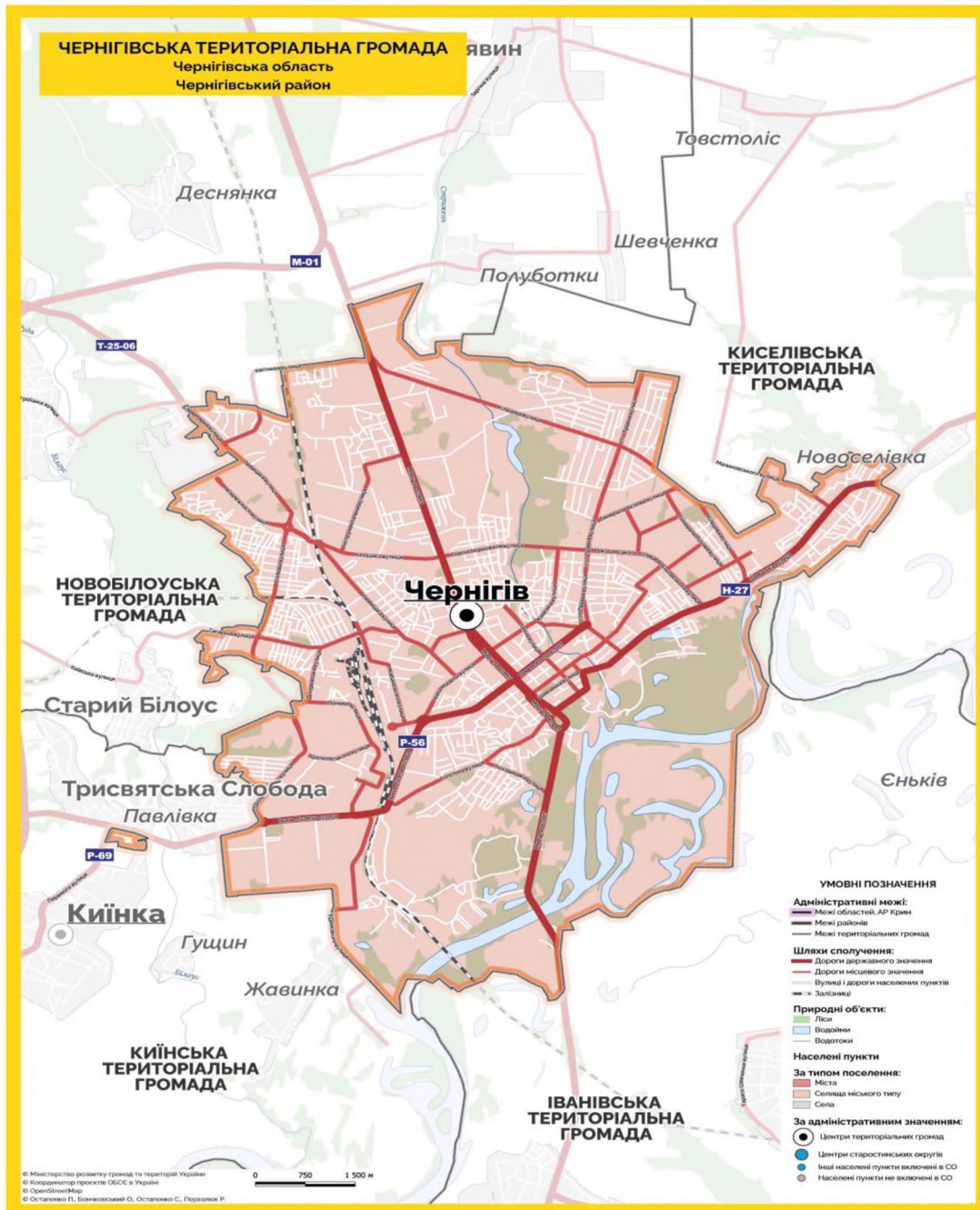

Рисунок 2. Територія Чернігівської міської територіальної громади

Відстань до м. Києва залізницею 209 км, автошляхом 141 км. Відстань від громади до кордону з російською федерацією становить близько 100 км, до державного кордону з Республікою Білорусь 66 км.

Чернігів поділяється на два міські райони: Деснянський та Новозаводський. Райони поділяють місто навпіл (межа пролягає по проспекту Миру): Деснянський – східна частина, Новозаводський – західна частина міста.

Територія міста в межах, затверджених Верховною Радою України (постанова № 872-XIV від 08.07.1999), складає 7856,3 га:

- 2080 га – землі громадян, яким вони надані у власність і користування;
- 1247 га – землі закладів, установ, організацій;
- 863 га – землі промислових та інших підприємств;

- 380,8 га – землі підприємств транспорту, зв'язку;
- 166 га – землі частин, підприємств, організацій, навчальних закладів оборони;
- 2,6 га – землі лісогосподарських підприємств;
- 19 га – землі водогосподарських підприємств;
- 1,1 га – землі підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам;
- 3096,8 га – землі запасу, природоохоронна територія та землі, не надані у власність та користування.

Особлива цінність міського середовища – наявність значної кількості пам'яток історії і культури, унікальних архітектурних ансамблів, які знаходяться в нерозривному зв'язку з оточуючим ландшафтом, що надає місту неповторності і своєрідності.

На території міста розташований регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» площею 168,7 га, який є частиною природно-заповідної зони Чернігівської області.

Близько 50% території міста охоплені зонами охорони пам'яток архітектури (охоронні зони заповідника і окремих пам'яток архітектури, зона регулювання забудови, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, зона ландшафту, що охороняється, затверджені рішеннями Чернігівського облвиконкому № 90 від 24.04.1989).

Значні території зайняті садовими товариствами (район Лісковичі, північна частина міста, район с. Півці).

Ландшафтно-рекреаційна зона формується за рахунок існуючих лісових насаджень, лісопарків Кордівка та Ялівщина, луків в заплаві Десни і планувально пов'язана з приміськими зеленими насадженнями, створюючи єдину розгалужену систему.

1.3. Природно-ресурсний потенціал

Природно-ресурсний потенціал м. Чернігова базується на вигідному розташуванні на берегах р. Десни, значних запасах підземних вод, лісових масивах та рекреаційних зонах. Місто має обмежені вільні земельні ресурси для забудови, при цьому значна увага приділяється збереженню історико-культурного ландшафту.

Поверхневі води представлені водами р. Десни (південь міста) та її правосторонніх приток – малих річок – Стрижень (центральна частина міста) і Білоус (західна околиця).

Долина р. Десни заплавна, в районі міста має ширину біля 7 км, вирівняна, з добре вираженим руслом та різноманітністю мікроформ рельєфу заплавного типу. Правий схил долини досить крутий, висотою 20-30 м, місцями на території найбільш старовинної частини міста представлений насипним валом. Русло річки звивисте, шириною 110-140 м, дно піщане та піщано-мулисте.

Річка Стрижень в межах міста має ширину заплави 100-150 м, звивисте русло шириною 10-40 м, глибиною 0.4 м/в, у меженний період (період річного циклу, протягом якого спостерігається низька водність) – 0.1-0.2 м/в.

Річка Білоус – мала річка в Чернігівському районі, права притока річки Десни, має рівнинний тип, широку заплаву, довжина становить 55 км, площа басейну – 657 км².

Чернігів має значні рекреаційні ресурси: це акваторії та заплавні території річок Десна, Стрижень і Білоус з прибережними смугами.

Значну частину південних територій міста займають затоплювані паводковими водами заплави та надзаплавні тераси рік Десна та Стрижень, у тому числі окремі забудовані ділянки Лісковичі, Бобровиці та промислово-складські споруди. При цьому правий крутий берег Десни на окремих ділянках зазнає інтенсивного розмиву (Бобровиця) і потребує укріплення. Літологічно затоплювані площі представлені переважно вологими та насиченими водою мулами, піщано-супіщаними відкладами, рідше – торфами; ґрунтові води залягають з поверхні і до глибини 1-1,5 м. Освоєння таких територій потребує складних інженерних заходів – обвалування, підсипки поверхні, виторфування тощо.

Окрім річок, місто має унікальний ландшафт (Болдині гори), що поєднує історичні пам'ятки з природними об'єктами.

Чернігів зберіг найбільше давньоруських пам'яток та неповторний ландшафт – зелені пагорби високого правого берега річки Десни, увінчані стрімкими силуетами храмів і веж. Завдяки своїм ландшафтним характеристикам у поєднанні з гармонійним містобудівним каркасом, територія може претендувати на визначення пам'ятки ландшафту.

На території міста розташовані регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» площею 168,7 га, який є частиною природно-заповідної зони Чернігівської області. Парк має велике значення як осередок збереженої природи в міській зоні, відіграє значну гідрологічну, біологічну та екологічну роль. Є особливо цінним для підтримування біо- і ландшафтного розмаїття міста.

Також на території м. Чернігова є парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Болдина гора» та «Міський сад». Парк-пам'ятка «Болдина гора» – старовинний парк, заснований на високому гористому плато над древньодеснянською заплавою, яка починається майже від самого Валу і носить назву Болдиних гір. Частково територія парку входить до складу національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». Піднімаючись над заплавою Десни й охоплюючи її широкою дугою, Болдині гори є природною домінантою чернігівського ландшафту. Тут розміщено курганний комплекс – один із найбільших некрополів IX-XI ст., який складається з 6 курганних груп, що визначали заселену територію міста.

Парк-пам'ятка «Міський сад» – старовинний парк, який охоплює частину тераси та заплави р. Десна, з багатовіковими деревами дуба звичайного, липи серцелистої, клену гостролистого, ялини європейської та низкою інших декоративних насаджень. В 2022 році парк-пам'ятка «Міський сад» зазнав пошкоджень внаслідок російської військової агресії та потребує комплексної реконструкції та розробки нової концепції використання.

Найцінніші об'єкти культурної спадщини, що формують панорами та об'ємно-просторову структуру перспективної пам'ятки ландшафту, входять до території Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній»: княжий Дитинець зі Спасо-Преображенським та Борисоглібським соборами, Колегіумом, будинком І. Мазепи, Катерининська церква, П'ятницька церква, Єлецький і Троїцький монастирі, курган «Чорна могила» й курганний могильник на Болдиних горах.

Чернігівська міська територіальна громада розташована у вологій помірно теплій агрокліматичній зоні. Клімат цієї території формується під впливом інтенсивного західного (Атлантичного) переносу повітряних мас та є помірно-континентальним, м'яким, достатньо вологим.

Для цієї території характерні підвищена вологість, помірні температури та достатня кількість атмосферних опадів. Взимку періодичні вторгнення мас арктичного та сибірського холодного повітря приносять похолодання та суху погоду, яка встановлюється з листопада до кінця березня. Зима здебільшого малосніжна, у більшості років стійка, порівняно тепла. Літо тепле й помірно вологе.

В місті переважають західні та південно-західні вітри, які достатньо зволожують територію. Протягом року найбільша місячна кількість опадів припадає на квітень - червень, найменша – на січень - березень.

Територія Чернігова багата на лісові масиви (переважно соснові та мішані ліси), які створюють сприятливий мікроклімат та рекреаційні зони (Ялівщина, Болдині гори). Земельні ресурси у межах міста майже вичерпані.

В межах міста сформувались типові поліські ґрунти, характерні для Лівобережного Полісся і не надто сприятливі для ведення землеробства. Їх формування обумовлене різноманітністю літогенної основи, рельєфу, умов підземного та поверхневого стоку.

Поблизу міста поширені будівельні піски, крейда, глини, суглинки, які використовуються в індустрії будівельних матеріалів.

1.4. Характеристика населення та трудових ресурсів

Місто Чернігів є адміністративним центром Чернігівської області та її найбільшим за чисельністю мешканців населеним пунктом.

Комплексна оцінка демографічної ситуації є надзвичайно важливою при розробленні стратегії розвитку громади та дозволяє визначити поточні тенденції щодо чисельності населення, його вікової структури, міграційних процесів, допомагає прогнозувати майбутні зміни. У зв'язку із введенням воєнного стану в Україні органи державної статистики призупинили оприлюднення статистичної інформації.

Враховуючи відсутність статистичної інформації, наразі неможливо здійснити повноцінний аналіз основних тенденцій демографічної ситуації в громаді.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України спричинило неконтрольований рух населення, як у межах області і країни, так і за кордон.

Частина жителів Чернігівської міської територіальної громади виїхала за її межі, водночас спостерігався міграційний рух внутрішньо переміщених осіб на територію громади. І якщо динаміку пересування внутрішньо переміщених осіб у разі їх відповідної реєстрації можна відслідкувати, то визначити точну чисельність наявного населення громади з урахуванням таких переміщень достатньо важко. Очевидно, що негативні наслідки війни підсилять наявну тенденцію депопуляції населення, а також прискорять процеси природного скорочення чисельності населення.

Так, у відповідності до відомостей про місце реєстрації осіб, які занесені до відомчої інформаційної системи «Реєстр територіальної громади» Державної міграційної служби України, станом на 01.01.2026 кількість зареєстрованих у місті осіб становила 243,8 тис. осіб. Станом на 01.01.2022 кількість осіб, місце проживання яких зареєстровано у місті Чернігові, становила 282,7 тис. осіб; на 01.01.2023 – 275,97 тис. осіб., на 01.01.2024 – 275,1 тис. осіб, на 01.01.2025 – 274,3 тис. осіб.

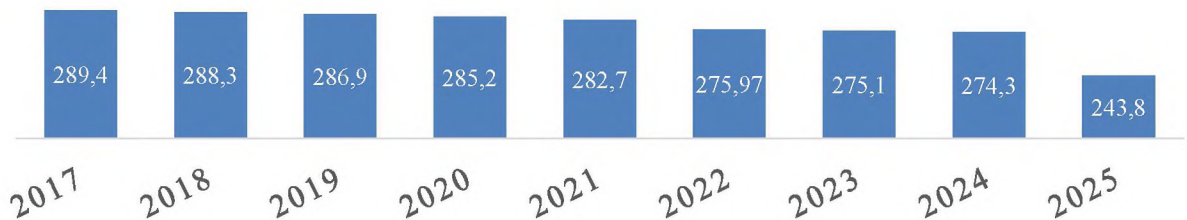

Рисунок 3. Чисельність наявного населення, тис. осіб

До початку повномасштабного вторгнення демографічна ситуація у місті також не була сприятливою, оскільки характеризувалася зменшенням кількості народжених та збільшенням кількості померлих. Упродовж останніх п'яти років відбувалося зменшення загальної чисельності населення міста, що було характерно і для України в цілому. Так, за 2025 рік у м. Чернігові народилось 1 036 дітей, померло 3 716 осіб. Природне скорочення населення склало 2 680 осіб.

Таблиця 1. Динаміка основних показників відтворення населення у м. Чернігові

Роки	Народжених, осіб	Померлих, осіб	Природний приріст (скорочення), осіб
2014	2 684	3 655	-971
2015	2 517	3 467	-950
2016	2 474	3 545	-1 071
2017	2 251	3 501	-1 250
2018	2 147	3 615	-1 468

2019	1 900	3 674	-1 774
2020	1 846	4 066	-2 220
2021	2 162	4 647	-2 485
2022	1 080	4 336	-3 256
2023	1 225	3 692	-2 467
2024	1 203	3 647	-2 444
2025	1 036	3 716	-2 680

Збройна агресія російської федерації спричинила поглиблення демографічної кризи як в цілому в Україні, так і в Чернігівській міській територіальній громаді, що полягає в зниженні рівня народжуваності та у вимушеній еміграції переважно жінок та дітей.

З початком повномасштабного вторгнення значно зросла кількість внутрішньо переміщених осіб у громаді. Станом на 01 січня 2026 року на обліку в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб у м. Чернігові перебувало 12 929 внутрішньо переміщених осіб, що на 11,3 % або 1 316 осіб більше, ніж на початок 2025 року та майже у чотири рази або на 10 284 осіб більше, ніж на початок 2022 року. Так, лише переміщених з 24 лютого 2022 року було 11 103 осіб.

Серед внутрішньо переміщених осіб 58 % (7 496 осіб) – особи працездатного віку, 20,9 % (2 695) – особи пенсійного віку, 21,1 % (2 738) – діти до 18 років. Кількість осіб з інвалідністю з числа внутрішньо переміщених осіб складає 788 осіб або 6,1 % від загальної кількості внутрішньо переміщених осіб.

Рисунок 4. Кількість внутрішньо переміщених осіб на обліку в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб у м. Чернігові, осіб

Найбільша кількість переміщених – з Чернігівської області (5 952 особи), у тому числі з громад, що віднесені до територій активних бойових дій (Сновська, Корюківська, Новгород-Сіверська, Семенівська) та можливих бойових дій (Городнянська). В межах міста Чернігова перемістилось 1 978 осіб у зв'язку зі знищенням або пошкодженням (до ступеня непридатного для проживання) житлового приміщення.

У Чернігівській філії Чернігівського обласного центру зайнятості протягом 2025 року отримували послуги 6 954 безробітних, з них мали статус безробітного 4 844 особи.

Рисунок 5. Динаміка кількості безробітних громадян, що отримували послуги у Чернігівській філії Чернігівського обласного центру зайнятості, осіб

За даними моніторингу, проведеного на підставі даних Головного управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області, в Чернігівському районі за 2025 рік на створені нові робочі місця працевлаштовано 5 964 особи, з них у юридичних осіб – 1 938 осіб (32,5 % від загальної кількості) та у фізичних осіб – 4 026 осіб (67,5 %). При цьому у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці звільнено 3 452 особи. Реальний приріст становить 2 512 робочих місць.

За видами економічної діяльності у 2025 році найбільше працевлаштовано на новостворені робочі місця:

- оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 1 687 осіб;
- надання інших видів послуг – 1 288 осіб;
- промисловість – 463 осіб;
- інформація та телекомунікації – 433 осіб;
- професійна, наукова та технічна діяльність – 382 осіб.

При цьому за цими видами діяльності ліквідовано робочі місця та звільнено:

- оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 1 386 осіб;
- надання інших видів послуг – 288 осіб;
- промисловість – 165 осіб;
- інформація та телекомунікації – 479 осіб;
- професійна, наукова та технічна діяльність – 231 особа.

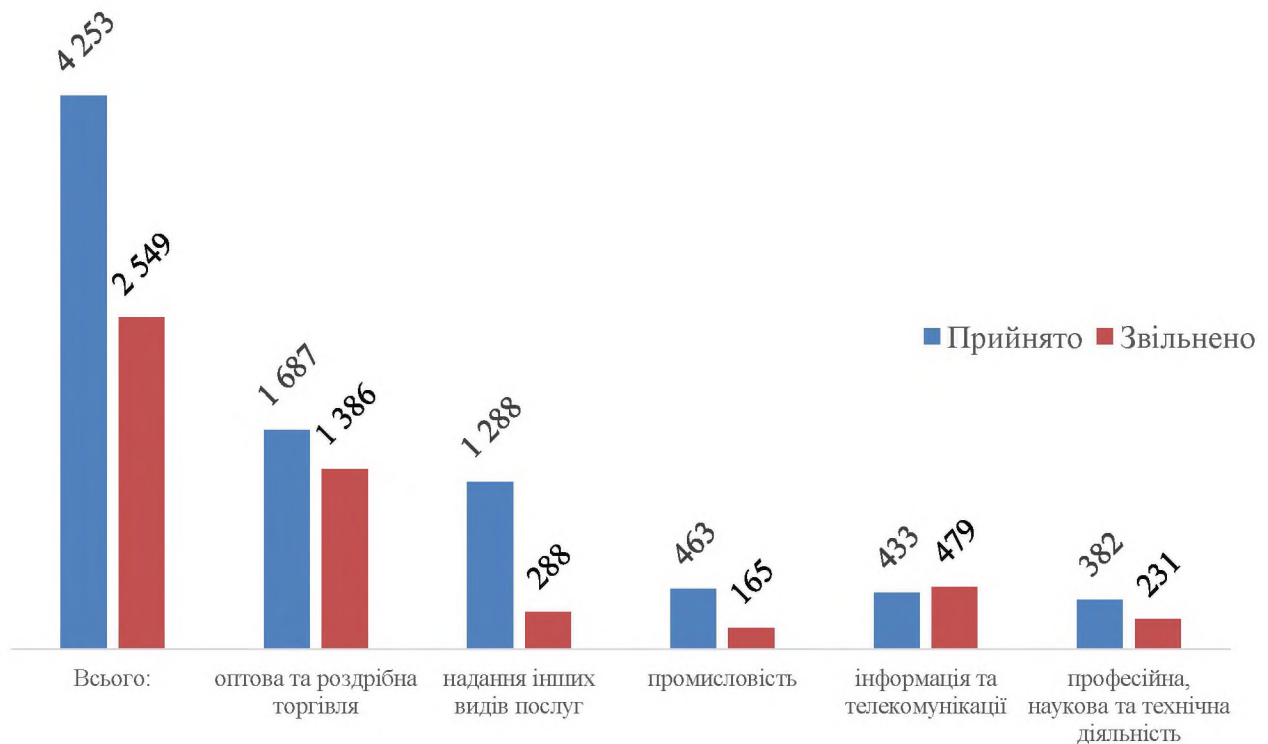

Рисунок 6. Створення та ліквідація робочих місць за видами економічної діяльності у 2025 році*, осіб

* Моніторинг створення та ліквідації робочих місць узагальнений на основі поданої страхувальниками звітності за 2025 рік.

1.5. Інфраструктура Чернігівської міської територіальної громади

Транспортна інфраструктура

Транспорт і логістика в місті Чернігові є складовою однієї з надважливих економічних галузей і має стратегічне значення для розвитку громади. Розширення та модернізація систем транспорту та логістики є одним з критеріїв розвитку соціальної сфери та економіки міста.

У Чернігові діють залізничний вокзал, автовокзал і 2 автостанції, міські автобусні перевізники та тролейбусна мережа.

Містом проходить залізничний шлях, що включений до 9-го пан'європейського транспортного коридору та транс'європейської транспортної мережі TEN-T, а саме ділянка колії Ніжин – Чернігів – Горностаївка, що належить до розширеної мережі TEN-T (хоча ці ділянки не включені в жоден коридор мережі TEN-T).

Станція Чернігів – дільнична залізнична станція 1-го класу Київської дирекції Південно-Західної залізниці, обслуговується регіональною філією «Південно-Західна залізниця» акціонерного товариства «Укрзалізниця». Поруч розташоване моторвагонне депо «Чернігів». Станом на сьогоднішній день призначено дві пари регіональних електропоїздів зі сполученням Чернігів – Київ та пасажирський поїзд зі сполученням Чернігів – Івано-Франківськ.

Станція Чернігів-Північний – проміжна залізнична станція 3-го класу Київської дирекції Південно-Західної залізниці на лінії Чернігів – Горностаївка між станціями Халявин (9 км) та Чернігів (4 км). Розташована у північній частині міста Чернігова. До російського вторгнення в Україну через станцію щоденно курсували дві пари приміських поїздів сполученням Чернігів – Горностаївка, наразі з 2022 року рух поїздів тимчасово скасований.

У громаді знаходиться Аеропорт «Чернігів», який на сьогодні закритий, смуга розібрана, а будівля аеропорту зруйнована внаслідок війни, цивільного повітряного сполучення у міста немає.

Через Чернігів проходить основна міжнародна автомобільна дорога М-01 Київ – Чернігів – Нові Яриловичі (на кордоні з Білоруссю). Вона є частиною пан'європейського коридору № 9 та європейських маршрутів E95 та E101.

Міжнародна автомобільна дорога М-01 Чернігів – Київ національного значення сполучає Україну зі скандинавськими країнами, країнами Балтії, Румунією, Болгарією, Туреччиною та Грецією. Ця автомагістраль відіграє життєво важливу роль в інтегрованій транспортній мережі України. В умовах російської агресії проти України цей маршрут став основною логістичною артерією, що з'єднує північ зі столицею та центральною частиною України.

Рисунок 7. Автомобільні шляхи у м. Чернігів

Через повномасштабну війну Чернігівська міська територіальна громада втратила можливості ефективної реалізації свого транзитного потенціалу,

автомобільні та залізничні транспортні коридори на поточному етапі не використовуються. Через значні пошкодження автомобільних доріг місцевого значення загального користування рух громадського транспорту суттєво ускладнився. Вкрай незадовільний стан місцевих автомобільних доріг призводить до швидкого зносу громадського транспорту та збитковості організації пасажирських перевезень.

На території міста функціонує 3 автобусні станції: Чернігів АС 1, Чернігів АС 2 та Чернігів АС 3. Чернігів АС 1 (Чернігівський автовокзал) розташовується на Привокзальній площі поряд із залізничним вокзалом. Це найбільша автостанція міста, яка обслуговує приміські, міжміські та міжнародні рейси.

З автостанції Чернігів АС-2 здійснюються регулярні рейси за різними напрямками. Основні маршрути охоплюють такі населені пункти, як Іванівка, Ріпки, Михайло-Коцюбинське, Ягідне, Гончарівське. Також відправляються автобуси до Києва, Довжика, Шестовиці, Червоного та Роїща. Це дозволяє забезпечити транспортне сполучення Чернігова як із столицею, так і з іншими населеними пунктами, що розташовані поблизу міста.

З Чернігів АС-3 курсують автобуси за різними напрямками. Серед популярних маршрутів є рейси до столиці – Києва, а також до таких населених пунктів як Петрушин, Боромики, Брусилів, Гусавка. Також здійснюються перевезення до сіл Кувечичі, Клочків, Гражбівка, Миколаївка та Пльохів, що забезпечує транспортне сполучення з меншими населеними пунктами.

Пасажирські перевезення у місті характеризуються розгалуженою маршрутною мережею: 13 автобусних і 9 тролейбусних маршрутів.

До початку повномасштабного вторгнення військ російської федерації в Україну у лютому 2022 року мережа маршрутів міського пасажирського транспорту налічувала 31 автобусний та 11 тролейбусних маршрутів. На маршрутах міста працювало до 250 одиниць автобусів, переважна більшість з яких були автобусами малої місткості. Лише 4% автобусів міських маршрутів відповідали сучасним вимогам та були пристосовані для перевезення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Суттєва частка рухомого складу мала вік понад 15 років.

Після відходу російських військ з території області та деблокування Чернігова розпочався стрімкий розвиток у сфері міських пасажирських перевезень автомобільним транспортом загального користування. Мережа громадського транспорту, що функціонує на сьогоднішній день, є цілісною із наскрізною нумерацією маршрутів, як передбачено європейськими стандартами. Відтак, номери від 1 до 19 відведені для тролейбусів, а номери автобусів починаються з 20 і далі. До цього номери тролейбусних та автобусних маршрутів дублювалися, що створювало незручності та непорозуміння серед користувачів громадського транспорту.

В результаті відновлення Чернігів отримав принципово нову модель та нове бачення пасажирських перевезень – зникли автобуси малої місткості, запрацювала абсолютно нова мережа міських маршрутів загального користування.

Наразі в місті працюють такі приватні перевізники – ПрАТ «Таксосервіс», ТОВ «Тревел експрес» та ДП «Пассервіс» ВАТ «Чернігівавтосервіс». Ці перевізники забезпечують автомобільні пасажирські перевезення автобусами середньої та великої пасажиромісткості, що є комфортними для пасажирів, відповідають стандарту екологічності Євро-5 або Євро-6 і більшість з яких (97%) пристосовані для перевезення маломобільних груп населення.

Пасажирські перевезення електротранспортом забезпечуються комунальним підприємством «Чернігівське тролейбусне управління» Чернігівської міської ради.

Щоденно на маршрути, в середньому, виходить 151 одиниця транспорту (94 од. авто/57 од. електротранспорту).

В усьому громадському транспорті функціонує електронний квиток з різною тарифікацією та можливістю 30 хвилинної пересадки.

Рухомий склад приватних перевізників переважно марок ЕТАЛОН А081, АТАМАН А-092Н6 автобусів вітчизняного виробництва, які виготовлені в 2023 – 2025 роках.

Середня регулярність руху на міських автобусних маршрутах загального користування становить 96 – 98 % від запланованого планового пробігу і графіків руху, що свідчить про стабільність роботи громадського транспорту.

Таблиця 2. Обсяг перевезень пасажирів громадським транспортом загального користування у 2021-2025 роках

Перевезено пасажирів, тис. осіб	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Автотранспорт	12 408,8	11 138,8	20 864,7	19 072,0	23 640,9
Електротранспорт	10 701,7	6 587,1	22 096, 4	24 492,7	15 797,2

ТОВ «Чернігівський автозавод» розпочав випуск сучасних електробусів, чим створив умови для переоснащення громадського транспорту міста на значно надійніші, багатофункціональні, економніші і екологічні електробуси. У разі використання електробусів як частини рухомого парку міста їх, на відміну від тролейбусів, також можливо використовувати в разі настання надзвичайних ситуацій для евакуації населення за межі міста.

По території Чернігівської міської територіальної громади проходить ділянка р. Десна від впадіння в р. Дніпро до Чернігова як відгалуження міжнародного водного шляху Е 40-01, що належить до мережі внутрішніх водних шляхів та має міжнародне значення відповідно до Європейської угоди про найважливіші внутрішні водні шляхи.

У 1964 році в Чернігові був збудований на місці давнішої пристані річковий порт, який з 1990-х років функціонував як ВАТ «Чернігівський річковий порт», з 2000-х – у складі «Укррічфлоту». Порт спеціалізувався на перевезенні товарів, зокрема будматеріалів, мав судноплавну ділянку для

перевезення пасажирів. У 2008 році після економічної кризи вантажопотік суттєво зменшився, і в 2020 році приміщення порту було продано приватному бізнесу.

Локальні перевезення будівельних матеріалів, які здійснювались до повномасштабної війни по Десні у незначних обсягах, не потребували робіт з днопоглиблення. Також роботи з поглиблення русел Десни та інших інфраструктурних робіт для відновлення судноплавства конфліктують із статусом прибережної території, яка віднесена до смарагдової мережі і потребує додаткового захисту.

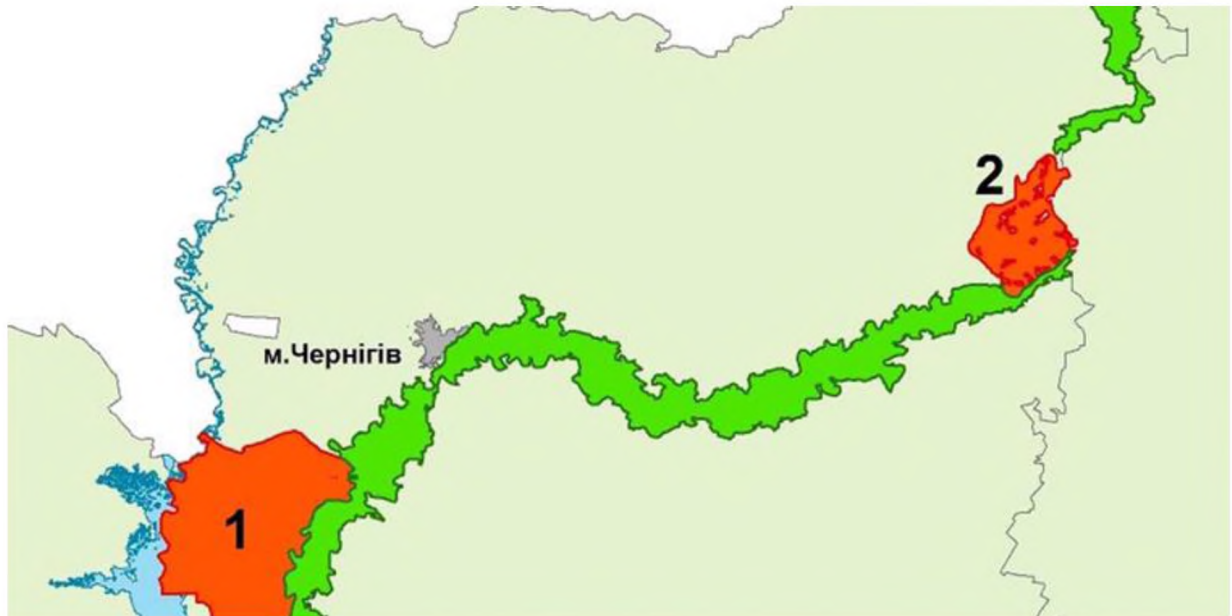

Рисунок 8. Судноплавна річка та Смарагдова мережа у м. Чернігові

Водний транспорт є ефективним видом транспорту з точки зору викидів та адаптації до змін клімату. Водночас водні шляхи фактично не експлуатуються у міжнародному сполученні. Більше того, як і міжнародні шляхи інших видів транспорту, вони продовжуються в напрямку Республіки Білорусь, що ставить під сумнів їх можливе використання у найближчій перспективі.

На даний час Чернігівська область знаходиться в найгірших логістичних умовах у порівнянні з іншими регіонами України. Продукція товаровиробників, орієнтованих на експорт, має долати найдовшу в країні відстань залізницею до морського порту Одеси, а АТ «Укрзалізниця» зараз не зацікавлена у збільшенні кількості потягів на чернігівському напрямі. Виробники змушені використовувати найменш екологічний автомобільний транспорт, що перевозить за раз не більше 20 тон вантажів, і тому такі перевезення дуже дорого коштують і експортерам, і країні в цілому, особливо, якщо враховувати екологічні наслідки.

У свою чергу, відновлення судноплавства по р. Десна та р. Дніпро для перевезення вантажів (в першу чергу продукції аграрно-промислового комплексу) найближчим часом є малоймовірним з огляду на те, що через підлив дамби Каховського водосховища відсутня судноплавна ділянка від Запоріжжя до Херсона (тобто, немає можливості доставляти вантажі водним транспортом

безпосередньо до портів Херсона, Миколаєва та Одеси без проміжного перевантаження).

У Чернігівській міській територіальній громаді розроблений План розвитку велосипедної інфраструктури Чернігівської міської територіальної громади. В умовах повномасштабної війни велосипед став незамінним транспортом для багатьох жителів громади. У час, коли пального було дефіцитом, а громадський транспорт не працював, саме велосипед дозволяв місцевим жителям залишатися мобільними, швидкими та незалежними, підтримувати зв'язки та забезпечувати життєдіяльність. Велосипедний транспорт став не лише засобом пересування, а й справжнім символом адаптивності до змін, витривалості та стійкості громади.

Велосипедний транспорт дедалі більше стає повноцінною складовою міського руху – зручним, екологічним і доступним для широкого кола мешканців. Чернігів має великий потенціал для розвитку велосипедної інфраструктури завдяки компактній забудові, зеленим зонам і наявними прикладами успішної інтеграції велотранспорту в міське середовище. Чернігів став одним з перших міст України, де почали комплексно розбудовувати велосипедну мережу. Так, з 2015 року у місті почали облаштовувати велосипедні доріжки. Станом на кінець 2025 року загальна протяжність веломережі становить 51,8 км.

Проектна веломережа м. Чернігова, відповідно до Плану розвитку велосипедної інфраструктури Чернігівської міської територіальної громади, нараховує 335,8 км шляхів, до них долучаються 281,2 км веломаршрутів до інших населених пунктів. На цій основі влаштовуються 79,5 км рекреаційних і 43,2 км туристичних веломаршрутів.

Поштові, кур'єрські послуги та зв'язок

Сфера поштових послуг та зв'язку представлена, у першу чергу, діяльністю акціонерного товариства «Укрпошта», що має розгалужену мережу у громаді. За останні роки в м. Чернігові відбулося оновлення відділень, впровадження нового бренду (логотип, шрифти, форма), автоматизація процесів та запуск застосунку «Укрпошта 2.0». Всього у місті надають послуги 23 стаціонарні відділення поштового зв'язку та одне пересувне відділення.

Основним приватним представником галузі логістики та зв'язку у місті є група компаній NOVA (Нова Пошта), що є лідером у сфері логістичних, фінансових та IT-послуг. Інфраструктура компанії на території Чернігівської міської територіальної громади представлена 53 відділеннями та 434 поштоматами.

Компанія Meest – оператор надання послуг міжнародної доставки, а також інших поштових та транспортних послуг всередині країни. На території міста знаходиться 43 відділення та 13 поштоматів компанії.

Також у громаді наявні 2 відділення логістичної компанії «Делівері» (Delivery Auto), 1 відділення транспортної компанії SAT та 1 відділення міжнародної компанії з експрес-доставки вантажів і документів DHL Express.

Основними операторами мобільного зв'язку в м. Чернігові є ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна» та ТОВ «Лайфселл». Станом на квітень 2022 року в Чернігові налічувалося близько 235 базових станцій мобільного зв'язку, з яких працювало лише 148 (близько 63%) через пошкодження та відсутність енергоживлення.

Станом на 2026 рік у Чернігові працює розвинена мережа базових станцій основних мобільних операторів («Київстар», Vodafone, Lifecell), забезпечуючи, за умови наявності електропостачання, стабільне покриття 4G (LTE) та 3G в усьому місті. Активно відновлюється та модернізується інфраструктура, що була пошкоджена, з акцентом на швидкісний 4G-інтернет.

На 01.01.2024 в м. Чернігові нараховувалось 8,44 тис. абонентів фіксованого телефонного зв'язку. Наразі спостерігається тенденція до зменшення кількості таких абонентів.

Житлово-комунальне господарство

Житло

Житловий фонд Чернігівської міської територіальної громади налічує 2 177 житлових будинків (без урахування садиб приватного сектору), з них багатоквартирних – 1 950 буд., малоквартирних – 227 буд. Загальна площа житлового фонду складає 6,5 млн м². Ліфтами обладнані 550 будинків міста (з них у 385 будинках термін експлуатації ліфтів перевищує 25 років).

Практично весь житловий фонд міста обладнано централізованим газо-, електро-, тепло-, водопостачанням та водовідведенням.

Наразі житловий фонд міста представлений наступними формами управління:

- залучено управителя – 1 521 будинок (на конкурсних засадах – 1 226 будинків, за рішенням співвласників – 295 будинків);
- створено ОСББ – 178 будинків (з них у 15 буд. залучено управителя, решта 163 буд. обслуговуються ОСББ самостійно);
- обслуговується співвласниками самостійно – 397 будинків;
- відомче житло – 79 будинків.

Переважна більшість житлового фонду Чернігівської міської територіальної громади збудована у минулому столітті та характеризується суттєвим рівнем експлуатаційного зносу, а саме: фізичне та моральне старіння конструктивних елементів будинків, їх внутрішньобудинкових мереж та інженерного обладнання.

Крім того, застарілі будинки є вкрай неефективними з точки зору використання енергії, адже саме у житловому фонді споживається більше 40% всіх енергоресурсів.

Насамперед потребують модернізації, особливо термомодернізації та капітального ремонту, будинки перших масових серій забудов (1970-1980 років). Слід зазначити, що ці будинки не відповідають сучасним вимогам щодо створення безбар'єрного простору для маломобільних груп населення та потребують впровадження відповідних безбар'єрних рішень.

Російська військова агресія проти України призвела до істотного негативного впливу на зношений житловий фонд. Зокрема, за період 2022-2026 роки зазнали пошкоджень 1 028 багатоквартирних будинків, з яких 151 будинок пошкоджено прямим влучанням, 877 будинків – непрямою дією вибухів. Крім того, 6 будинків за результатами проведених обстежень були визначені такими, що не підлягають відновленню.

Вулично-дорожня мережа та дорожня інфраструктура

Вулично-дорожня мережа Чернігівської міської територіальної громади налічує 552 вулиці та провулки, загальна протяжність яких складає 361,951 км, з них: магістральних – 86,7 км, приватного сектору – 238,451 км та 36,8 км промислових доріг і проїздів. Площа дорожнього покриття складає 3 518,5 тис. м².

Проміжок часу, на який розрахована експлуатація дорожнього покриття, становить 10 років. Тобто, з метою дотримання передбаченого будівельними нормами інтервалу, щороку у Чернігові мало б капітально ремонтуватися 351,85 тис. м² дорожнього полотна, а на решті доріг проводитися поточний ремонт.

Під'їзні шляхи до багатоповерхових будинків є однією з головних складових частин транспортної системи, загальна площа яких складає 981,5 тис. м².

Переважна більшість внутрішньодворових проїздів багатоповерхових житлових будинків облаштовувалися у роки масової забудови міста, у зв'язку з чим їх покриття на сьогоднішній день відпрацювало не один експлуатаційний термін. Наразі рівень зносу асфальтобетонного покриття становить 88%.

Для забезпечення комфортного доступу містян до багатоповерхової забудови наразі існує потреба відремонтувати покриття внутрішньодворових проїздів площею 706,5 тис. м², що охопить 942 житлові будинки.

Однією із складових міської вулично-дорожньої мережі міста є штучні споруди, а саме: два шляхопроводи, шість автомобільних мостів, п'ять пішохідних мостів. Для забезпечення безпеки руху пішоходів в місцях з інтенсивним рухом автотранспорту функціонують п'ять підземних пішохідних переходів.

Безпека дорожнього руху у Чернігові забезпечується наступними технічними засобами: 69 світлофорними об'єктами, які підключено до пристроїв резервного живлення, що забезпечують їх функціонування у разі відсутності електропостачання; 410 пішохідними переходами, з яких 173 мають додаткове освітлення; понад вісьмома тисячами дорожніх знаків та дорожньою розміткою.

Міська вулично-дорожня інфраструктура зазнала суттєвих пошкоджень під час повномасштабного вторгнення росії. За результатами технічного обстеження пошкоджених штучних споруд стан шляхопроводу по вул. Івана Мазепи визначено як непрацездатний, а шляхопроводу по вул. Квітневій та пішохідного мосту через річку Десну – як обмежено працездатний. Водночас міст по вул. Кільцева в результаті бойових дій було повністю зруйновано.

Вищезазначені об'єкти інфраструктури потребують якнайшвидшого відновлення для встановлення якісного сполучення між мікрорайонами міста, функціонування міської промислової інфраструктури, забезпечення повноцінного транспортного зв'язку зі столицею та іншими громадами за необхідності нівелювання загрози залізничному сполученню.

Окрім того, проведення робіт з реконструкції та капітального ремонту потребують також й інші об'єкти інфраструктури, а саме: ділянка дороги по проспекту Миру (від ПК 0+71 до ПК 15+14), яка з'єднує в'їзд до міста з новозбудованим автомобільним мостом через річку Десну; ділянка дороги по вул. Любецькій під шляхопроводом, яка сполучає мікрорайон «Масани» з центральною частиною міста; перехрестя проспекту Миру з вулицями Козацька та Героїв Чорнобиля; автомобільний міст по просп. Перемоги, який має обмежено працездатний стан.

Станом на кінець 2025 року м. Чернігів мало велодоріжки та велосмуги протяжністю понад 50 км. У місті існує потреба у продовженні розвитку велосипедної інфраструктури з використанням для цього існуючих частин вулиць та тротуарів, відокремлюючи проїзд велосипедистів від загального руху пішоходів. Результатом впровадження Концепції розвитку велоінфраструктури міста Чернігова має стати сполучення усіх міських районів мережею сучасних велодоріжок.

Потребою сьогодення є реалізація сучасних підходів та цифрових рішень, які сприятимуть ефективному управлінню об'єктами міської дорожньо-транспортної мережі та її розвитку. Наразі у місті відбувається поступове впровадження геоінформаційної системи, яка не лише забезпечує візуалізацію об'єктів і процесів, а й створює основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також охоплює основні напрямки цифрової трансформації у сфері мобільності та просторового планування.

Злизова каналізація

Загальна протяжність мережі злизової каналізації – 120,53 км, яка охоплює лише 49,6 км вулиць міста, що складає 13,7% від всієї їх протяжності.

Зокрема, на території Чернігівської міської територіальної громади функціонують 25 комунальних каналізаційно-колекторних систем, що відводять поверхневі стоки до різних водоприймачів загальною довжиною 77,25 км, які охоплюють водозбірну площу 3 тис. га. Крім того, на території міста розташовані мережі злизової каналізації протяжністю 42,89 км, які відводять дощові та талі води з територій промислових підприємств.

Міська колекторно-дренажна система має загальну довжину 4,7 км та призначена для зниження рівня ґрунтових вод у житловій забудові мікрорайону «Масани» і відводить їх за межі забудови до випуску злизової каналізації.

Очисні споруди злизової каналізації призначені для очистки зливових вод від механічних забруднень. Їх продуктивність складає 61,33 л/с (220,8 м³/год, 5300 м³/добу), очисні споруди мають 2 каскади, до кожного з яких входить: пісколов, ставок-відстійник, фільтри доочистки з маслоуловлювачами та майданчик для накопичування мулу (тимчасово).

На цей час мережа злизової каналізації відпрацювала свій термін

експлуатації, майже 10% від її загальної протяжності перебувають у аварійному стані, 20% потребують внесення суттєвих конструкційних змін.

Враховуючи, що існуючі мережі зливової каналізації мають недостатню розгалуженість та низьку пропускну здатність, під час понаднормових опадів відбувається підтоплення ряду вулиць та територій міста.

У зв'язку з впровадженням проєктів, які змінюють інженерно-транспортну інфраструктуру міста, та з метою покращення поточного рівня відведення дощової та талої води до першочергових завдань необхідно віднести будівництво нової мережі зливової каналізації та проведення реконструкції існуючої. Реалізація зазначених заходів надасть можливість вирішити питання підтоплення вулиць приватного сектору, відведення дощової та талої води з внутрішньодворових територій, збільшення пропускну здатності існуючих мереж зливової каналізації та збільшення водозбірної площі.

Для покращення екологічної ситуації також існує потреба у будівництві очисних споруд на випусках дощової води у відкриті водойми.

Зовнішнє освітлення

Довжина мереж зовнішнього освітлення Чернігівської міської територіальної громади становить 549,45 км, з них: підземних кабельних мереж – 43,46 км, повітряних мереж – 505,99 км.

Загальна кількість світильників, задіяних у системі зовнішнього освітлення міста, становить 17 719 одиниць, з них:

- з натрієвими лампами ДНаТ – 6 564 од. (37,04%);
- типу LED – 11 155 од. (62,96%).

Найбільш енергозатратними джерелами світла в системі зовнішнього освітлення є лампи типу ДНаТ, потужністю від 70 до 250 Вт, які потрібно замінити на енергозберігаючі.

Одночасно зі встановленням світильників необхідно здійснювати заміну технічно-застарілих кабельних та повітряних ліній.

Загальна кількість опор, задіяних під зовнішнє освітлення міста, становить 16 216 одиниць, з яких на балансі міста перебуває 7 665 одиниць.

З метою покращення естетичного вигляду міста, збільшення терміну експлуатації мереж освітлення, а також унеможливлення впливу атмосферних явищ на них, доцільно здійснювати перенесення повітряних ліній мереж зовнішнього освітлення в підземні кабельні траншеї.

Зелені насадження. Плязі та місця відпочинку людей біля води. Дитячі та спортивні майданчики

Зелені насадження Чернігівської міської територіальної громади складають майже 27% від загальної площі міста (7 856,3 га) і займають 2 100 га та включають шість парків культури та відпочинку, п'ять гаїв, три лісопарки, дев'ятнадцять скверів, три урочища, чотири бульвари та інші зелені зони. Наявні обсяги міських зелених насаджень потребують постійного догляду та утримання задля збереження їх стану, створення комфортного середовища та забезпечення естетичного вигляду міста.

На території Чернігівської міської територіальної громади функціонує один міський пляж «Золотий берег» та три місця масового відпочинку людей

біля води – в районі готелю «Брянськ», у мікрорайоні «Лісковиця» (Земснаряд) та лісопарку «Ялівщина».

Щорічно забезпечується підготовка міського пляжу до купального сезону, що передбачає комплекс заходів з підготовки берегової зони та прилеглої території до належного санітарного стану, проведення обстеження дна пляжу та його очищення від сторонніх предметів, огороження акваторії пляжу буйками.

На території Чернігівської міської територіальної громади налічується 709 майданчиків дитячого та спортивного призначення, з них 34 майданчики, які призначені для гри у футбол та баскетбол. Ці об'єкти, в основному, розташовані на прибудинкових територіях багатоквартирних житлових будинків. Більшість з них встановлена під час забудови житлових мікрорайонів та потребує повного оновлення застарілих елементів на сучасні, які забезпечать безпеку та фізичний розвиток дітей.

Порівняно з міською багатоповерховою забудовою, мікрорайони приватної забудови відчують нестачу об'єктів дитячого та спортивного призначення, оскільки має місце брак вільних земельних ділянок, на яких було б можливо розмістити таке обладнання.

Наразі існує необхідність на території всіх типів житлової забудови облаштувати різноманітні комплекси ігрових елементів з травмобезпечним покриттям майданчиків, огороженням та додатковим освітленням їх території та, в разі потреби, обладнанням, яке адаптоване для потреб дітей з інвалідністю.

Водопостачання та водовідведення

Водопостачання м. Чернігова забезпечується шляхом експлуатації артезіанських свердловин, що пробурені в межах Чернігівського родовища питних підземних вод. Вода видобувається із сеноман-нижньокрейдяного та бучацького підземних горизонтів. Загальна кількість артезіанських свердловин – 108 шт, з них експлуатуються – 60 шт.

У загальній схемі водопостачання м. Чернігова задіяні 5-ть групових водозаборів з насосними станціями водопроводу першого, другого та третього підйомів і окремо розташованими міськими артезіанськими свердловинами. Внаслідок військових дій одна з найбільших водопровідних насосних станцій другого підйому була зруйнована та потребує відновлення. Діючі водозабори експлуатуються в середньому протягом 40-85 років, потребують реконструкції зі встановленням систем очистки води переважно від заліза та марганцю.

Проектний дебіт діючих свердловин – 103,63 тис м³/добу або 4 318 м³/год. Затверджені експлуатаційні запаси підземних вод артезіанських свердловин становлять 121,30 тис. м³/добу. Середньодобова подача води в мережу – 35,5 тис. м³/добу.

Система водопостачання міста кільцева, а транспортування води до споживачів здійснюється через водопровідні мережі загальною протяжністю 559,07 км (станом на 01.01.2026), з яких 273,34 км (49%) зношені.

Господарсько-побутова система водовідведення міста складається з дворової каналізації, з'єднувальних ліній квартальних і вуличних колекторів, районних колекторів, районних насосних станцій перекачування стічних вод, головних колекторів Д = 1000-1500 мм, а також головної каналізаційної насосної

станції. На балансі КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради обліковується 24 каналізаційні насосні станції, які здійснюють транспортування стічних вод від споживачів на каналізаційні очисні споруди міста. Проектна продуктивність мережі водовідведення м. Чернігова становить 147,6 тис. м³/добу, фактична – 38-49,6 тис. м³/добу.

Транспортування стічних вод здійснюється по самопливних та напірних каналізаційних мережах довжиною 349,38 км, з них повністю амортизовані – 207,65 км або 59 %.

Каналізаційні очисні споруди м. Чернігова, які проєктувались та будувались у 4-ри черги з 1956 до 1985 років, здійснюють приймання побутових стічних вод від житлових будівель, а також побутових і виробничих стічних вод промислових підприємств. Наявне технологічне та виробниче обладнання переважно застаріле, тому очисні споруди потребують комплексної реконструкції. Проектна потужність очисних споруд 94,0 тис. м³/добу, а фактична в середньому 31,0-50,0 тис. м³/добу.

Стоки, які надходять на очисні споруди, проходять механічну, повну біологічну очистку, знезараження відбувається за допомогою ультрафіолету. Утворений у процесі обробки осад зневоднюється на мулових майданчиках. Після очистки стічні води скидаються у р. Білоус.

Теплопостачання та енергозбереження

Найбільшими надавачами послуг з виробництва, транспортування і постачання теплової енергії та гарячої води, за всіма групами споживачів, у м. Чернігові, які підключені до системи централізованого теплопостачання, є АТ «Облтеплокомуненерго» та КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради.

Рисунок 9. Структура розподілу приєднаного розрахункового теплового навантаження централізованої системи теплопостачання між теплопостачальними підприємствами

На балансі даних підприємств у місті перебувають 111 центральних теплових пунктів, 42 котельні та 7 індивідуальних теплових пунктів. Для вироблення теплової та електричної енергії на потреби опалення та гарячого водопостачання підприємства наразі використовують природний газ.

Орієнтовна теплова потужність КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради складає 409 Гкал/год, електрична – 210 МВт. Надлишкову теплову потужність 169 Гкал/год і зараз задіяну, а невдовзі надлишково вивільнену теплову потужність у разі здійснення реорганізації централізованої енергосистеми міста в систему самодостатніх енергоостровів (шляхом впровадження розосередженої енергогенерації), дозволить створити на територіях, прилеглих до електро-теплогенеруючого підрозділу КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради, потужне сучасне тепличне господарство з суттєвим економічним потенціалом.

Орієнтовне теплове навантаження КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради становить близько 240 Гкал/год. Загальна довжина трубопроводів теплових мереж підприємства складає близько 113 км у 2-трубному обчисленні.

Загальна встановлена потужність АТ «Облтеплокомуненерго» близько 438 Гкал/год. Загальна довжина трубопроводів теплових мереж опалення та гарячого водопостачання близько 160 км у 2-трубному обчисленні.

У період воєнних викликів теплопостачальні підприємства активно працюють у напрямку сталого енергоефективного розвитку для забезпечення надання якісних безперебійних послуг та енергетичної безпеки шляхом використання рішень щодо розподіленої генерації та альтернативних джерел енергії. Одним з резервних джерел живлення, які використовуються, є електричні генератори (145 одиниць різної потужності) та когенераційні установки.

Разом з тим, КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради розробило інвестиційне техніко-економічне обґрунтування щодо встановлення гібридних сонячних електростанцій для підвищення автономності роботи центральних теплових пунктів та вже використовує практичні рішення щодо встановлення інверторних джерел безперебійного живлення на об'єктах підприємства. АТ «Облтеплокомуненерго» має аналогічні реалізовані заходи щодо використання інверторних джерел безперебійного живлення на своїх об'єктах.

Крім того, триває співпраця з донорами та міжнародними організаціями щодо модернізації енергоємного обладнання підприємств. У співпраці з NEFCO реалізовано інвестиційний проєкт щодо заміни зношених труб тепломереж КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради.

У співпраці з Проєктом USAID у сфері енергетики з метою оптимізації, модернізації інфраструктури, підвищення енергоефективності та інтеграції когенераційних установок розроблено відповідно до викликів сьогодення схему теплопостачання міста.

В рамках функціонування системи енергетичного менеджменту та підвищення енергоефективності, яка є ключовим елементом енергетичної безпеки і автономності під час війни, враховуючи співпрацю з донорами та

міжнародними організаціями, у місті активно проводиться робота щодо впровадження проєктів використання альтернативних джерел енергії. Заклади соціальної сфери вже використовують гібридні сонячні електростанції різної потужності, що надає їм змогу безперебійно функціонувати.

Комплексні заходи термосанацій виконані у близько 20% будівель закладів, установ, організацій та підприємств, які утримуються за рахунок коштів бюджету Чернігівської міської територіальної громади. Клас В-С енергетичної ефективності будівель дозволяє бути значно менш енергозалежними і чутливими до зростання тарифів на енергоносії.

Результати щоденного фактичного моніторингу споживання енергоресурсів будівлями бюджетної сфери доводять сталу тенденцію результативності впровадження заходів, що виражена щорічним скороченням споживання енергоносіїв на рівні 3-7% за приведеними показниками.

В умовах воєнного стану, пошкоджень критичної енергетичної інфраструктури та постійних відключень централізованого електропостачання будівлі бюджетної сфери експлуатують 369 генераторів, що дозволяє забезпечувати їх функціонування.

У співпраці з міжнародними організаціями та європейськими партнерами місто розробляє стратегічні документи енергетичного планування і зеленої трансформації, метою яких виступає досягнення енергетичної безпеки, відновлення і модернізація сектору енергетики, створення комбінованої мережі енергозабезпечення міста з ефективною інтеграцією джерел розподіленої генерації і використання альтернативних джерел енергії, отримання портфелю інвестицій для реалізації необхідних проєктів.

Соціальна інфраструктура

Соціальне забезпечення

Задоволення потреб та інтересів територіальної громади у сфері соціального захисту населення, у тому числі надання соціальних послуг, в переважній частині здійснюється департаментом соціальної політики Чернігівської міської ради (далі – Департамент), у структуру якого входять управління державних соціальних гарантій та розвитку соціальних послуг, управління адресних соціальних допомог та відділи за напрямками. До основних завдань департаменту соціальної політики Чернігівської міської ради належить:

- забезпечення реалізації державної політики у сфері соціально-трудова відносин, оплати, охорони і належних умов праці, соціального захисту та соціального обслуговування населення;
- забезпечення у межах повноважень дотримання чинного законодавства про працю, охорону та оплату праці, соціальний захист населення міста;
- забезпечення контролю за цільовим використанням коштів, передбачених на соціальний захист населення;
- забезпечення призначення та виплати встановлених чинним законодавством соціальних допомог, компенсацій, інших соціальних виплат;
- забезпечення реалізації державної політики у сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та інше.

У зв'язку з широкомасштабною російською військовою агресією проти України одним із першочергових завдань органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування стала комплексна підтримка осіб, які залучені у Силах Оборони України, Захисників і Захисниць України, сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, насамперед у частині забезпечення соціальної підтримки.

Станом на 01 січня 2026 року на обліку в Департаменті перебували понад 13 тисяч Захисників і Захисниць України, з них: осіб зі статусом учасника бойових дій – понад 11 тисяч, осіб з інвалідністю внаслідок війни – понад 2 тисячі, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України – 1 340 осіб.

Департаментом проводиться робота щодо соціального та правового захисту військовослужбовців сил безпеки і сил оборони України, які звільняються або звільнені з військової служби, у тому числі з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України.

У 2025 році встановлено статус особи з інвалідністю 296 Захисникам (Захисницям) України, статус члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника (Захисниці) України отримали 397 осіб.

Відповідно до Програми надання одноразової матеріальної допомоги членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України на 2024 – 2025 роки протягом 2025 року виплачено матеріальну допомогу 312 особам на суму 13 566, тис. грн, у тому числі одноразову матеріальну допомогу отримали 267 осіб на суму 12 666,7 тис. грн, разову компенсацію за виготовлення та встановлення надмогильного пам'ятника – 45 осіб на суму 900,0 тис. грн.

Програмою соціальної підтримки населення у м. Чернігові на 2024-2026 роки передбачена виплата щомісячної матеріальної допомоги для покриття витрат на оплату житлово-комунальних послуг членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, виплата щомісячної матеріальної допомоги для покриття витрат на оплату житлово-комунальних послуг членам сімей військовослужбовців, які загинули (пропали безвісти) в Афганістані при виконанні інтернаціонального обов'язку та виплата одноразової матеріальної допомоги військовозобов'язаним, які були призвані за мобілізацією на особливий період.

Станом на 01 січня 2026 року допомогу для покриття витрат на оплату житлово-комунальних послуг членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України отримували 890 сімей, виплачена протягом 2025 року сума виплати становила 5 661,5 тис. грн, допомогу для покриття витрат на оплату житлово-комунальних послуг членам сімей військовослужбовців, які загинули (пропали безвісти) в Афганістані при виконанні інтернаціонального обов'язку отримували 12 сімей, виплачено кошти на суму 72,0 тис. грн.

Матеріальну допомогу військовозобов'язаним, які були призвані за мобілізацією на особливий період отримали 1 262 особи на суму 25 240,0 тис. грн.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 № 719 «Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей» комісією щодо розгляду заяв на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для деяких категорій осіб виконавчого комітету Чернігівської міської ради протягом 2025 року призначено грошову компенсацію за належні для отримання жилі приміщення деяким категоріям осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членам їх сімей, 22 особам на суму 62 724,3 тис. грн.

Надійшло коштів державної субвенції на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей на 21 особу на суму 57 702,4 тис. грн.

Розпорядженням начальника Чернігівської міської військової адміністрації Чернігівського району Чернігівської області від 18 серпня 2025 року № 335 затверджена Програма забезпечення житлом деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, на 2025-2027 роки у новій редакції.

Метою Програми є підтримка осіб з інвалідністю внаслідок війни, які не мають право на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 № 719. Грошову компенсацію на придбання житла за кошти бюджету Чернігівської міської територіальної громади у 2025 році отримала 21 особа на суму 51 110,0 грн.

З метою реалізації на території міста Чернігова державної політики у справах ветеранів та забезпечення переходу ветеранів війни та демобілізованих осіб від військової служби до цивільного життя, подолання та мінімізації ментальних наслідків війни, реалізації соціальних, психологічних, правових та реабілітаційних заходів відновлювального характеру, усунення або максимально можливої компенсації обмежень життєдіяльності, підтримки стану здоров'я отримувачів послуг у Чернігівській міській територіальній громаді створено комунальне некомерційне підприємство «Ветеранський простір» Чернігівської міської ради (далі – КНП «Ветеранський простір»).

Основними напрямками діяльності підприємства є: надання комплексу заходів із супроводу; надання психосоціальної підтримки; організація заходів із соціальної адаптації ветеранів; проведення оздоровчих заходів; інформаційно-консультаційна підтримка; координація взаємодії з іншими суб'єктами надання послуг ветеранам.

КНП «Ветеранський простір» забезпечує координацію надання комплексної підтримки ветеранам у громаді. Протягом 2025 року до фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб надійшло 865 заяв від ветеранів та членів їх сімей, які отримали 5 458 заходів з підтримки.

Відділенням фізичного відновлення протягом 2025 року надано 908 послуг. Проведено 128 тренувань з адаптивних видів спорту, 31 заняття з оздоровчої фізкультури, 25 загальних консультації з фізичного відновлення, 724

оздоровчих масажів. Ветерани війни, які отримують послуги відділення фізичного відновлення підприємства брали участь у 30 всеукраїнських та одному міжнародному спортивних змаганнях, на яких займали призові місця. До занять з адаптивного спорту на постійній основі залучені 15 ветеранів війни.

У зв'язку з триваючою збройною агресією проти України питання соціальної адаптації, психологічної реабілітації та інтеграції ветеранів у суспільне життя є одним із ключових напрямів соціальної/ветеранської політики Чернігівської міської територіальної громади.

Розвиток системи підтримки ветеранів сприяє підвищенню рівня соціальної стабільності громади, відновленню фізичного та психологічного стану ветеранів, соціальній адаптації ветеранів після повернення до цивільного життя, підтримці сімей ветеранів війни.

Розпорядженням начальника Чернігівської міської військової адміністрації Чернігівського району Чернігівської області від 10.11.2025 № 451 затверджена Комплексна Програма підтримки внутрішньо переміщених осіб Чернігівської міської територіальної громади на 2026-2028 роки.

Програма спрямована на забезпечення комплексного підходу з реалізації засад державної політики в частині всебічного забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених осіб, у тому числі в соціально-економічній сфері, та розв'язання проблем, пов'язаних з негативними наслідками збройної агресії російської федерації проти України.

Рішенням виконавчого комітету Чернігівської міської ради від 10.11.2025 № 589 утворена Рада з питань внутрішньо переміщених осіб при виконавчому комітеті Чернігівської міської ради.

Основні завдання Ради – сприяння в реалізації громадянських та політичних прав внутрішньо переміщених осіб, забезпеченню їх житлом та зайнятості, психосоціальної, медичної та правової допомоги, розвитку ефективних механізмів адаптації та інтеграції, залученню внутрішньо переміщених осіб до вирішення питань місцевого значення в застосуванні принципів гендерної рівності для розвитку соціальної згуртованості, зменшення напруги та ризиків виникнення конфліктів.

В Чернігівській міській територіальній громаді для забезпечення надання базових соціальних послуг, підтримки осіб та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, створені та функціонують два надавача соціальних послуг комунальної форми власності – Чернігівський міський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Чернігівської міської ради та Чернігівський міський центр соціальних служб Чернігівської міської ради.

Чернігівський міський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) міської ради (далі – територіальний центр) забезпечує соціальне обслуговування та надання соціальних послуг жителям Чернігівської міської територіальної громади, а саме: громадянам похилого віку, особам з інвалідністю (з 18 років), хворим (з числа осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці), які не здатні (частково нездатні) до самообслуговування і потребують постійної

сторонньої допомоги, визнані такими в порядку, затвердженому МОЗ, шляхом надання їм комплексу соціальних послуг.

Загальна кількість отримувачів соціальних послуг станом на 01 січня 2026 року становила 3 364 особи, з них за категоріями: 1 098 осіб з інвалідністю, 1 074 одиноко проживаючих осіб, 59 внутрішньо переміщених осіб, 123 члени сімей загиблих/померлих Захисників (Захисниць) України; 61 особа, яка пересувається на кріслі колісному, 46 осіб, які є лежачими, 918 малорухомих осіб.

Станом на 01 січня 2026 року на обліку в територіальному центрі перебувало 3 355 осіб, із них по відділеннях:

- відділення соціальної допомоги вдома – 1 751 особа;
- відділення денного перебування – 827 осіб;
- відділення організації надання адресної натуральної допомоги – 777 осіб.

Надано соціальних послуг протягом 2025 року – 6 630 особам:

- відділеннями соціальної допомоги вдома – 3 104 особам;
- відділеннями денного перебування – 2 659 особам;
- відділенням організації надання адресної натуральної допомоги – 867 особам, які обслуговуються виключно даним відділенням.

На обслуговуванні у територіальному центрі станом на 01 січня 2026 року перебуває 58 внутрішньо переміщених осіб, у тому числі 18 осіб обслуговуються соціальними робітниками вдома.

Також внутрішньо переміщені особи отримують послуги соціальної адаптації, послуги відділення організації надання адресної натуральної допомоги.

Чернігівський міський центр соціальних служб Чернігівської міської ради (далі – Центр) проводить соціально-профілактичну роботу, спрямовану на запобігання потраплянню у складні життєві обставини осіб та сімей з дітьми, та здійснює заходи з надання особам і сім'ям з дітьми комплексу соціальних послуг відповідно до їх потреб, з метою подолання складних життєвих обставин та мінімізації негативних наслідків таких обставин. В рамках реалізації державної соціальної політики стосовно сімей, молоді, захисту прав дітей забезпечує реалізацію ряду законів України.

Протягом 2025 року отримувачами соціальних послуг центру були 4 928 родин (14 135 осіб), з них 4 197 родин, які постраждали від стихійного лиха, катастрофи, бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації, в тому числі 99 внутрішньо переміщених сімей та 673 родини військовослужбовців та ветерани війни, які забезпечені соціальною послугою консультування, надавалася допомога в оформленні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, консультування з питань оформлення соціальних допомог та виплат, отримання гуманітарної допомоги тощо. Отримували соціальні послуги 216 родин як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах, у сім'ях виховуються 277 дітей, три сім'ї отримували соціальну послугу соціального супроводу з метою подолання або мінімізації складних життєвих обставин.

На базі Центру функціонує спеціалізоване формування «Творча майстерня «Скринька доброти» для дітей, осіб з інвалідністю та дітей з вразливих категорій

сімей», у рамках якого проводилася робота щодо організації дозвілля, розкриття творчих можливостей та здібностей, розширення кола спілкування та з метою реабілітації, соціалізації та адаптації в суспільстві дітей та осіб з інвалідністю.

На базі Центру запроваджено надання соціальної послуги «Супровід під час інклюзивного навчання», більш відома як Асистент дитини – базова соціальна послуга для дітей з особливими освітніми потребами, які відповідно до висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, наданого інклюзивно-ресурсним центром, потребують супроводу в закладах дошкільної освіти та закладах освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти. На даний час у громаді 5 дітей користуються даною послугою.

На території громади надають соціальні послуги також недержавні установи та організації, такі як громадська організація «Чернігівський центр соціальної адаптації бездомних та безпритульних», громадська організація «Голос батьків», Чернігівська обласна організація УТОГ, громадська організація «Ветеранська спільнота України «Серцевір», громадська організація «Спілка Самаритян України Чернігівське Об'єднання», громадська організація «Горизонт-17», Чернігівська обласна організація Товариства Червоного Хреста України, громадська організація «Чернігівська міська асоціація «Конкордія», Благодійна організація «Чернігівське відділення благодійної організації «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД», Чернігівська міська благодійна організація батьків і дітей інвалідів з дитинства «Логос», Благодійний Єврейський Фонд «Хасде Естер».

З метою запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості, в рамках експериментального проєкту, в Чернігівській міській територіальній громаді з 15 квітня 2025 року на базі БО «Благодійний фонд «Карітас Чернігів» надається комплексна послуга з формування життєстійкості.

На території міста також діють заклади соціального захисту обласного підпорядкування: Обласний центр комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Відродження», Чернігівський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Чернігівський геріатричний пансіонат.

Чернігівський обласний центр «Відродження» – реабілітаційний заклад, цільовим призначенням якого є здійснення реабілітаційних заходів із надання комплексних реабілітаційних послуг дітям з інвалідністю та/або дітям віком до трьох років (включно), які належать до групи ризику щодо отримання інвалідності (з метою запобігання виникнення інвалідності), спрямованих на створення умов для їх всебічного розвитку, засвоєння ними знань, умінь, навичок, досягнення і збереження їхньої максимальної незалежності, фізичних, розумових, соціальних, професійних здібностей з метою максимальної реалізації особистого потенціалу, в тому числі підвищення якості їхнього життя через супровід і підтримку.

Чернігівський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – спеціальний заклад, що проводить соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги. Надають юридичну, психологічну та соціальну допомогу

дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, особам із їх числа.

Чернігівський геріатричний пансіонат є стаціонарною соціально-медичною установою загального типу на 410 ліжко-місць, де постійно проживають громадяни похилого віку, ветерани війни та праці, учасники ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, особи з інвалідністю, які потребують стороннього догляду, побутового і медичного обслуговування.

Освітній та науковий потенціал

На території Чернігівської міської територіальної громади функціонують: 4 вищі навчальні заклади III-IV рівня акредитації, 5 закладів професійної (професійно-технічної) освіти, 31 заклад загальної середньої освіти комунальної форми власності, 52 заклади дошкільної освіти, 1 заклад позашкільної освіти та 1 заклад інклюзивної освіти.

Заклади вищої освіти: Національний університет «Чернігівська політехніка», Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Пенетенціарна академія України та Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая».

Професійна (професійно-технічна) освіта у місті надається Чернігівським вищим професійним училищем побутового обслуговування, Чернігівським професійним ліцеєм залізничного транспорту, Чернігівським професійним будівельним ліцеєм, Чернігівським вищим професійним училищем, Чернігівським центром професійно-технічної освіти. Професійна (професійно-технічна) освіта забезпечує підготовку фахівців з робітничих професій, зокрема, готує майбутніх фахівців для промислового сектору, будівництва, торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, транспорту, житлово-комунального господарства.

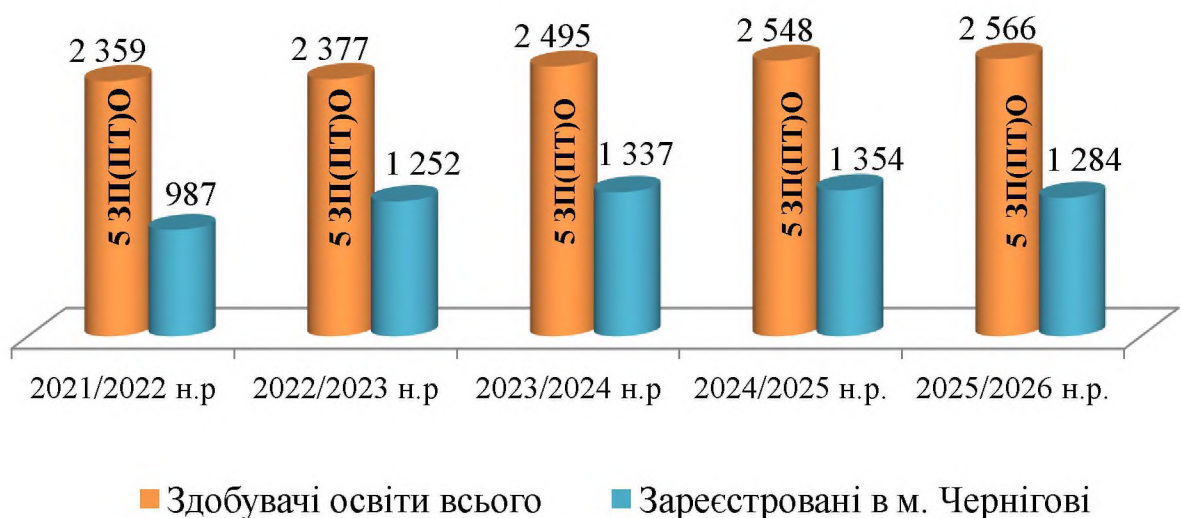

Рисунок 10. Кількість здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, осіб

Професійною освітою в 2025/2026 навчальному році було охоплено 2 673 учні, що на 4,7% більше порівняно з 2024/2025 навчальним роком. Шляхом перекваліфікації набували нову професію 163 особи. Поступово модернізується освітній простір закладів професійної освіти. Наразі функціонує 14 навчально-практичних центрів.

Повна загальна середня освіта є невід’ємною складовою системи освіти. Вона є обов’язковою та має три рівні: початкова освіта тривалістю чотири роки, базова середня освіта тривалістю п’ять років, профільна середня освіта тривалістю три роки (така система почне діяти з 1 вересня 2027 року).

Відповідно до Програми трансформації мережі закладів загальної середньої освіти міста Чернігова на 2021-2024 роки (рішення Чернігівської міської ради від 25 лютого 2021 року № 5/VIII-1) нині в мережі закладів загальної середньої освіти Чернігівської міської територіальної громади є:

- 4 ліцеї, що забезпечують здобуття профільної середньої освіти;
- 23 гімназії, що забезпечують здобуття базової середньої освіти;
- 1 початкова школа, що забезпечує здобуття початкової освіти;
- 2 спеціальних заклади загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями інтелектуального розвитку, фізичними, психічними та/або сенсорними порушеннями, розладами поведінки.

Нині невизначеним залишається статус Чернігівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №19 Чернігівської міської ради Чернігівської області.

Починаючи з 2019 року кількість учнів/учениць закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) мала позитивну динаміку, проте після початку широкомасштабної війни ситуація змінилась. Відбулося поступове скорочення кількості учнів/учениць за рахунок міграції, адже фактично 12,2 % учнів/учениць нині перебувають за кордоном.

Рисунок 11. Кількість здобувачів загальної середньої освіти в освітніх закладах міської ради, осіб

У 2025/2026 навчальному році у 31 закладі загальної середньої освіти комунальної форми власності розпочали навчання 25 050 учнів (на 9,6 % менше, ніж у 2024/2025 навчальному році), з них першокласників – 1 900 осіб. Середня наповнюваність класів у територіальній громаді у 2024/2025 навчальному році становила 29,1 од., у 2025/2026 – 28,7 од.

В мережі закладів загальної середньої освіти Чернігівської міської територіальної громади налічується 52 заклади дошкільної освіти комунальної форми власності.

Станом на 01.01.2026 функціонували 43 заклади дошкільної освіти, які відвідували 6 199 дітей. Не здійснювали освітню діяльність 9 закладів дошкільної освіти міста (17 % від загальної кількості).

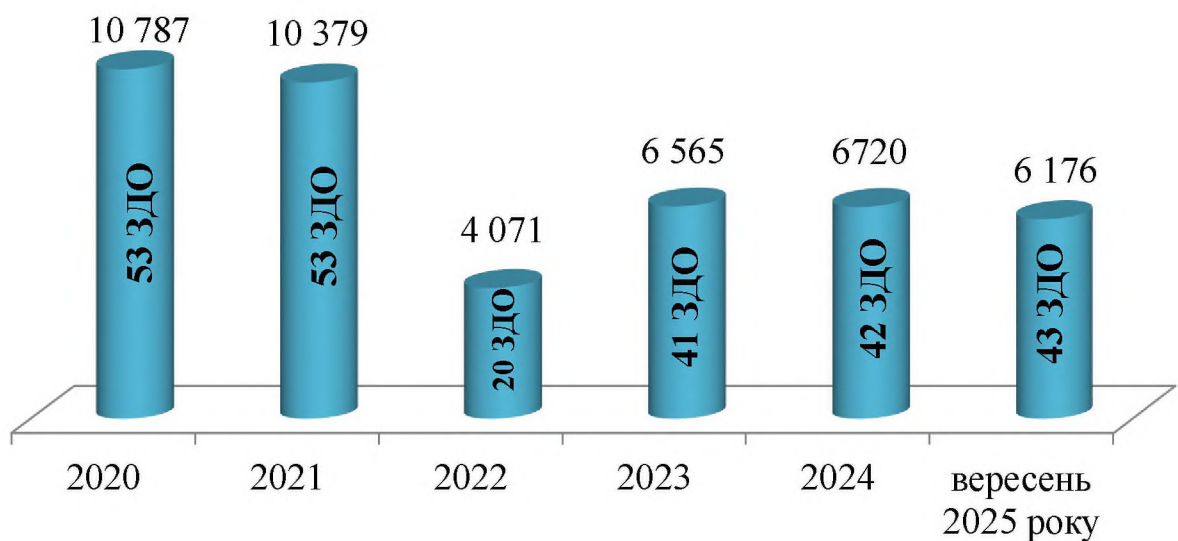

Рисунок 12. Кількість здобувачів дошкільної освіти в освітніх закладах міської ради, осіб

Усі заклади дошкільної освіти працюють в очному режимі (10,5 год на день). На жаль кількість дітей дошкільного віку в Чернігові стабільно зменшується. Зменшення контингенту дітей пов'язане із ситуацією в країні та перебуванням значної кількості дітей відповідного віку за кордоном. У 2021 році заклади дошкільної освіти громади відвідувало 10 379 дітей від 1 до 6 років, що становило 94,5 % дітей дошкільного віку.

Формування груп у закладах дошкільної освіти Чернігівської територіальної громади починається з 2-річного віку. У 2025 році було сформовано 69 груп раннього віку (від 2 до 3 років), де обладнано найпростіші укриття і відстань від виходу з будівлі закладу до входу в укриття складає не більше 10 метрів.

Зазначений сегмент освіти має стратегічне значення. В громаді створено умови для отримання дошкільної освіти усіма дітьми. Станом на 01.01.2026 у закладах дошкільної освіти налічувалося 998 вільних місць.

У системі освіти громади здобуття позашкільної освіти забезпечує комунальний позашкільний заклад освіти «Чернігівський центр дитячо-юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання» Чернігівської міської ради та мережа гуртків у закладах загальної середньої освіти.

Крім того, учні/учениці мають змогу відвідувати заклади позашкільної освіти, підпорядковані іншим управлінням Чернігівської міської ради, та заклади позашкільної освіти обласного підпорядкування:

- Чернігівський обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді – позашкільний навчальний заклад, який розвиває здібності дітей і молоді віком від 5 до 21 року в галузі науки, техніки та мистецтва, організовує гуртки та координує роботу станцій юних техніків;

- комунальний заклад «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» – позашкільний навчальний заклад еколого-натуралістичного профілю в Чернігові, який розвиває творчі здібності дітей, навчає їх біології, догляду за рослинами і тваринами через гуртки, конкурси та практичні заняття;

- комунальний позашкільний навчальний заклад Чернігівський обласний палац дітей та юнацтва – багатопрофільний заклад позашкільної освіти, який забезпечує творчий, інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток дітей і підлітків, організовує роботу різноманітних гуртків, студій, творчих колективів, а також проводить масові обласні заходи, конкурси та семінари для учнівської молоді й педагогів.

Державою на законодавчому рівні гарантовано право на освіту осіб з особливими освітніми потребами.

У Чернігівській міській територіальній громаді щорічно збільшується кількість закладів освіти, які відкривають класи та групи з інклюзивним навчанням. У 2025/2026 навчальному році в 26 закладах загальної середньої освіти функціонували 232 класи з інклюзивною формою навчання, де здобували освіту 402 дитини з особливими освітніми потребами (у 2024/2025 н.р. 188 класів, 344 дитини з особливими освітніми потребами).

Також, у всіх 43 закладах дошкільної освіти створено 189 інклюзивних груп, у яких виховується 312 дітей з особливими освітніми потребами. В усіх закладах дошкільної освіти, в яких відкрито інклюзивні групи, введено посаду асистента вихователя.

Упровадження інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами передбачає створення для них комфортного освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини та забезпечило б належні умови для здобуття нею освіти, корекції порушень психофізичного розвитку, ранньої соціалізації.

З 2017 року в громаді функціонує комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр №1» Чернігівської міської ради. Діяльність Центру забезпечують 12 педагогічних працівників (3 вчителя-логопеда, 4 вчителя-дефектолога, 5 практичних психологів). У Центрі встановлено сучасне

комп'ютерне та мультимедійне обладнання, для дітей проводяться індивідуальні та групові заняття. Щотижня корекційні послуги отримують близько 160 осіб.

У Чернігові наукова діяльність зосереджена переважно навколо закладів вищої освіти та галузевих науково-дослідних установ. До провідних наукових та дослідних установ міста належать:

- Національний університет «Чернігівська політехніка» – ключовий осередок технічних та економічних наук, входить до Великої Хартії університетів (Magna Charta Universitatum Observatory). В закладі функціонує більше 10 наукових шкіл в галузі технічних та економічних наук. У структурі університету функціонує аспірантура, докторантура, спеціалізовані вчені ради за спеціальностями з технічних і економічних наук та державного управління, центр розвитку професійної кар'єри, стартап-центр;

- Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка – провідний вищий навчальний заклад у галузі гуманітарних та педагогічних наук, в якому проводяться дослідження і розробки теоретичних питань в галузі педагогіки і методики середньої та вищої школи, зарубіжної та вітчизняної історії, археології, вивчається історія педагогічної думки і педагогічний досвід, фіторізнотоманіття Полісся та створення екосистем, розробляються теоретико-методологічні питання професійної підготовки майбутніх вчителів;

- Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права – наукові дослідження у сфері економіки та права;

- Пенітенціарна академія України – активно проводить наукові дослідження щодо оптимізації правового забезпечення діяльності органів і установ Державної кримінально-виконавчої служби України через Науково-дослідний центр пенітенціарії та кримінальної юстиції, фокусуючись на пенітенціарній системі, кримінальному праві, психології та прикладних дослідженнях. Пенітенціарна академія України є суб'єктом міжнародного співробітництва в галузі пенітенціарної політики та здійснює співробітництво з пенітенціарними службами й освітніми закладами європейських країн з метою інтеграції в міжнародну систему науки та освіти, вивчення та запровадження передового зарубіжного досвіду підготовки кадрів, здатних на практиці реалізувати міжнародні стандарти поводження з ув'язненими;

- Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН – єдина в Україні наукова установа, яка визначає основи державної і науково-технічної політики, координує, організовує і проводить наукові дослідження в галузі сільськогосподарської мікробіології, сприяє впровадженню їхніх результатів у виробництво, координує наукові дослідження багатьох наукових установ нашої країни;

- Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського – науково-методичний центр у Чернігівській області, який забезпечує науково-інноваційний розвиток освіти міста та регіону, надає інформаційну і методичну допомогу закладам та установам освіти, запроваджує нові освітні технології;

- Чернігівський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України – проведення криміналістичних, технічних та речовинних експертиз та наукових досліджень;

- Чернігівський науково-дослідний центр антропології війни – дослідження, пов'язані з антропологією та історичними подіями. З 2022 року займається фіксацією, збереженням та науковим аналізом усної історичних свідчень про російсько-українську війну, зокрема, воєнного повсякдення, досвіду виживання в окупації та облозі.

У 2022 році Національним університетом «Чернігівська політехніка» та Національним університетом «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка укладено угоди про співпрацю та науково-виробниче співробітництво, зокрема, у сфері наукової та інноваційної діяльності, з Латвійським університетом біонаук та технологій (м. Єлгава, Латвія), Чеським університетом природничих наук (м. Прага, Чехія). Додатково було підписано лист про наміри щодо проєкту «Посилення потенціалу аспірантів для проведення якісних досліджень в Україні», у рамках якого передбачаються заходи щодо підвищення навичок і знань аспірантів про інноваційні розробки і проведення якісних досліджень.

У структурі Національного університету «Чернігівська політехніка» функціонують Центр розвитку професійної кар'єри і Центр стартапів та інновацій, які стали осередками підтримки молодих підприємців і розробників у місті та регіоні, відкриваючи нові можливості для розвитку інноваційних проєктів. На базі інших закладів вищої освіти працюють навчально-науково-виробничі підрозділи, спеціалізовані навчально-виробничі лабораторії, результати діяльності яких висвітлюються у річних звітах, на конференціях, веб сайтах.

Також наукову та науково-методичну роботу проводять у Чернігівській обласній науковій бібліотеці імені Софії та Олександра Русових.

Стан охорони здоров'я

Мережа закладів охорони здоров'я Чернігівської міської ради представлена комунальними некомерційними підприємствами (далі – КНП) «Чернігівська міська лікарня № 2» Чернігівської міської ради, «Чернігівська міська лікарня № 3» Чернігівської міської ради, «Чернігівська міська лікарня № 4» Чернігівської міської ради, «Пологовий будинок» Чернігівської міської ради, «Сімейна поліклініка» Чернігівської міської ради, «Міська стоматологічна поліклініка» Чернігівської міської ради, «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 1» Чернігівської міської ради, «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 2» Чернігівської міської ради, які забезпечують надання первинної та спеціалізованої медичної допомоги, медичної реабілітації, паліативної допомоги, а також вжиття заходів з профілактики захворювань та підтримки громадського здоров'я.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 № 174 «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я» сформована спроможна мережа Чернігівського госпітального округу (затверджено розпорядженням Чернігівської обласної військової адміністрації

від 11.10.2023 № 680 «Про створення спроможної мережі закладів охорони здоров'я»).

В спроможну мережу Чернігівського госпітального округу увійшли заклади первинного рівня надання медичної допомоги, екстреної медичної допомоги та спеціалізованої медичної допомоги.

У складі спроможної мережі серед закладів охорони здоров'я міської ради визначено: надкластерний заклад – КНП «Пологовий будинок» Чернігівської міської ради, кластерний заклад – КНП «Чернігівська міська лікарня № 2» Чернігівської міської ради, загальний заклад – КНП «Чернігівська міська лікарня № 3» Чернігівської міської ради.

Комунальні некомерційні підприємства надають медичну допомогу за пакетами медичних послуг згідно з укладеними з Національною службою здоров'я України договорами про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій.

Первинна медична допомога надається в 5 закладах охорони здоров'я Чернігівської міської ради (КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 1», КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 2», КНП «Сімейна поліклініка», відділення первинної медичної допомоги у структурі КНП «Чернігівська міська лікарня № 3» та КНП «Чернігівська міська лікарня № 4». 224 520 пацієнтів або 92,1% населення міста підписали декларації з 174 лікарями первинної ланки.

Для надання спеціалізованої медичної допомоги у стаціонарних відділеннях 3 міських лікарень та пологового будинку розгорнуто 1 040 ліжок. Показник забезпеченості ліжками складає 38,0 на 10 тис. постійного населення (область 2024 – 70,3; Україна 2022 – 56,5).

У межах Чернігівського госпітального округу затверджені маршрути для надання екстреної медичної допомоги пацієнтам при відповідних захворюваннях, травмах та невідкладних станах та визначені зони обслуговування.

Закупівля сучасного обладнання та наявність підготовлених фахівців дозволила запровадити в громаді сучасні високотехнологічні методи обстеження та лікування. В закладах охорони здоров'я проводяться операції на серці зі штучним кровообігом та мініінвазивні на судинах, реконструктивні оперативні втручання на нирках та сечоводах, ендопротезування суглобів та артроскопічні операції, мікрохірургічні операції на очах, ендоскопічні хірургічні операції тощо.

У комунальних некомерційних підприємствах Чернігівської міської ради зареєстровано 3 623 штатні посади, з яких зайняті 3 242 (87,9 %). Укомплектованість штатних посад фізичними особами серед лікарів – 75,4 % проти 78,0 % у 2024 році. Проблема кадрового забезпечення пов'язана, перш за все, з безпековою ситуацією, економічною непривабливістю, низьким рівнем соціальних гарантій. Відмічається тенденція до збільшення частки осіб пенсійного віку серед лікарів – 30,0 % (2024 рік – 28,7 %) та середніх медпрацівників – 8,9 % (2024 рік – 8,0%).

Таблиця 3. Показники діяльності закладів охорони здоров'я Чернігівської міської ради

Показники	2021	2022	2023	2024	2025
Забезпеченість лікарськими кадрами на 10,0 тис. населення:					
місто	29,7	28,2	27,9	27,2	27,1
область	33,7	32,7	33,3	34,0	34,5
Кількість лікарів первинної медичної допомоги (абс.)	171	176	175	177	174
Забезпеченість на 10,0 тис. населення	6,1	6,4	6,3	6,4	6,3
Потужність амбулаторно-поліклінічних закладів міської ради: загальна кількість відвідувань за зміну (абс.)	5 291	5 256	5 186	5 186	5 186
на 1000 мешканців	19,2	19,0	18,7	18,85	18,9
Кількість відвідувань до лікарів на 1 мешканця:					
місто	5,6	3,4	4,0	4,1	3,8
область	6,1	4,3	5,1	4,9	4,6
Кількість ліжок в стаціонарах (абс.)	1 300	1 205	1 075	1 065	1 040
Забезпеченість ліжками на 10,0 тис. населення:					
місто	46,5	43,5	39,1	38,7	37,9
область	77,3	72,4	70,4	70,3	70,0
Зайнятість ліжка:					
місто	235,0	210,3	287,3	306,9	301,1
область	231,1	219,2	290,1	308,2	305,9
Рівень госпіталізації на 100 мешканців:					
місто	11,3	9,8	12,5	13,2	12,5
область	17,9	17,0	21,8	23,4	22,7
Середній термін перебування на ліжку:					
місто	9,3	9,4	9,2	9,0	9,2
область	10,2	9,8	9,5	9,2	9,4
Показник госпітальної летальності (%)	4,4	3,6	2,8	3,0	3,0
Виконано оперативних втручань (абс.)	14 772	12 703	16 679	17 357	16 257
Прийнято пологів (абс.)	2 622	1 566	1 818	1 936	1 911
Показник захворюваності на туберкульоз (усі форми з рецидивами) на 100,0 тис. населення:					
місто	43,3	34,0	40,1	34,0	37,6
область	56,2	42,7	45,1	42,8	43,4
Показник захворюваності на онкопатологію на 100,0 тис. населення:					
місто	457,0	400,5	492,9	520,5	500,5
область	375,2	355,2	424,3	438,8	411,1
Показник захворюваності на ВІЛ/СНІД на 100,0 тис. населення:					
місто	50,9	26,7	64,6	65,4	60,5
область	41,0	32,5	43,7	36,9	36,1

Крім того, медична допомога жителям міста надається також у 8 закладах охорони здоров'я обласного підпорядкування, а саме: КНП «Чернігівська обласна лікарня» Чернігівської обласної ради (330 лікарів, розгорнуто 770 ліжок), КНП «Чернігівська обласна дитяча лікарня» Чернігівської обласної ради (110 лікарів, розгорнуто 335 ліжок), КНП «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради (55 лікарів, розгорнуто

420 ліжок), КНП «Чернігівський медичний центр сучасної онкології» Чернігівської обласної ради (97 лікарів, розгорнуто 340 ліжок), КНП «Обласний центр екстренної медичної катастрофи та медицини катастроф» Чернігівської обласної ради (54 лікарів), КНП «Чернігівський обласний центр крові» Чернігівської обласної ради (13 лікарів), КНП «Чернігівська обласна стоматологічна поліклініка» Чернігівської обласної ради (76 лікарів), КНП «Чернігівський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» Чернігівської обласної ради (4 лікарів).

В громаді також активно розвивається приватний сектор надання медичних послуг: сімейна клініка «Тесла», медичні центри «Аксіома», «Медікус», «100% ЖИТТЯ», «Віді», «Сім'я+», «СімМед», «Медична зірка», «Лікарська практика», HOLLYMED, «МЕДПРОФ», Echo Health, «Довіра», медичні клініки «Медичний центр», «АвангардМед», ОН Клінік, OkClinic тощо.

Культура та туризм

До переліку пам'яток культурної спадщини занесені 427 пам'яток, розташованих на території міста, з них:

- 272 – пам'ятки археології (233 – національного значення);
- 80 – пам'ятки історії (3 – національного значення);
- 67 – пам'ятки архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва (28 – національного значення);
- 8 – пам'ятки монументального мистецтва.

На території Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів – стародавній» розташовані 29 унікальних пам'яток архітектури та історії, шість з яких домонгольського періоду і вважаються одними з найдавніших у Східній Європі. Триває процес щодо внесення даного ансамблю до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Станом на сьогоднішній день відбувається процес зміни статусу об'єктів культурної спадщини на виконання вимог чинного законодавства, що спрямовано на захист національних інтересів та ліквідації символіки російської імперської політики.

Чисельність комунальних закладів і підприємств сфери культури та туризму Чернігівської міської ради становить 9 одиниць. Серед них 4 мистецькі школи, 2 комунальні підприємства (13 філій), Централізована бібліотечна система, клубний заклад «Центр культури та мистецтв» і туристичний інформаційний центр.

Також послуги у сфері розваг і відпочинку надають два комунальні підприємства «Міський Палац культури імені В'ячеслава Радченка» Чернігівської міської ради та «Центральний парк культури та відпочинку» Чернігівської міської ради.

Унаслідок російської військової агресії у закладах позашкільної мистецької освіти кількість слухачів знизилась на 12% у порівнянні з 2021 роком і станом на 01.01.2026 складала 2 051 особу. За підсумками 2024-2025 навчального року 37,5% випускників мистецьких шкіл продовжили навчання у

вищих навчальних закладах сфери мистецтва та культури для отримання відповідного фаху та майбутньої професії.

Викладацький склад з початком повномасштабного вторгнення зменшився на 10 % і становить 246 осіб. З 2022 року у позашкільних мистецьких закладах працюють класи інклюзивної освіти. Також знято вікові обмеження, що відкрило доступ до мистецької освіти дорослим та літнім людям та слугує способом отримання мистецьких вмінь, а також психологічного розвантаження і реабілітації у період війни.

Щороку закладами сфери культури Чернігівської міської ради проводиться 15 мистецьких конкурсів та понад 1000 культурно-просвітницьких заходів.

Чернігівська міська комунальна Централізована бібліотечна система включає у себе 13 підрозділів, які з 2022 року трансформувалися у сучасні громадські хаби, що не лише популяризують читання, а й слугують надійним місцем для навчання, психологічного розвантаження та підтримки соціальних зв'язків мешканців Чернігова. Проведена робота з повного оновлення книжкового фонду: інвентаризовано бібліотечні фонди, вилучено з користування російськомовну літературу, читальні наповнено сучасними українськими та світовими книговидавництвами. Запроваджено автоматизовану бібліотечну інформаційну систему АБІС УФД/Бібліотека.

Триває процес трансформації традиційних книгозбірень у мультифункціональні культурно-просвітницькі центри громади, що працюють у форматі сімейних бібліотек та дозвілля і розташовані у спальних мікрорайонах міста.

Також у місті функціонує ряд громадських ініціатив та приватних практик у сфері мистецьких послуг: образотворче мистецтво, хореографія, музикування, театральне мистецтво тощо, що утворюють собою локальні осередки такої діяльності. Унікальною громадською ініціативою м. Чернігова є «Театр ветеранів», що допомагає учасникам бойових дій та їхнім родинам долати наслідки війни через мистецтво, драматургію та акторську гру.

З 2022 року у місті також проходять концертні програми для Захисників та Захисниць України, що перебувають на лікуванні у медичних закладах міста, реалізують реабілітаційні програми для ветеранів через опанування мистецькими навичками.

У місті існує ряд закладів сфери культури обласного та національного підпорядкування, що є складовою частиною мистецького та просвітницько-дослідного середовища:

- Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній»;
- Чернігівський обласний історичний музей імені В.В. Тарновського;
- Чернігівський обласний художній музей імені Григорія Галагана;
- Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник М.М. Коцюбинського;
- Чернігівський обласний філармонійний центр фестивалів та концертних програм;

- Чернігівський обласний академічний український музично-драматичний театр ім. Т.Г. Шевченка;
- Чернігівський обласний молодіжний театр;
- Чернігівський обласний театр ляльок імені О.П. Довженка.

До початку повномасштабного вторгнення Чернігів мав сталі тенденції щодо культурно-масових подій та пропонував спектр (до 40 заходів щороку) фестивальних та мистецьких програм, що проводились на відкритих локаціях у публічному просторі у різних мікрорайонах міста.

Нестабільна загрозлива ситуація у зв'язку із військовим станом, затяжними повітряними тривогами та складною ситуацією в енергетиці вимушено обмежили активну мистецьку діяльність у місті.

Обсяг туристичного збору м. Чернігова у 2021 році складав 1 130,48 тис. грн. На кінець 2021 року у межах Чернігівської міської територіальної громади налічувалося сім готелей та декілька десятків аналогічних закладів розміщення.

З початком повномасштабного російського вторгнення в Україну значних викликів зазнала туристична сфера. Трансформація самої ідеї подорожей, частково зруйнована туристична інфраструктура міста, безпекові питання, обмеження на проведення масових заходів призвели до зменшення туристичного збору у прикордонного Чернігова. Так у 2025 році він склав 785,5 тис. грн, що на 30,5 % менше порівняно з довоєнним періодом (2021 рік).

Серед гостей міста наряду з бажанням відвідати культурні «родзинки» міста, такі як: Спаський (XI ст.) і Борисоглібський (XII ст.) собори, Успенський собор Єлецького монастиря (XII ст.), Антонієві печери, Іллінська церква (XI – XII ст.), П'ятницька церква (XII ст.), Єлецький і Троїцько-Іллінський монастир, будинок Лизогуба, Катерининська церква, будинок архієпископа, губернатора, є запит на екскурсію «Місцями пам'яті». Нині марковано 14 місць маршруту «Місце пам'яті. Втрачена спадщина».

Шість років поспіль у Чернігові функціонує «Школа Амбасадорів», орієнтована на місцевих жителів, які люблять своє місто. Учасники проходять навчання, після якого розробляють та проводять авторські екскурсії для мешканців Чернігова. Такий формат «мешканці для мешканців» сприяє популяризації історії та культурної спадщини міста серед громади, підвищенню громадської активності.

У 2025 році заснована молодіжна ініціатива «Спадщина: 907», діяльність якої зосереджена на промоції та популяризації історії, культури й туристичного потенціалу Чернігова. Ініціатива працює над сучасним осмисленням міської спадщини, створенням просвітницьких та туристичних продуктів, організацією екскурсій, культурних подій і медіапроєктів, що формують інтерес до пам'яток та історичних локацій міста.

У 2021 році за кошти Чернігівської міської територіальної громади було розпочато проєкт реконструкції будівлі колишньої поштової станції губернського казначейства за адресою: м. Чернігів, вул. Музейна, 8. Первинно об'єкт розглядався як простір для створення Музею міста Чернігова. Водночас після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році концепцію було

переосмислено з огляду на потребу більшої площі та сучаснішої функціональної організації простору, у зв'язку з чим для реалізації проєкту визначено інше приміщення – на проспекті Миру, 36 у Чернігові. Станом на сьогодні для Музею міста напрацьовано наукову концепцію, триває розробка дизайн-коду, проведено інженерно-технічні дослідження будівлі, зокрема, щодо її конструктивної міцності та наявності укриття. Заклад позиціонується не як традиційний академічний музей із домінуванням експозиційних фондів, а як сучасний інтерактивний простір – «щоденник Чернігова», що за допомогою новітніх технологій презентуватиме всі історичні епохи розвитку міста, включно з подіями повномасштабного вторгнення. Концепція передбачає мінімізацію класичних експонатів і створення максимально відкритого, мультимедійного середовища взаємодії з відвідувачем.

Фізична культура і спорт, молодіжна політика

Для занять фізичною культурою і спортом в місті налічується 5 стадіонів (3 наразі не функціонують), 66 спортивних залів, 8 критих плавальних басейнів, у тому числі один 25-ти метровий (на даний час не функціонують), 27 футбольних полів, 5 тенісних кортів (4 не функціонують), одна лижна база (не функціонує), одна веслувальна база (не функціонує), один стрілецький тир. У місті розвивається 33 види спорту, у тому числі 21 олімпійський.

Ключовими проблемами, що стримують подальший розвиток фізкультурно-спортивної сфери в місті, є триваюча війна, низький рівень забезпечення населення матеріально-спортивною базою, відсутність критих спортивних споруд великих розмірів з трибунами для глядачів (палаці спорту, льодові палаці, легкоатлетичні і футбольні манежі тощо), недостатній рівень оснащення наявних спортивних споруд і закладів сучасним інвентарем та обладнанням, обмежене фінансування.

Для надання послуг в сфері спорту в місті працюють 13 спортивних шкіл: 6 обласної комунальної форми власності та 7 міської комунальної форми власності. З семи спортивних шкіл, засновником яких є Чернігівська міська рада, 4 мають у своєму підпорядкуванні спортивні споруди, у 3-х вони зруйновані і не використовуються для навчально-тренувального процесу (веслувальна база КПНЗ «ДЮСШ «Україна», навчально-спортивна база КПНЗ «СДЮШОР з футболу «Десна», приміщення КПНЗ «КДЮСШ №2»). Інші спортивні школи розміщуються та використовують для проведення навчально-тренувальних занять пристосовані приміщення (підвали, напівпідвали, цокольні поверхи), спортивні зали закладів загальної середньої освіти.

Подальший розвиток фізичної культури та спорту тісно пов'язаний з процесом відновлення, будівництва та реконструкції спортивної бази. Актуальними для міста залишаються довоєнні проєкти будівництва палацу спорту, хокейного модуля, реконструкція стадіону «Локомотив», відновлення зруйнованих ДП «Олімпійський навчально-спортивний центр «Чернігів», лижної та веслувальної бази, реконструкція міського парку культури та відпочинку та центру боротьби.

Таблиця 4. Кількісний склад спортивних шкіл м. Чернігів

Показник	на 01.01.2022	на 01.01.2023	на 01.01.2024	на 01.01.2025	на 01.01.2026
Кількість тренерів-викладачів, осіб	164	130	135	136	131
Кількість учнів, осіб	3 463	2 860	3 152	3 090	3 107

У м. Чернігові розвивається 21 олімпійський вид спорту, з яких 16 в дитячо-юнацьких спортивних школах. На даний період до складу збірних команд України з олімпійських видів спорту входить 66 спортсменів міста.

З 13 неолімпійських видів спорту 5 розвиваються в дитячо-юнацьких спортивних школах (боротьба, самбо, кікбоксинг «ІСКО», панкратіон, рукопашний бій, шахи). Регулярними заняттями охоплено 495 осіб під керівництвом 17 тренерів-викладачів.

До складу національної збірної команди України з неолімпійських видів спорту різних рівнів входить 66 вихованців міських спортивних шкіл.

Молодіжна політика передбачає комплексний підхід з метою створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Чернігівській міській територіальній громаді, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молодих людей у суспільному житті.

Молодь є важливою складовою сучасного українського суспільства, носієм інтелектуального потенціалу, визначальним фактором соціально-економічного розвитку. У 2023 році, за активної участі Молодіжної ради при Чернігівському міському голові, органами студентського самоврядування, шкільним та молодіжним активом міста розроблено та затверджено Програму «Молодь міста Чернігова», яка передбачає запровадження нових підходів для розвитку молоді, враховує важливі аспекти, передбачені Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року.

Організовується та проводиться ряд міських молодіжних заходів, заходів спортивного спрямування, соціально-профілактичні заходи з попередження негативних проявів у дитячому та молодіжному середовищі, заходи з популяризації здорового способу життя, заходи з психологічної підтримки дітей та молоді тощо.

Протягом 2025 року управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради було проведено або підтримано більш ніж 100 заходів для сім'ї, дітей та молоді, серед яких найбільш знакові: акції, приурочені до Дня Захисників і Захисниць України, Дня молоді, Дня Збройних Сил України, Дня Соборності України тощо.

У місті працює комунальний заклад «Позашкільний навчальний заклад «Центр роботи з дітьми та молоддю за місцем проживання», у складі якого 14 клубів за місцем проживання та Відділ соціально-профілактичної роботи, який

призначений для надання комплексної соціальної, психологічної, педагогічної та інших видів допомоги та фактично виконує функцію молодіжного центру.

У Чернігівській міській територіальній громаді постійно проводиться робота щодо оздоровлення дітей та підлітків.

Нажаль, у зв'язку з військовими діями, в місті та області не працює жодний оздоровчий табір. Діти мають змогу оздоровитися у Міжнародному дитячому центрі «Артек» (м. Київ, Пуща-Водиця), пришкільних таборах та в дитячому літньому таборі Латвійської республіки у рамках культурно-освітнього співробітництва згідно з Меморандумом співпраці м. Чернігова з Латвійською республікою.

1.6. Містобудівна документація

Генеральний план населеного пункту є основним видом містобудівної документації на місцевому рівні, який призначений для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови території населеного пункту. Планування територій полягає у необхідності удосконалення управління територіальним розвитком населених пунктів на основі сучасного містобудівного законодавства, врахування нових соціально-економічних та містобудівних передумов, пов'язаних з процесами приватизації загальнодержавного та комунального майна, земель населених пунктів тощо.

Генеральний план розвитку міста Чернігова був розроблений у 2002 році Державним підприємством «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «ДІПРОМІСТО» та затверджений рішенням десятої сесії двадцять четвертого скликання Чернігівської міської ради від 25.12.2003.

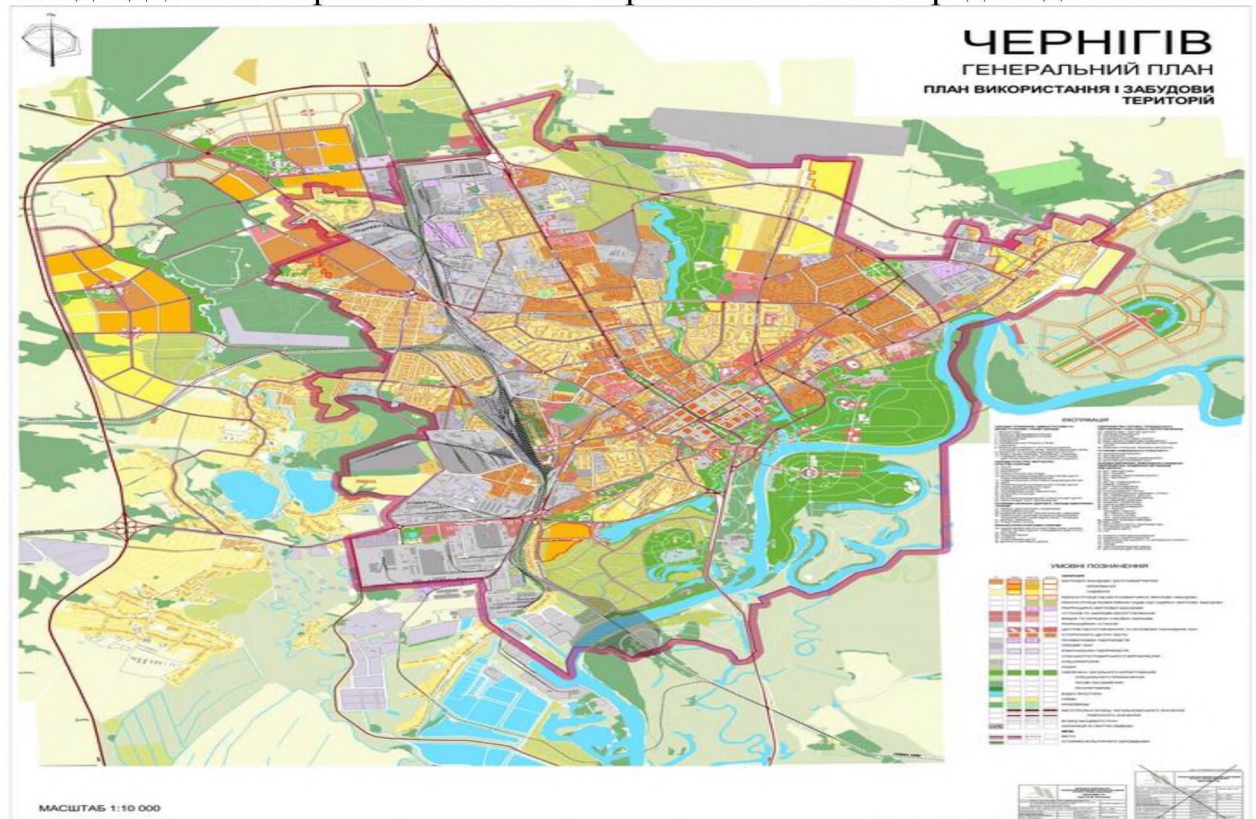

Рисунок 13. Генеральний план м. Чернігова

Крім Генерального плану діючою містобудівною документацією на місцевому рівні також є:

- внесення змін до Генерального плану м. Чернігова щодо розміщення багатоквартирної житлової забудови на території військового містечка № 1 по вул. Михалевича;
- внесення змін до Генерального плану міста в частині розміщення багатоквартирної житлової забудови в кварталі вулиць Попудренка та Маяковського;
- схема перспективного розвитку туризму м. Чернігова;
- детальний план центральної частини міста Чернігова;
- детальний план території третього мікрорайону житлового району «Масани»;
- детальний план території спортивно-оздоровчого комплексу в кварталі вулиці Кільцевої та проспекту Миру;
- детальний план території багатоквартирної житлової забудови в кварталі вулиць Кільцевої, Балицького та І. Багряного;
- детальний план території другого мікрорайону житлового району «Масани»;
- містобудівне обґрунтування розташування житлового будинку по вулиці Савчука, 7в;
- містобудівне обґрунтування будівництва багатоповерхових житлових будинків з об'єктами соціально-культурного призначення по вул. Савчука;
- містобудівне обґрунтування розміщення спортивно-розважального комплексу сімейного дозвілля по вул. Савчука.

З метою забезпечення захисту територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, запобігання надмірній концентрації населення і об'єктів виробництва, зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища, охорони та використання територій з особливим статусом, у тому числі ландшафтів, об'єктів історико-культурної спадщини, у 2011 році Чернігівською міською радою був затверджений Тимчасовий порядок використання території м. Чернігова (рішення шістнадцятої сесії шостого скликання від 28.12.2011 «Про Тимчасовий порядок використання території м. Чернігова та скасування рішень міської ради»), основною складовою якого є план зонування території міста.

В листопаді 2025 року затверджено Програму містобудівної діяльності у м. Чернігові на 2024 – 2026 роки у новій редакції (далі – Програма). Одним із пунктів Програми передбачено виділення коштів на виконання робіт з оновлення (коригування) містобудівної документації, а саме розроблення проєкту містобудівної документації «Внесення змін до Генерального плану м. Чернігова» (коригування), в тому числі:

- розділ «Інженерно-технічні заходи із цивільного захисту на мирний час та особливий період» (коригування);
- план зонування території (коригування);
- розділ «Охорона навколишнього природного середовища» звіт про стратегічну екологічну оцінку (коригування);

- історико-архітектурний опорний план.
- Також Програма передбачає проведення наступних заходів:
- складання аналітичного звіту за результатами проведення містобудівного моніторингу Генерального плану м. Чернігова;
 - розробка детальних планів територій (внесення змін);
 - проведення державної експертизи містобудівної документації;
 - розроблення проєкту містобудівної документації «Внесення змін до Детального плану центральної частини міста Чернігова».

Управлінням архітектури та містобудування Чернігівської міської ради укладено договір з Державним підприємством «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «ДІПРОМІСТО» імені Ю.М. Білоконя» щодо складання аналітичного звіту за результатами проведення містобудівного моніторингу Генерального плану м. Чернігова, який в січні 2026 року погоджено рішенням виконавчого комітету Чернігівської міської ради від 29.01.2026 № 75 «Про погодження аналітичного звіту за результатами містобудівного моніторингу Генерального плану м. Чернігова».

Рішенням міської ради від 25.07.2025 № 45/VIII-13 «Про надання дозволу на розроблення проєкту містобудівної документації «Внесення змін та доповнень до Генерального плану м. Чернігова» (коригування) управлінню архітектури та містобудування Чернігівської міської ради надано дозвіл на розроблення проєкту містобудівної документації «Внесення змін та доповнень до Генерального плану м. Чернігова» (коригування).

В 2026 році заплановано укладення договору з Державним підприємством «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «ДІПРОМІСТО» імені Ю.М. Білоконя» про розроблення проєкту містобудівної документації «Внесення змін та доповнень до Генерального плану м. Чернігова» (коригування).

Також триває активна робота по наповненню баз Містобудівного кадастру на державному рівні.

Створення та затвердження актуальної містобудівної документації в сукупності з використанням сучасних геоінформаційних технологій в структурі містобудівного кадастру дозволить забезпечити ефективне управління територією громади та загалом сталий розвиток міста.

1.7. Економічний розвиток громади

Особливістю Чернігівської міської територіальної громади є наявність розвинутої мережі суб'єктів господарювання малого і середнього підприємництва, ринкової інфраструктури та фінансових установ. Великі підприємства, які б були визначальними бюджетоутворюючими платниками податків або мали виключний вплив на спеціалізацію територіальної громади за видами економічної діяльності, наразі в м. Чернігові відсутні.

Станом на 01.01.2026 кількість суб'єктів малого та середнього підприємництва за даними Головного управління ДПС у Чернігівській області у м. Чернігові складала 19 136 суб'єктів господарювання (що на 7,2 % менше, ніж

на початок 2025 року), з них 2 099 – юридичні особи (стільки ж, як і на початок 2025 року) та 17 037 – фізичні особи-підприємці (на 8,0 % менше, ніж на початок 2025 року).

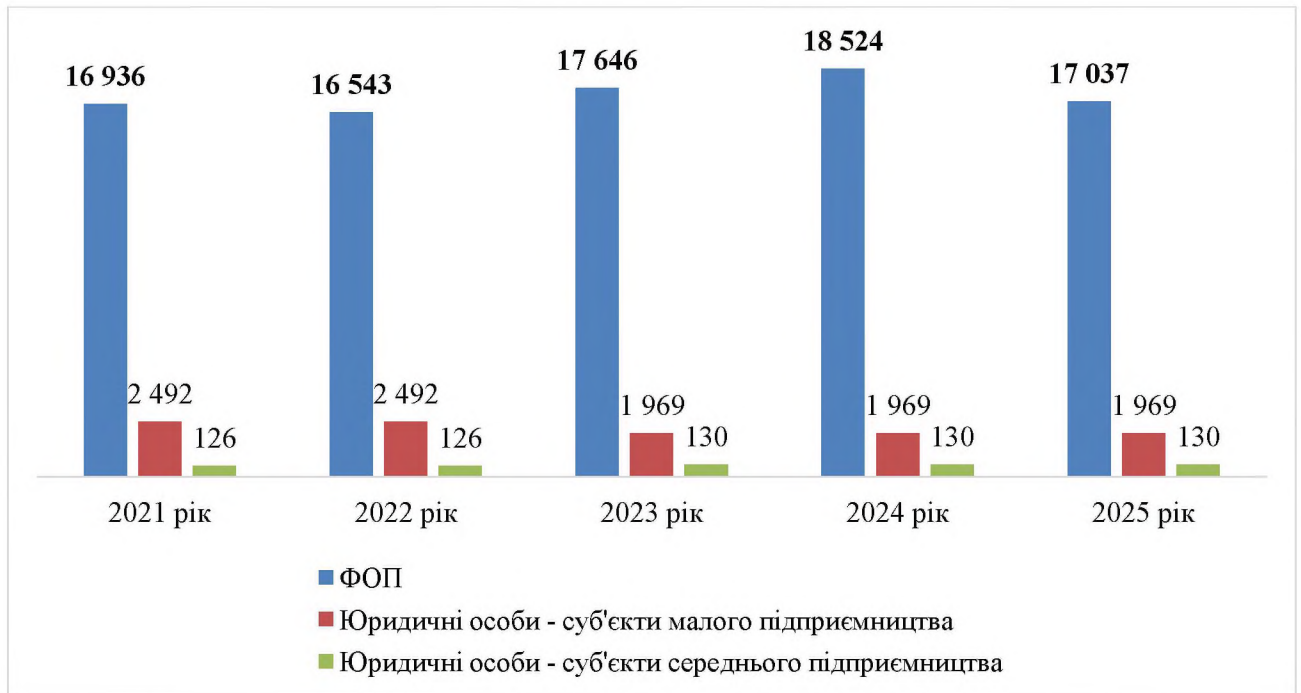

Рисунок 14. Кількість суб'єктів малого та середнього підприємництва

Кількість економічно активних суб'єктів малого та середнього підприємництва на 01.01.2026 складала 15 038 суб'єктів господарювання, з них 1 591 – юридичні особи та 13 447 – фізичні особи-підприємці.

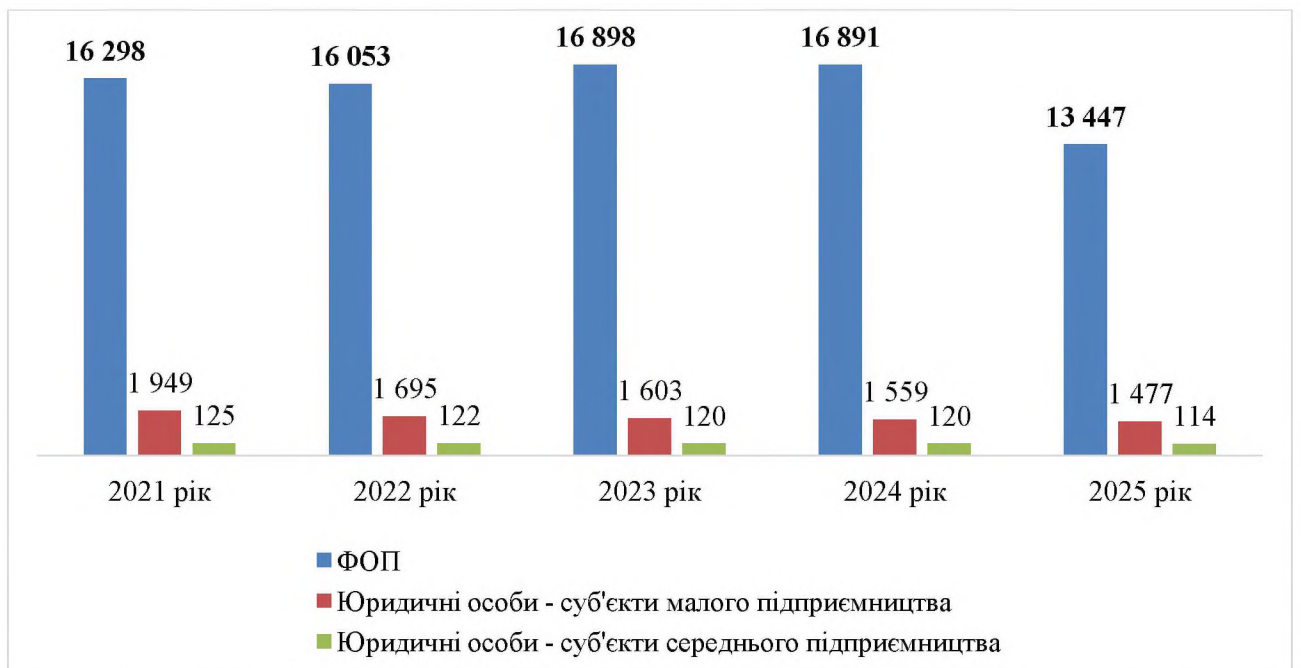

Рисунок 15. Кількість економічно активних суб'єктів малого та середнього підприємництва

Проблемними питаннями розвитку промисловості міста є триваючі воєнні дії, часткова втрата ринків збуту продукції, значне зростання логістичних витрат, а також зростання цін на енергоносії та інші матеріальні ресурси, дефіцит персоналу, нестабільне енергозабезпечення, нестача власних і залучених інвестиційних ресурсів та несприятливий інвестиційний клімат через безпекову ситуацію.

Розвиток підприємництва стримується відтоком кваліфікованих кадрів з громади в більш безпечні регіони та країни, а також через здійснення мобілізаційних заходів. За даними Головного управління ДПС у Чернігівській області станом на 01.01.2026 середньооблікова кількість штатних працівників, зайнятих у сфері малого та середнього підприємництва, становила 41,3 тисяч осіб. З них 17,2 тисяч осіб перебувало у трудових відносинах з фізичними особами-підприємцями (41,7 %), 16,4 тисяч осіб було зайнято на середніх підприємствах (39,7 %) та 7,7 тисяч осіб працювали на малих підприємствах (18,6 %).

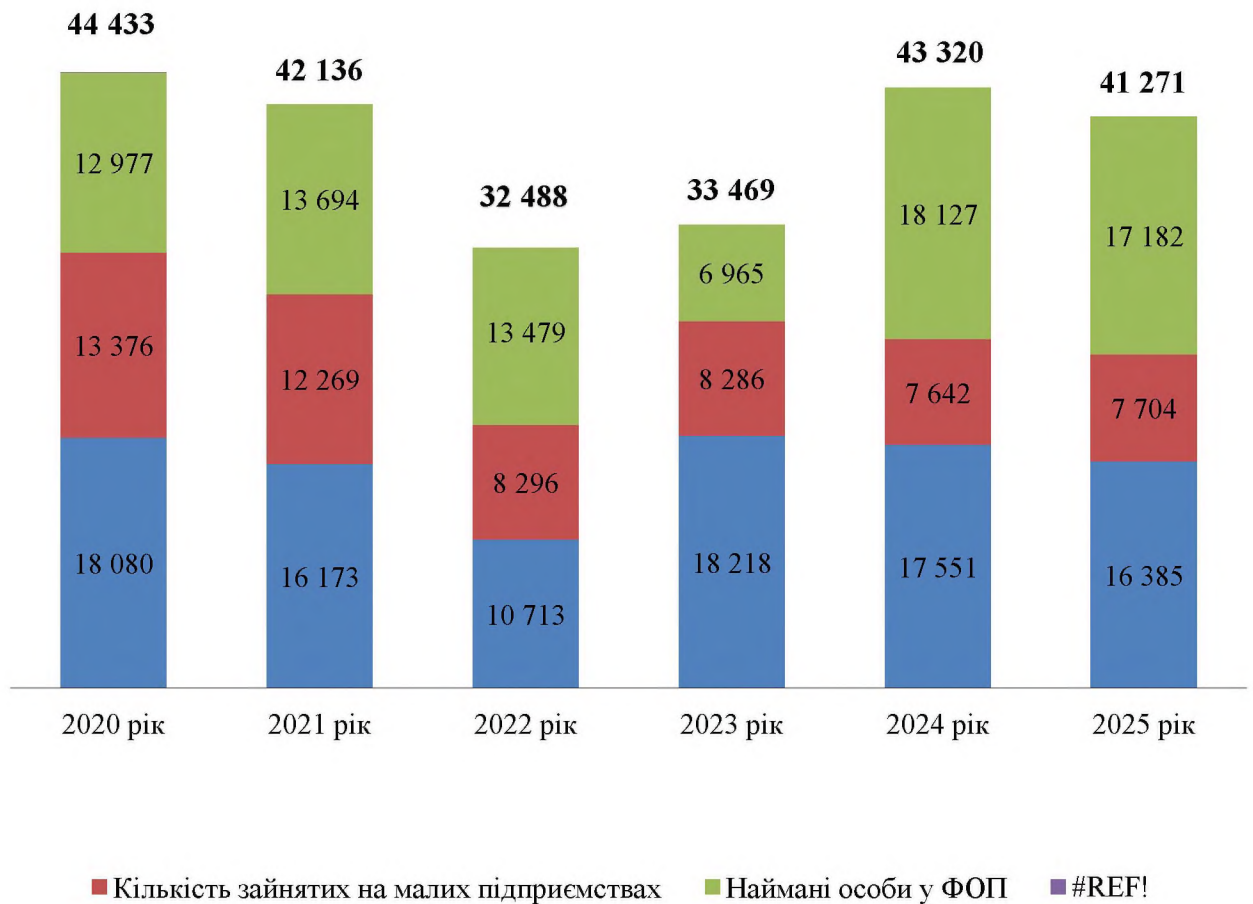

Рисунок 16. Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб

Переважає більшість суб'єктів господарювання, зареєстрованих у м. Чернігові, провадять свою діяльність у сферах надання послуг (7 948 суб'єктів господарювання або 53 %) та торгівлі (5 416 суб'єктів господарювання або 36 %). Виробничою діяльністю зайнято 11 % суб'єктів господарювання (1 674 суб'єктів господарювання).

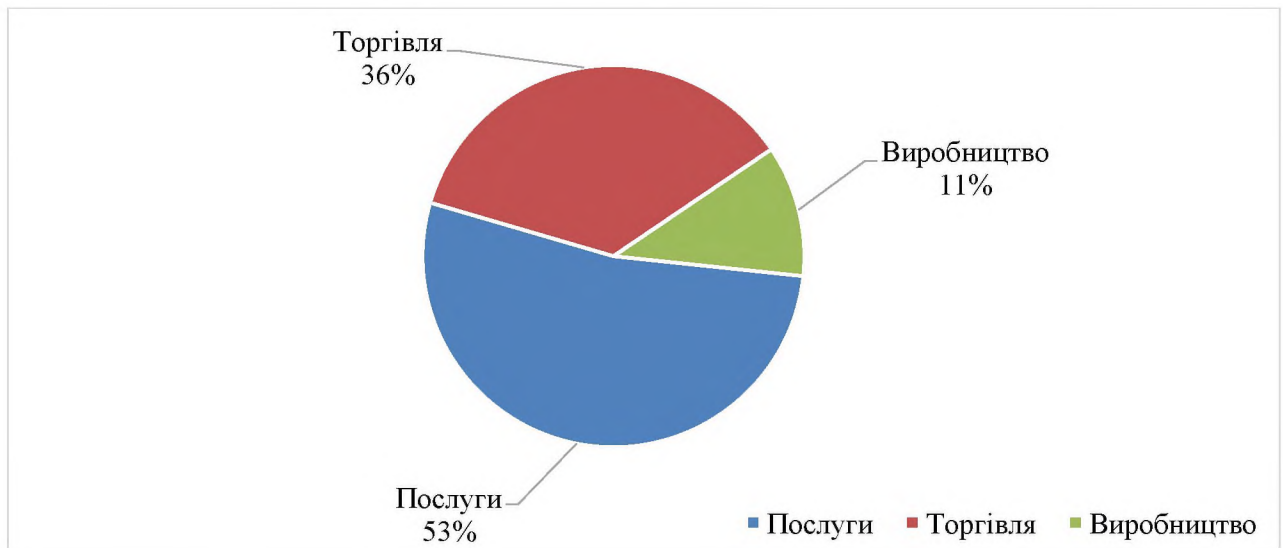

Рисунок 17. Структура діяльності суб'єктів господарювання МСП

Чернігів належить до міст з відносно високим рівнем індустріального розвитку. Промисловий комплекс міста має відчутну питому вагу у реальному секторі економічної діяльності, суттєво впливає на рівень і якість життя населення міста.

Промисловість міста представлена підприємствами харчової, легкої, хімічної, целюлозно-паперової, поліграфічної промисловості, машинобудівними підприємствами та підприємствами з оброблення металу, виробництвом будматеріалів, виробів з деревини, підприємствами енергетики та водопостачання, а також іншими підприємствами.

Станом на 01.01.2026 за даними Головного управління ДПС у Чернігівській області найбільша кількість суб'єктів господарювання – юридичних осіб здійснювала господарську діяльність у галузі переробної промисловості – 723 підприємства, з них:

- 196 підприємств – виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність;
- 125 підприємств – виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів;
- 108 підприємств – текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів;
- 100 підприємств – виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування;
- 98 – виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції;
- 56 – машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування;
- 38 – виробництво хімічних речовин і хімічної продукції;
- 2 – виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення.

Найбільшими промисловими підприємства м. Чернігова за отриманим доходом в 2025 році (за відкритими даними Опендатабот) в галузі переробної

промисловості є: ТОВ «Перша універсальна фірма» (дохід 1 562,6 млн грн, кількість працівників 71), ТОВ «Чернігівський автозавод» (дохід 877,6 млн грн, кількість працівників 327), ТОВ «Фабрика Здорово» (дохід 600,5 млн грн, кількість працівників 91), ТОВ «Сівертекс» (дохід 415,6 млн грн, кількість працівників 220), ТОВ «АЛЬТЕП.КОМ» (дохід 408,4 млн грн, кількість працівників 223), ТОВ «БТ ТЕХНОЛОДЖІС» (дохід 341,7 млн грн, кількість працівників 27), ТОВ «Аметист» (дохід 316,7 млн грн, кількість працівників 77), АТ «Будіндустрія» (дохід 307,6 млн грн, кількість працівників 186), ПВТП «Джі-Ен-Ел» (дохід 292,2 млн грн, кількість працівників 39), ТОВ «Коллар компанії» (дохід 278,1 млн грн, кількість працівників 374) тощо.

Також серед промислових підприємств 46 працюють в галузі постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Серед них найбільші за отриманим доходом в 2025 році (за відкритими даними Опендатабот) ТОВ «Енера Чернігів» (дохід 8 609,3 млн грн, кількість працівників 224), АТ «Чернігівобленерго» (дохід 3 391,2 млн грн, кількість працівників 2 839), КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради (дохід 3 306,8 млн грн, кількість працівників 684), АТ «Облтеплокомуненерго» (дохід 896,0 млн грн, кількість працівників 878) тощо.

У галузі водопостачання, водовідведення, поводження з відходами працюють 34 підприємства: КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради (дохід 407,8 млн грн, кількість працівників 497), КП «АТП-2528» Чернігівської міської ради (дохід 332,5 млн грн, кількість працівників 319), ТОВ «Регіон Рівер» (дохід 213,9 млн грн, кількість працівників 95), ТОВ «Сервісне зберігання ЛТД» (дохід 171,3 млн грн, кількість працівників 42) тощо.

Крім того, 27 підприємств працюють в галузі добувної промисловості і розроблення кар'єрів, зокрема ДП «Чернігівторф» (дохід 36,8 млн грн, кількість працівників 92), ТОВ «ДП Чернігів екоінвест» (дохід 15,8 млн грн, кількість працівників 14), ТОВ «Північ будресурс» (дохід 11,1 млн грн, кількість працівників 4) тощо.

Обсяги реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємствами міста протягом 2025 року становили 30 811,1 млн грн. Найбільше промислової продукції у місті виробляють підприємства переробної промисловості.

Таблиця 5. Обсяги реалізації продукції (робіт, послуг) підприємствами Чернігівської міської територіальної громади, млн грн

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Обсяги реалізованої малими підприємствами продукції (робіт, послуг) відповідно до декларацій ПДВ	11 917,1	10 007,3	17 166,9	13 134,2	14 572,8
Обсяги реалізованої середніми підприємствами продукції (робіт, послуг) відповідно до декларацій ПДВ	11 244,3	6 7710,9	19 764,0	14 730,1	16 238,3

Повномасштабне вторгнення суттєво послабило стійкість підприємств промислового комплексу. Зростання обсягів реалізації в 2023-2025 роках відбувалось здебільшого за рахунок зростання цін на всі види товарів (робіт, послуг) через інфляційні процеси в країні.

Надходження до бюджету Чернігівської міської територіальної громади за 2025 рік від діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва склали 1 496,1 млн грн.

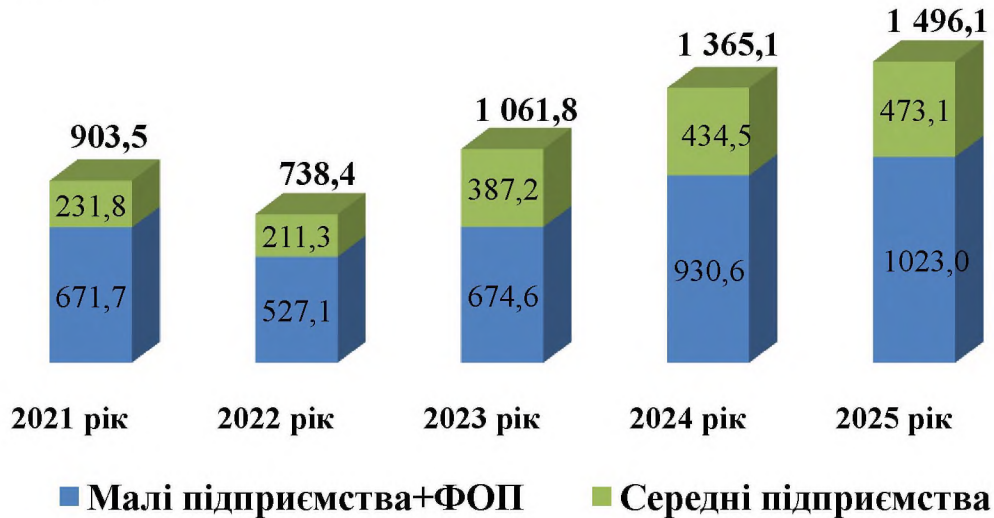

Рисунок 18. Надходження до бюджету Чернігівської міської територіальної громади за результатами діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва, млн грн

На жаль, бізнес міста зазнав значних втрат, спричинених російською військовою агресією. За 2022 – 2025 роки комісією з обстеження будівель та споруд, які належать суб'єктам господарювання, обстежено та занесено до Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації, 457 актів комісійного обстеження по 142 суб'єктах господарювання (45 по фізичних особах-підприємцях та 97 по юридичних особах). З них протягом 2025 року 7 суб'єктів господарювання зазнали повторних пошкоджень.

Унаслідок військових дій постраждав ряд промислових підприємств міста. Зокрема пошкоджені будівлі підприємств ТОВ «Пласт Бокс Україна», ТОВ «Чернігівський автозавод», ПрАТ «Чернігівський цегельний завод №3», ТОВ «Український кардан», ПВТП «Джі-Ен-Ел», ТОВ «Чернігівський ковальський завод», ТОВ «Чернігівтекс», АТ «Базис», ТОВ «Тексил», АТ «Хімтекстильмаш», ТОВ «АЛЬТЕП.КОМ», ТОВ «Монофіламент», ПП «Будінвест Сервіс», ПрАТ «Чернігівський ремонтно-монтажний комбінат», ТОВ «Чернігівagroшляхбуд», ПП «Кіт і Пес», ТОВ «АТБ-МАРКЕТ», ПрАТ ЧБ «Спорттовари», ТОВ «Караван Пластик Індастрі ЛТД», ПрАТ «ЧЗ «Металіст», ТОВ «Чернігівтекс», АТ «Концерн Галнафтогаз», ТОВ «Чернігіввовна-Плюс» та інших.

Міжнародні відносини

Міжнародна діяльність та робота із залучення інвестицій у Чернігівській міській територіальній громаді є важливим інструментом забезпечення її економічної стійкості, післявоєнного відновлення та інтеграції до європейського простору. Повномасштабна агресія російської федерації проти України суттєво трансформувала роль міжнародного співробітництва для громади – із переважно партнерсько-культурного воно стало одним зі стратегічних механізмів відновлення та розвитку інфраструктури.

З початку повномасштабного вторгнення Чернігівською міською радою було організовано та здійснено прийом 31 урядових та посольських делегацій з іноземних країн, а саме: Фінляндії, Великої Британії, Туреччини, Латвії, Польщі, Франції, Німеччини, Бельгії, Нідерландів, Словаччини, Словенії, Ірландії, Швейцарії, Азербайджану. Разом з тим, місто Чернігів з офіційним візитом відвідала 61 делегація з міжнародних організацій.

Чернігів має налагоджені міжнародні зв'язки, що охоплюють партнерські відносини з містами країн Європейського Союзу та інших держав. Місто Чернігів налічує 13 міст-побратимів, з них 6 стали партнерами після 2022 року:

- Меммінген, Німеччина (з 1994 року);
- Тарнобжег, Польща (з 2004 року);
- Огре, Латвія (з 2007 року);
- Габрово, Болгарія (з 2007 року);
- Петах-Тіква, Ізраїль (з 2010 року);
- Градец Кралове, Чехія (з 2010 року);
- Прілеп, Північна Македонія (з 2011 року);
- Жешув, Польща (з 2022 року);
- Лаппеенранта, Фінляндія (з 2023 року);
- Аахен, Німеччина (з 2023 року);
- Реймс, Франція (з 2023 року);
- Сен-Дені, Франція (з 2024 року);
- Вайт-Плейнс, штат Нью-Йорк, США (з 2024 року).

З 2022 року міста-побратими надавали Чернігову фінансову, гуманітарну допомогу, що була спрямована на відновлення пошкодженої інфраструктури, зокрема, закладів дошкільної освіти, житла, електромереж, а також на забезпечення проходження опалювальних сезонів у громаді.

З 2022 року Чернігів відвідували представники міст-партнерів, зокрема, Огре, Реймсу, Аахену, Лаппеенранти з метою обміну досвідом у сфері функціонування місцевого самоврядування в умовах війни та передачі гуманітарної допомоги. Також представники Чернігівської міської територіальної громади відвідували міста-побратими з метою залучення європейського досвіду для планування відбудови та розвитку Чернігівської громади.

З початку повномасштабного вторгнення міжнародна діяльність зосереджувалася на залученні гуманітарної допомоги, відновленні пошкодженої

інфраструктури, забезпеченні безперебійного функціонування об'єктів критичної інфраструктури та їх модернізації.

З 2022 року одними з найбільших партнерів Чернігівської міської територіальної громади є такі міжнародні організації як: USAID, GIZ, UNDP, NEFCO, DECIDE, ICRC, Товариство Червоного Хреста України, Chemonics, UNICEF, IOM, Acted, U-Lead з Європою, FCA, Enabel.

Одними з найбільших реалізованих проєктів за участі міжнародних партнерів у місті Чернігові є:

- реконструкція трубопроводів централізованої системи тепlopостачання комунального підприємства «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради за підтримки Північної екологічної фінансової корпорації та фінансування Європейського Союзу вартістю орієнтовно 5,2 млн євро;

- будівництво тимчасових споруд для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб (будівництво модульних будинків) за фінансування Товариства Червоного Хреста України вартістю понад 150 млн грн;

- встановлення модульних будинків для внутрішньо переміщених осіб та забезпечення закладів дошкільної освіти обладнанням за фінансування Міністерства економіки Латвійської Республіки на суму приблизно 2 млн євро;

- реалізація проєкту «Фонд «Партнерство за сильну Україну» (І фаза), в рамках якого відбувалося покращення освітньої інфраструктури, забезпечення критичних підприємств альтернативними джерелами електроенергії на суму понад 19 млн грн;

- встановлення модульної лікарні за фінансування Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) на суму понад 50 млн грн;

- реконструкція водопроводу 1,4 км 560 мм за фінансування Міжнародного комітету Червоного Хреста вартістю понад 35 млн грн;

- реконструкція ВНС-2 за фінансування Міжнародного комітету Червоного Хреста на суму понад 20 млн грн;

- відновлення системи паливоподачі Чернігівської ТЕЦ за фінансування Міжнародного комітету Червоного Хреста на суму понад 25 млн грн;

- реконструкція водопроводу по вулиці Квітнева та проспекту Миру від ВНС-4 в м. Чернігові, ураженого внаслідок воєнних дій РФ на території України, в рамках проєкту «Підтримка швидкого економічного відновлення українських муніципалітетів», що реалізовувався Програмою розвитку ООН в Україні та фінансувався урядом Німеччини і реалізувався німецькою федеральною компанією (GIZ) на суму понад 42 млн грн;

- відновлювальний (капітальний) ремонт турбогенератора за фінансування Бельгійського агентства з розвитку Enabel на суму понад 105 млн грн;

- реалізація проєкту Швейцарсько-українського проєкту DECIDE, що включав у себе облаштування освітніх хабів у закладах загальної середньої освіти на базі укріплень, капітальний ремонт Чернігівської гімназії № 13, підтримка учнівських проєктів та інше на загальну суму понад 76 млн грн;

- будівництво багатоквартирних будинків для внутрішньо переміщених осіб та дитячого садочка у мікрорайоні «Масани» за фінансування Фонду

Відбудови України (проект на стадії реалізації, очікувана сума проекту понад 25 млн євро);

- проект міжнародної технічної допомоги «Проект екстреної реконструкції та відновлення», що реалізовувався Японським міжнародним агентством з співробітництва (JICA) за фінансування Уряду Японії.

Разом з тим, реалізовувався комплекс «м'яких» ініціатив, орієнтованих на розвиток людського капіталу, соціальної згуртованості та європейської інтеграції.

Зокрема, реалізовується компонент проекту «EU4Recovery – розширення можливостей громад в Україні», що впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні з розбудови мережі робочих груп з відновлення та громадської безпеки. За час діяльності робочої групи при Чернігівській міській раді було підтримано реалізацію соціальних міні-ініціатив, підтримано ветеранську спільноту при створенні ветеранського простору, організовано навчальні тренінги з соціальної згуртованості, участі громадян, молодіжної участі, гендерної рівності тощо.

Чернігівською міською радою також реалізовується проект «Життєздатність+: економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та постраждалих від війни», що впроваджується Міжнародною організацією з міграції за фінансування Німецького банку розвитку KfW. В рамках проекту створено економічний хаб Чернігівської громади, що покликаний стати центром розвитку економіки та підтримки бізнесу у громаді. Також в рамках проекту реалізовано соціальну ініціативу з облаштування спортивної зали в КНП «Ветеранський простір» Чернігівської міської ради, встановлення сонячної електростанції в КП «Міськвітло» та реконструкції холу в Центрі розвитку інновацій та стартапів НУ «Чернігівська політехніка».

Ще одним важливим напрямком у міжнародній діяльності з 2022 року є допомога міжнародних гуманітарних організацій мешканцям, чиє житло постраждало внаслідок російської збройної агресії. Зокрема, з 2022 року гуманітарними організаціями було здійснено ремонт житла для приблизно 6 000 домогосподарств, виплачено грошової допомоги для більше ніж 25 000 осіб. Також організаціями надавались індивідуальні юридичні та психологічні консультації, здійснювалась видача гуманітарних наборів, наборів для ремонту житла тощо.

У 2023 році м. Чернігів отримало відзнаку Ради Європи «Прапор Честі», що є другим ступенем нагороди «Премія Європи».

У 2024 році Чернігів став членом двох великих європейських мереж:

- Eurocities – мережа великих європейських міст, яка об'єднує муніципалітети для спільного впливу на політику ЄС, обміну досвідом та реалізації спільних проектів розвитку;

- ALDA (Європейська асоціація місцевої демократії) – міжнародна організація, що підтримує розвиток місцевої демократії, громадянської участі та належного врядування через партнерства між органами влади та громадянським суспільством.

Протягом останніх років Чернігів був представлений на таких великих конференціях як Ukraine Recovery Conference, ReBuild Ukraine, Конференції міст

Місії – 2025 на тему: «Використання успіхів міст: просування кліматичних дій до 2030 року», в рамках проєкту «Стала мережа кліматично нейтральних міст для України», Чесько-українська конференція.

1.8. Стан навколишнього природного середовища

Основними джерелами забруднення атмосферного повітря м. Чернігова є:

- стаціонарні джерела підприємств паливно-енергетичного комплексу міста: комунального підприємства «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради, акціонерного товариства «Облтеплокомуненерго»;
- пересувні джерела забруднення (автотранспорт).

Спостереження за станом атмосферного повітря міста Чернігова здійснюються:

- Державною установою «Чернігівський обласний центр контролю та профілактики хвороб» Міністерства охорони здоров'я України в зонах впливу автотранспорту на території житлової/громадської забудови та в зонах впливу промислових підприємств забруднювачів атмосферного повітря;
- Чернігівським обласним центром з гідрометеорології на двох стаціонарних постах: ПСЗ №1, який розташований на вул. Всіхсвятська, та ПСЗ №2 – на вул. Пирогова із виконанням досліджень у лабораторії Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського;
- комунальним підприємством «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради в зоні впливу підприємства.

Зокрема, на двох стаціонарних постах Чернігівського обласного центру з гідрометеорології здійснюються спостереження за вмістом чотирьох основних домішок: завислих речовин (недиференційованого за вмістом пилу), діоксиду сірки, оксиду вуглецю і діоксиду азоту. Специфічні домішки – вісім важких металів визначаються на одному з цих стаціонарних постів. За даними спостережень загальний рівень забруднення повітря у місті оцінювався як низький.

Повітря міста найбільш забруднено діоксидом азоту (протягом 2024 року середньодобові концентрації перевищували у 2,0-2,3 разів нормативний показник). Середньорічні концентрації інших визначаємих домішок (у тому числі і пилу недеференційованого) були нижче відповідних допустимих концентрацій.

Значне техногенне навантаження густионаселеної території міста Чернігова припадає на річку Стрижень.

Основним фактором негативного впливу міської території на річку є надходження зливових вод з житлової і промислової водозбірної площі без очищення.

Тривале техногенне навантаження на річку Стрижень призвело до замулення русла. Забруднений мул, що накопичився у руслі річки, є джерелом вторинного її забруднення.

Поліпшити санітарно-екологічний стан річки, її екосистем можливо лише впровадженням комплексу спланованих заходів, спрямованих з одного боку на

зниження антропогенного тиску, і з другого – на відтворення природних властивостей русла, заплави і природних систем живлення річки, зокрема:

- очищення зливогого стоку перед скиданням у річку;
- впорядкування відведення поверхневого стоку у міську мережу зливової каналізації та боротьба із шкідливою дією вод шляхом будівництва нових та реконструкції існуючих мереж зливової каналізації;
- виконання робіт з розчищення та поглиблення русла річки.

Зазнає значного антропогенного навантаження і річка Білоус, що є приймачем зворотних (стічних) вод КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради.

Протягом останніх років у місті прослідковується загальна тенденція до зростання обсягів утворення побутових відходів і, відповідно, обсягів їх захоронення на Полігоні твердих побутових відходів (район «Масани») (надалі – Полігон) за відсутності переробки.

Для унеможливлення потрапляння на Полігон небезпечних складових побутових відходів (люмінесцентні лампи, батарейки, термометри тощо) у місті запроваджено безкоштовне збирання цих складових побутових відходів від населення м. Чернігова житлово-експлуатаційними комунальними підприємствами міста для спрямування на оброблення до спеціалізованої організації.

Полігон експлуатується з 1961 року без проєктування. Спосіб складування – висотний. Стан – перевантажений.

На Полігон (станом на 01.01.2025) прийнято відходів з початку експлуатації 30907,125 тис. м³.

Потужності Полігону близькі до вичерпання.

Поряд із Полігоном знаходяться ставки-накопичувачі рідких промислових відходів. У ставках-накопичувачах акумульовано 130 тис. м³ (орієнтовно) відходів, які негативно впливають на довкілля: спостерігається забруднення ґрунтових вод поряд зі ставками та Полігоном.

Для ліквідації ставків-накопичувачів рідких промислових відходів та облаштування на вивільненій території карт для захоронення та лінії сортування побутових відходів, замовлено розроблення техніко-економічного обґрунтування по об'єкту: «Реконструкція ставків-накопичувачів рідких промислових відходів та полігону твердих побутових відходів (район «Масани») з подальшою його рекультивацією, що знаходяться за адресою: Чернігівська область, Чернігівський район, Новобілоуська сільська рада».

З метою переходу міста Чернігова на використання напівпідземних контейнерів та створення необхідної інфраструктури для подальшого впровадження у місті роздільного збирання побутових відходів на дві фракції (органічну та всі інші відходи) із подальшим сортуванням та вилученням з побутових відходів ресурсоцінних компонентів, у рамках заходів Комплексної цільової Програми розвитку житлово-комунального господарства міста Чернігова на 2017-2020 роки (затвердженої в новій редакції рішенням Чернігівської міської ради від 30 листопада 2017 року № 25/VII-7) та Комплексної цільової Програми розвитку житлово-комунального господарства

міста Чернігова на 2021-2025 роки (затвердженої рішенням Чернігівської міської ради від 01 грудня 2020 року №2/VIII-14), у місті впродовж 2019-2023 років здійснювалося будівництво нових майданчиків із контейнерами ємністю 3м³.

Зазначене вище будівництво проводилося не в хаотичному порядку, а послідовно по районах (секторах), з метою досягнення найбільшого потенційного економічно-логістичного ефекту в обслуговуванні контейнерних майданчиків із одночасним припиненням використання сміттєпроводів у відповідних кварталах міста.

Контейнерними майданчиками із напівпідземними контейнерами планується охопити поступово всі території багатоповерхової забудови міста.

1.9. Фінансовий стан та бюджет територіальної громади

Бюджет Чернігівської міської територіальної громади – це бюджет місцевого самоврядування, який являє собою план формування та використання фінансових ресурсів громади для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами місцевого самоврядування міста, направлених на всебічне задоволення потреб громади міста Чернігова, на його економічний та соціальний розвиток. З 2022 року в умовах воєнного стану бюджет Чернігівської міської територіальної громади формується за принципом концентрації ресурсів на першочергових діях та заходах, які необхідно вжити для подолання наслідків російської військової агресії, забезпечення заходів територіальної оборони та підтримки обороноздатності держави.

Усі податкові та неподаткові надходження зараховуються до дохідної частини бюджету Чернігівської міської територіальної громади.

Таблиця 6. Структура доходів бюджету Чернігівської міської територіальної громади у 2021 – 2025 роках, млн грн

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Всього доходів загального та спеціального фонду	3 290,4	3 444,3	3 973,8	4 588,9	4 441,7
<i>у тому числі:</i>					
Власні та закріплені доходи	2 458,5	2 822,1	3 407,7	3 388,8	3 690,2
Податкові надходження, з них:	2 263,4	2 608,0	2 755,5	2 884,6	3 311,2
Податок та збір на доходи фізичних осіб	1 374,9	1 938,1	1 862,6	1 672,8	1 871,0
Внутрішні податки на товари та послуги (акциз)	211,3	145,9	269,1	343,4	423,9
Місцеві податки та збори, що сплачуються (перераховуються) згідно з Податковим кодексом України,	670,6	519,7	619,3	855,7	948,3

<i>у тому числі:</i>					
<i>податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки</i>	<i>34,4</i>	<i>22,3</i>	<i>25,2</i>	<i>41,1</i>	<i>55,2</i>
<i>плата за землю</i>	<i>248,9</i>	<i>161,3</i>	<i>165,7</i>	<i>206,3</i>	<i>224,9</i>
<i>транспортний податок</i>	<i>0,7</i>	<i>0,6</i>	<i>0,7</i>	<i>1,2</i>	<i>1,1</i>
<i>збір за місця для паркування транспортних засобів</i>	<i>1,3</i>	<i>0,5</i>	<i>1,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>туристичний збір</i>	<i>1,2</i>	<i>0,6</i>	<i>0,7</i>	<i>0,7</i>	<i>0,8</i>
<i>єдиний податок</i>	<i>384,1</i>	<i>334,4</i>	<i>425,9</i>	<i>606,3</i>	<i>666,2</i>
Неподаткові надходження	162,6	166,4	645,2	463,0	378,7
<i>з них інші джерела власних надходжень бюджетних установ</i>	<i>2,7</i>	<i>82,5</i>	<i>465,0</i>	<i>314,7</i>	<i>255,4</i>
Доходи спеціального фонду (бюджету розвитку)	21,0	6,3	6,2	3,8	0,0
Гранти, що надійшли до місцевих бюджетів та надходження в рамках програм допомоги урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,0	29,5	0,8	37,4	0,2
Цільові фонди	11,5	11,9	-	-	-
<i>Офіційні трансферти</i>	<i>831,9</i>	<i>622,2</i>	<i>566,1</i>	<i>1200,1</i>	<i>751,5</i>

Основним чинником зміцнення фінансової спроможності є забезпеченість власними доходами. Впродовж 2021-2025 років власні та закріплені доходи бюджету Чернігівської міської територіальної громади збільшилися на 1 231,7 млн грн або 50,1 відсотка. Питома вага власних доходів у загальному обсязі доходів бюджету громади зросла з 74,7 відсотка у 2021 році до 83,1 відсотка у 2025 році.

Найбільшим джерелом надходжень бюджету Чернігівської міської територіальної громади є податкові надходження, питома вага яких у загальному обсязі власних та закріплених джерел доходів бюджету складає понад 90,0 відсотків.

Протягом 2025 року до загального та спеціального фондів бюджету Чернігівської міської територіальної громади, враховуючи офіційні трансферти, зараховано 4 441,7 млн грн, що складає 98,2 % затверджених призначень з урахуванням змін, у тому числі: до загального фонду – 4 104,2 млн грн (93,5 % затвердженого показника звітного року), до спеціального фонду – 337,5 млн грн (у 2,6 рази більше затвердженого показника звітного року). Обсяги надходжень у 2025 році зменшено на 147,2 млн грн або на 3,2 %, зокрема, через отримання у звітному році меншого обсягу офіційних трансфертів з державного та обласного бюджетів.

Порівняно з 2021 роком (до повномасштабного російського вторгнення на територію України) досягнуто позитивної динаміки, надходження зросли на 1 151,3 млн грн або на 35 %. Збільшення відбулося за рахунок власних та закріплених джерел доходів до бюджету Чернігівської міської територіальної громади у сумі 1 231,6 млн грн або 50,1 %, тоді як обсяги міжбюджетних трансфертів зменшились на 80,4 млн грн або 9,7 %.

Обсяг отриманих офіційних трансфертів у 2025 році склав 751,5 млн грн або 92,0 % до затверджених призначень з урахуванням змін та на 37,4 % або 448,6 млн менше, ніж у 2024 році за рахунок зменшення отриманих офіційних трансфертів за спеціальним фондом, зокрема, за рахунок коштів субвенції з місцевого бюджету на реалізацію проєктів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії, за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету у сумі 137,4 млн грн, субвенції з місцевого бюджету за рахунок залишку коштів освітньої субвенції, що утворився на початок бюджетного періоду, у сумі 14,7 млн грн та субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення харчуванням учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти – 24,96 млн грн, які у поточному року не передбачалися та не надходили. У порівнянні з 2021 роком (до повномасштабного російського вторгнення на територію України) обсяги міжбюджетних трансфертів зменшились на 9,6% або 80,4 млн грн.

Надходження власних та закріплених джерел доходів загального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади у 2025 році склали 3 383,2 млн грн, що на 223,5 млн грн або 6,2 % менше затверджених показників звітнього року з урахуванням змін. Порівняно з 2024 роком досягнуто позитивної динаміки, надходження зросли на 407,3 млн або на 13,7 %. Збільшення відбулось за податковими надходженнями, зокрема, рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів, податку на прибуток підприємств комунальної власності, акцизного податку, місцевих податків та зборів в частині єдиного податку та податку на майно, крім транспортного податку.

Основною частиною надходжень є податок на доходи фізичних осіб – 55,3 % (1 871,0 млн грн), місцеві податки та збори – 28 % (948,3 млн грн), акцизний податок – 12,5 % (423,9 млн грн).

За підсумками 2025 року бюджет Чернігівської міської територіальної громади отримав 1 871 млн грн податку та збору на доходи фізичних осіб, затверджений показник звітнього року виконано на 87,7 %, недоотримано 263,2 млн грн. Факторами впливу на невиконання планових показників є зниження ділової активності суб'єктів господарювання в умовах дії воєнного стану та ліквідації наслідків збройної агресії проти України. Порівняно з минулим роком надходження з цього джерела доходів збільшилися на 198,2 млн грн або на 11,8 %. Порівняно з 2021 роком (до повномасштабного російського вторгнення на територію України) надходження збільшилися на 496,1 млн грн або на 36 %.

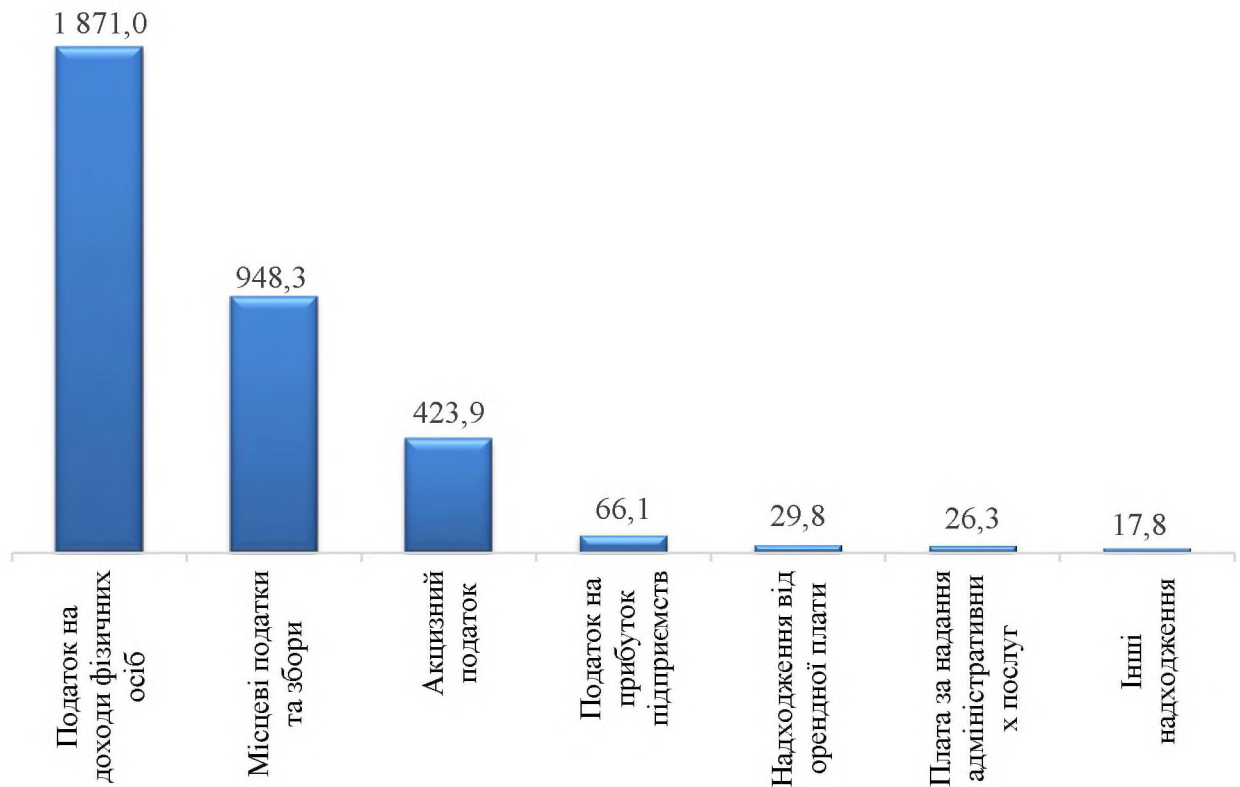

Рисунок 19. Структура власних доходів загального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади за 2025 рік, млн грн

Загальний обсяг видатків бюджету Чернігівської міської територіальної громади за 2025 рік з урахуванням міжбюджетних трансфертів, враховуючи кредитування, в умовах воєнного стану виконано в обсязі 4 928,7 млн грн, у тому числі:

- за загальним фондом – 3 757,4 млн грн,
- за спеціальним фондом – 1 171,3 млн грн.

Таблиця 7. Структура видатків бюджету Чернігівської міської територіальної громади у 2021 – 2025 роках, млн грн

Напрями видатків	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Всього видатки	3 166,0	2 941,9	4 051,0	4 362,1	4 928,7
<i>у тому числі:</i>					
Державне управління	153,5	156,4	174,6	203,9	299,6
Освіта	1 329,6	1 446,4	1 591,1	1 849,2	2 096,6
Охорона здоров'я	135,4	112,0	234,3	274,3	238,8
Соціальний захист та соціальне забезпечення	153,6	110,2	287,1	339,0	324,8
Культура і мистецтво	26,9	26,3	42,8	36,0	42,2
Фізична культура і спорт	48,7	38,9	49,7	52,3	60,2

Житлово-комунальне господарство	254,8	464,4	534,6	329,5	327,4
Економічна діяльність	979,7	309,7	746,3	766,6	686,7
Інша діяльність	34,7	270,1	234,3	319,0	86,1
Реверсна дотація	35,0	6,8	109,3	0,0	77,4
Субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного розвитку регіонів	8,1	1,3	44,1	186,6	472,4
Субвенції з місцевого бюджету іншим місцевим бюджетам на здійснення програм та заходів за рахунок коштів місцевих бюджетів	2,1	0,0	0,0	0,0	32,9
Інші дотації з місцевого бюджету	0,0	0,0	0,0	0,0	176,7
Кредитування	3,6	-0,6	2,7	5,5	7,0

Протягом 2025 року виконання видаткової частини бюджету Чернігівської міської територіальної громади склало 4 928,7 млн грн, що на 13 % більше проти виконання бюджету Чернігівської міської територіальної громади за 2024 рік (4 362,1 млн грн).

Протягом 2025 року на фінансування видатків загального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади спрямовано 3 757,4 млн грн з урахуванням трансфертів з/до державного та обласного бюджетів, що забезпечило виконання показників видаткової частини бюджету Чернігівської міської територіальної громади на 92,4 % планового обсягу бюджетних асигнувань на звітний період з урахуванням змін. Фінансування видатків загального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади за 2025 рік збільшилось на 25,8 % до звітних даних 2024 року.

Структура видатків бюджету Чернігівської міської територіальної громади характеризується значною питомою вагою фінансових ресурсів, спрямованих на захищені статті – 47,8 %, у тому числі: на виплату заробітної плати та нарахувань на неї – 34 %, на соціальний захист та соціальне забезпечення (з урахуванням субвенцій з обласного бюджету на окремі пільги, виплати соціального значення) – 4 %, забезпечення фактичного споживання енергоресурсів – 6,7 відсотка, на харчування та медикаменти – 3,1 %.

Рисунок 20. Структура виконання видатків бюджету Чернігівської міської територіальної громади за 2025 рік, млн грн

Видатки спеціального фонду бюджету за 2025 рік склали 1 171,3 млн грн, що на 205,0 млн грн або 14,9 % менше за виконання звітного періоду минулого року.

Видатки за рахунок коштів бюджету розвитку склали 798,8 млн грн, що на 147,8 млн грн або 15,6 % менше проти виконання звітного періоду минулого року.

1.10. Органи управління громадою

Система органів управління громадою включає: Чернігівську міську раду, Чернігівського міського голову (обов'язки міського голови наразі виконує заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради), секретаря міської ради (у поточному році не обрано міською радою), першого заступника (не призначено) та заступників міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, виконавчий комітет Чернігівської міської ради, 1 фонд, 1 департамент, 15 управлінь, 16 відділів та патронатну службу.

Депутатський корпус Чернігівської міської ради VIII скликання представлений 38 депутатами, серед яких 22 чоловіка (58 %) та 16 жінок (42 %).

Таблиця 8. Кількісний склад депутатських фракцій, груп

Належність до депутатських фракцій	Кількість, осіб
Депутатська фракція політичної партії «РІДНИЙ ДІМ»	24
Депутатська фракція політичної партії «ЄВРОПЕЙСЬКА СОЛІДАРНІСТЬ»	4
Депутатська фракція політичної партії «НАШ КРАЙ»	4
Депутатська фракція політичної партії «СЛУГА НАРОДУ»	3
Позафракційні	3
Належність до депутатських груп	
Міжфракційна депутатська група «За рівні права та можливості»	15
Депутатська група «Захист Довкілля	5
Депутатська група з гендерних питань «Рівні можливості»	5

У складі Чернігівської міської ради утворено 6 постійних депутатських комісій:

- постійна комісія з питань соціально-економічного розвитку, підприємництва, туризму та інвестиційної діяльності;
- постійна комісія з питань архітектури, будівництва та регулювання земельних відносин;
- постійна комісія з питань житлово-комунального господарства, транспорту і зв'язку та енергозбереження;
- постійна комісія з питань комунальної власності, бюджету та фінансів;
- постійна комісія з питань освіти, медицини, соціального захисту, культури, молодіжної політики та спорту;
- постійна комісія з питань регламенту, законності, прав і свобод громадян та запобігання корупції.

Порядок формування та організація роботи постійних комісій визначаються чинним законодавством України, Регламентом Чернігівської міської ради VIII скликання, Положенням про постійні комісії Чернігівської міської ради VIII скликання.

Виконавчий комітет Чернігівської міської ради представлений 8 членами. Гендерний склад виконавчого комітету: чоловіки – 6 (75 %), жінки – 2 (25 %).

Штатна чисельність виконавчих органів Чернігівської міської ради станом на 01.01.2026 становило 550 штатних одиниць, фактично працюючих – 481 особа. Виконавчі органи Чернігівської міської ради характеризуються стабільним кадровим складом з високим освітнім рівнем. Так, серед працюючих 1 доктор філософії, 3 кандидата наук, 91 магістр, 1 заслужений артист України, 1 заслужений юрист України та 2 заслужених працівника соціальної сфери України.

У Чернігівській міській територіальній громаді функціонує Центр надання адміністративних послуг міста Чернігова (далі – ЦНАП). На сьогодні ЦНАП м. Чернігова є одним із найбільших і функціонально розвинених центрів надання

адміністративних послуг Чернігівської області та виконує функції регіонального рівня з обслуговування мешканців міста Чернігова та області відповідно до укладених угод. Щороку ЦНАП обслуговує понад 150 тисяч відвідувачів та забезпечує надання адміністративних послуг громаді чисельністю близько 245 тисяч мешканців.

У березні 2026 року затверджено новий перелік адміністративних послуг, який включає обов'язкові 373 адміністративні послуги у 18 категоріях. З урахуванням інших адміністративних послуг через ЦНАП м. Чернігова надається 401 адміністративна послуга, зокрема, у сферах пенсійного забезпечення, підтримки ветеранів війни та членів їх сімей, соціального захисту населення, податкових питань та інших напрямів взаємодії громадян з органами державної влади.

ЦНАП м. Чернігова є ключовим інструментом забезпечення доступності та якості публічних послуг, сприяє підвищенню рівня довіри населення до органів місцевого самоврядування та формує сучасну сервісну модель управління громадою. Ефективність діяльності Центру визначається, зокрема, показниками часу обслуговування, кількістю наданих послуг та рівнем задоволеності відвідувачів.

У ЦНАПі впроваджуються сучасні цифрові рішення, спрямовані на спрощення процедур отримання послуг, скорочення часу обслуговування та мінімізацію адміністративного навантаження на громадян.

Разом з тим, в умовах постійного зростання кількості адміністративних послуг та звернень громадян, а також обмежених кадрових і фінансових ресурсів, існує потреба у подальшому вдосконаленні організації роботи, розвитку електронних сервісів та оптимізації внутрішніх процесів.

Важливим завданням залишається забезпечення рівного доступу до адміністративних послуг для мешканців усіх територій громади.

Подальший розвиток ЦНАПу передбачає розширення переліку послуг, поглиблення інтеграції з державними електронними інформаційними системами та підвищення рівня клієнтоорієнтованості сервісів як одного з ключових чинників підвищення якості життя мешканців громади.

1.11. Органи самоорганізації населення та громадських об'єднань

З метою налагодження ефективної взаємодії з інститутами громадянського суспільства на партнерських засадах, залучення громадськості до вирішення актуальних питань розвитку Чернігівської міської територіальної громади для Чернігівської міської ради громадськими об'єднаннями створена і діє Громадська спілка «Чернігівська міська громадська рада», що є постійно діючим колегіальним виборним консультативно-дорадчим органом. Громадська рада забезпечує безпосередню участь громадян у вирішенні питань місцевого значення, здійснення громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, застосування механізму демократичного управління, який передбачає проведення інститутами громадянського суспільства оцінки діяльності органів місцевого самоврядування, участі у здійсненні державної

регуляторної політики, проведення оцінки ефективності прийняття і виконання органами місцевого самоврядування прийнятих рішень щодо розвитку територіальної громади, збереження культурної та іншої спадщини та прийняття участі в розв'язанні суспільно значущих проблем через залучення фахівців та експертів від інститутів громадянського суспільства для проведення дослідження проблемних питань, напрацювання експертних висновків та підготовки пропозицій для їх врахування органами місцевої влади.

На території м. Чернігова зареєстровані різні організаційно-правові форми громадських об'єднань та організацій громадянського суспільства, найпоширенішими серед яких є благодійні організації та фонди, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, профспілки, творчі спілки, релігійні організації й інші. Серед основних категорій напрямів діяльності інститутів громадянського суспільства можна виділити:

- розвиток громадянського суспільства;
- реалізація права громадян на участь в прийнятті та реалізації управлінських рішень органів державної влади та місцевого самоврядування;
- волонтерська діяльність;
- діяльність, пов'язана із допомогою внутрішньо переміщеним особам і ветеранам;
- патріотично-просвітницька діяльність;
- релігійна та соціально значуща діяльність;
- освіта, культура, туризм;
- антикорупційна діяльність тощо.

Громадські організації виступають платформою для об'єднання людей зі спільними інтересами та проблемами, допомагаючи їм сформулювати свої потреби та донести їх до влади та широкої громадськості, залучають громадян до активної участі у житті громади, сприяючи розвитку громадянської свідомості та відповідальності.

Для надання допомоги мешканцям громади різних соціальних груп та внутрішньо переміщеним особам, підтримки закладів соціальної сфери здійснюють діяльність благодійні організації та фонди: благодійна організація «Благодійний фонд «АДРА Україна», благодійна організація «Благодійний фонд «Право на захист», благодійна організація «Благодійний фонд «Рокада», благодійна організація «Міжнародний благодійний фонд «Європа», благодійна організація «Благодійний фонд «Арніка центр», а також місцеві організації та фонди такі як громадська організація «Історичний клуб «Сімаргл», громадська організація «Еко Місто Чернігів», громадська організація «Українська монолітність», громадська організація «Чернігівська активна спільнота», Чернігівський осередок громадської організації «Будуємо Україну разом», благодійна організація «Благодійний фонд «Карітас Чернігів», благодійна організація «Благодійний фонд «Єдиний волонтерський центр. Чернігів», громадська організація «Елеос - Чернігів», громадська організація «Чернігів Європейський», громадська організація «Українська монолітність», громадська організація «Ветеранська спільнота України «Серцевір», громадська організація «Агенція міських ініціатив», громадська організація «Об'єднання інвалідів

«Рузвельт», громадська організація «Спілка жінок м. Чернігова», громадська організація «Спільнодія Чернігівщина» та благодійна організація «Благодійний фонд «Центр реалізації проектів з відновлення та відбудови м. Чернігів», міська організація «Червоного Хреста України», громадська організація «Спілки самаритян України Чернігівське об'єднання», Благодійний Єврейський Фонд «Хасде Естер» тощо.

Одним із завдань у напрямку реформування житлово-комунального господарства є посилення впливу мешканців будинків на умови свого проживання та якість обслуговування житла шляхом стимулювання створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. У м. Чернігові станом на 21.08.2025 зареєстровано 161 об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

Молодіжні громадські організації об'єднують молодих людей з різними інтересами та надають їм можливість реалізувати свої ідеї. У м. Чернігові діють наступні молодіжні організації: Чернігівська міська молодіжна громадська організація «Молодіжний Центр Арт «МоЦарт», Чернігівська міська молодіжна громадська організація «Клуб інтелектуальної молоді – КІМ», громадська організація «Міський молодіжний центр «Жменя», комунальна установа Чернігівський обласний молодіжний центр Чернігівської обласної ради тощо.

На території міста також діє Молодіжна рада при Чернігівському міському голові та Молодіжна рада при Чернігівській міській раді.

У закладах вищої освіти міста Чернігова діють організації студентського самоврядування та профспілкові організації громадська організація «Дія молоді», громадська організація «Ліга студентів підприємців».

1.12. Військові дії на території громади та безпекова ситуація

Російська збройна агресія мала руйнівні наслідки для Чернігова, завдавши значних пошкоджень житловому фонду, освітнім закладам, медичним установам, комунальній інфраструктурі та промисловим і комерційним об'єктам міста.

Зокрема, у місті Чернігові було повністю зруйновано 4 багатоквартирні житлові будинки, 2 багатоквартирні житлові будинки частково зруйновані та 1 006 було пошкоджено. Повторних пошкоджень за період 2022-2025 років зазнали 158 багатоквартирних будинків. Також пошкоджено 3 501 приватних, садових та дачних будинків, з них 541 будинок повністю знищений, 978 будинків значно пошкоджені та 1 982 будинки зазнали незначних пошкоджень.

Зруйновано 1 міст та 2 пошкоджено, пошкоджено також 2 шляхопроводи, 62 км автомобільних доріг, 105 км мережі зовнішнього освітлення, які повністю відновлені станом на сьогоднішній день. Також було зруйновано 9 зупинкових комплексів і 63 зупинкових комплексів пошкоджено.

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну суттєво вплинуло на роботу громадського транспорту в місті. Внаслідок російської збройної агресії та активних воєнних дій, що відбувалися на території області та в безпосередній близькості до міста Чернігова, рухомий склад міського громадського транспорту на 70-80 % був виведеним з ладу. Водночас, багато

автобусів малої місткості приватних операторів були задіяні для військових цілей.

Значних втрат внаслідок російської збройної агресії зазнало комунальне підприємство «Чернігівське тролейбусне управління» Чернігівської міської ради, яке функціонує в місті з 1964 року та є одним з найбільших транспортних підприємств м. Чернігова. Унаслідок активних воєнних дій, артилерійських обстрілів та бомбардувань міста з повітря було пошкоджено 45 км контактної мережі, знищено/пошкоджено повітряну лінію 10кВ – 2,5 км, пошкоджено вікна у 6 тролейбусах та пошкоджено 2 кінцевих зупинкових комплекси.

Після відходу російських військ з території області та деблокування Чернігова почалася активна робота з відновлення пасажирських перевезень та усунення наслідків збройної агресії.

Спільними зусиллями Чернігівської міської ради, комунального підприємства «Чернігівське тролейбусне управління» Чернігівської міської ради та суб'єктів господарювання розпочалася робота з відновлення роботи громадського транспорту. Так, 19 травня 2022 року, після майже трьохмісячної перерви, в місті було відновлено роботу автомобільного громадського транспорту, а з 1 червня 2022 року й тролейбуси почали поступово відновлювати свій рух за тимчасовими маршрутами електротранспорту (зважаючи на пошкодження контактної мережі внаслідок активних бойових дій).

Повномасштабне вторгнення російських військ на територію України спричинило значні руйнування і освітньої інфраструктури міста. Зокрема, у 2022 – 2025 роках пошкоджень зазнали: 27 закладів загальної середньої освіти, із них 2 заклади зруйновано повністю; 37 закладів дошкільної освіти; 5 закладів професійної (професійно-технічної) освіти. В 2023 році повторно було пошкоджено 1 заклад загальної середньої освіти, 1 заклад дошкільної освіти, а в 2025 році повторних пошкоджень зазнали 4 заклади загальної середньої освіти, 6 закладів дошкільної освіти, 1 заклад професійної (професійно-технічної) освіти та 2 заклади дошкільної освіти пошкоджень зазнали вперше.

Відновлення закладів відбувається за рахунок державного та місцевого бюджетів. До цієї роботи залучаються міжнародні партнери, благодійні і волонтерські організації.

Також, було пошкоджено 6 закладів охорони здоров'я Чернігівської міської ради, з них 5 відновлено. Будівля комунального некомерційного підприємства «Міська стоматологічна поліклініка» Чернігівської міської ради, у якій розташовувалась дитяча стоматологія, відновленню не підлягає. У травні 2025 року та повторно в червні 2025 року зазнала пошкоджень 1 будівля закладу охорони здоров'я, яка не була пошкоджена раніше, та наразі потребує капітального ремонту.

За час повномасштабного вторгнення культурна спадщина громади також зазнала значних втрат. Руйнувань та пошкоджень зазнали 43 об'єкти культурної спадщини, з них 20 національного значення та 23 – місцевого. Серед пошкоджених 29 об'єктів архітектури, 12 об'єктів подвійного значення історії та архітектури та 2 об'єкти історії.

Пошкодження, серед інших, отримали і найбільш значущі пам'ятки, які є унікальними за своїм значенням творіннями світового мистецтва: Спасо-Преображенський (XI ст.) і Борисоглібський (XII ст.) собори, П'ятницька церква (XII ст.), Єлецький і Троїцько-Іллінський монастирі, Катерининська церква.

Кількість пошкоджених комунальних об'єктів сфери культури Чернігівської міської ради, що постраждали унаслідок бойових дій, становить 5 одиниць:

- 1 бібліотека;
- 1 клубний заклад;
- 1 музична школа;
- 1 туристично-інформаційний центр;
- 1 літній театр (Комунальне підприємство «Центральний парк культури та відпочинку» Чернігівської міської ради).

В ході бойових дій в місті Чернігові зруйновано або пошкоджено 7 об'єктів спортивної інфраструктури, у тому числі повністю знищено 3 об'єкти, 2 з яких були базами олімпійської підготовки – Державне підприємство «Олімпійський навчально-спортивний центр «Чернігів» та навчально-тренувальна база позашкільного навчального закладу спеціалізованої дитячо-юнацької школи олімпійського резерву з лижного спорту. На сьогоднішній день частково відновлено, приведено до робочого стану з можливістю проведення на них тренувань і змагань стрілецький тир товариства сприяння оборони України в м. Чернігові, спортивний клуб «Хімік» та стадіон «Чернігів-Арена» (приватної форми власності).

Значних пошкоджень та руйнувань зазнав також і бізнес Чернігівської міської територіальної громади. Так, за 2022 – 2025 роки комісією з обстеження будівель та споруд, які належать суб'єктам господарювання, обстежено та занесено до Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації, 457 актів комісійного обстеження по 142 суб'єктах господарювання (45 по фізичних особах-підприємцях та 97 по юридичних особах). З них протягом 2025 року 7 суб'єктів господарювання зазнали повторних пошкоджень.

На початку повномасштабного російського вторгнення мешканці міста зіштовхнулися з проблемою нестачі та незадовільного стану укриттів. На території м. Чернігова відповідно до інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційна система «Облік та візуалізація фонду захисних споруд цивільного захисту» на обліку перебуває 1 202 об'єкта фонду захисних споруд цивільного захисту, з яких 101 захисна споруда (сховище), 3 споруди подвійного призначення з властивостями протирадіаційного укриття та 1 098 найпростіших укриттів.

При цьому встановлено 7 первинних (мобільних) укриттів (6 міська рада, 1 АТ «Чернігівгаз»).

У комунальній власності Чернігівської громади перебуває 89 об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, з яких 14 захисних споруд (сховищ),

1 споруда подвійного призначення з властивостями протирадіаційного укриття та 74 найпростіші укриття.

Загальна місткість захисних споруд (сховищ) складає понад 36 600 осіб, інших об'єктів фонду захисних споруд понад 367 тисяч осіб. Поряд з цим відповідно до ст. 32 Кодексу цивільного захисту та розрахунку потреби у фонді захисних споруд цивільного захисту на території Чернігівської міської територіальної громади існує необхідність у створенні 344 захисних споруд.

Облаштування укриттів у житлових будинках м. Чернігова здійснювалося у рамках Програми підготовки територіальної оборони та підготовки населення м. Чернігова до участі в русі національного супротиву на 2022-2023 роки та Програми удосконалення мережі найпростіших укриттів міста Чернігова на 2022-2023 роки.

В 2025 році у Чернігівській міській територіальній громаді введена в постійну експлуатацію місцева автоматизована система централізованого оповіщення населення (далі – МАСЦО) в обсягах робіт 1-ої черги будівництва, які включають:

- встановлення сигнально-гучномовних пристроїв оповіщення на відкритих територіях – 19 шт.;
- встановлення блоків дистанційного керування існуючими електросиренами С-40 та С-28 оповіщення на відкритих територіях – 24 шт.;
- встановлення пристроїв керування мережею радіомовлення – 1 комплект;
- обладнання основного автоматизованого робочого місця оператора МАСЦО на базі комунального підприємства «Муніципальна варта» Чернігівської міської ради з організацією цілодобового чергування персоналу.

Протягом 2026 року відповідно до робочого проєкту планується проведення заходів з створення МАСЦО в обсягах робіт 2-ої черги будівництва, які включають встановлення у шкільних, дошкільних навчальних закладах, медичних, адміністративних установах, комунальних підприємствах 130 блоків оповіщення про небезпеку з світловими табло.

Фінансування заходів зі створення, модернізації та експлуатаційно-технічного обслуговування МАСЦО Чернігівської міської територіальної громади протягом 2026 року у сумі 11,2 млн грн передбачені Програмою цивільного захисту, безпеки людей на водних об'єктах, запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їх наслідків на території Чернігівської міської територіальної громади на 2026-2028 роки.

1.13. Результати опитування мешканців громади

З метою оцінки основних тенденцій та проблем соціально-економічного розвитку громади у рамках розроблення проєкту Стратегії розвитку Чернігівської міської територіальної громади на період до 2027 року (з перспективою дії до 2034 року) та Плану заходів з її реалізації проведено соціологічне опитування жителів м. Чернігова. Опитування проводилось анонімно за допомогою розроблених анкет. Виконавці дослідження ГО

«Активне суспільство України» та Спілка громадських організації «Спільнодія Чернігівщина».

Основними проблемами за результатами опитування у громаді визначено:

- низькі доходи;
- безпека;
- корупція;
- наслідки війни;
- відтік молоді;
- стан доріг;
- безробіття;
- громадський транспорт;
- відсутність інвестицій;
- недостатній благоустрій.

Пріоритетними напрямками Стратегії розвитку до 2034 року згідно з результатами соціологічного опитування є:

- безпека;
- робочі місця;
- економічний розвиток;
- відновлення після війни;
- освіта;
- медицина;
- енергоефективність;
- молодіжна політика;
- транспорт;
- туризм.

Аналітичний звіт щодо результатів соціологічного опитування мешканців громади наведено у додатку 1.

РОЗДІЛ 2. SWOT-АНАЛІЗ

SWOT-аналіз представляє собою дослідження взаємозв'язків між внутрішніми – ендогенними (сильні сторони, слабкі сторони) і зовнішніми – екзогенними (можливості, загрози) факторами, що мають стратегічне значення для соціально-економічного розвитку громади. До сильних сторін і слабких сторін відносяться внутрішні чинники та ресурси, що перебувають у власності громади або які громада може контролювати. До можливостей і загроз відносяться фактори та тенденції, що можуть впливати на розвиток громади, але не перебувають під її прямим контролем, та можуть відображати потенційні майбутні зміни, викликані такими факторами.

SWOT-аналіз є основним елементом визначення конкурентних переваг громади, оскільки дозволяє виявити взаємозв'язки із «внутрішніми» (сильні і слабкі сторони) та «зовнішніми» (загрози і можливості) факторами. Такі взаємозв'язки дозволяють виявити порівняльні переваги, виклики та ризики, що є основою формулювання стратегічних та оперативних цілей розвитку громади на довгострокову перспективу.

Врахування наявних зовнішніх і внутрішніх факторів допоможе об'єктивно зважити потенціал соціально-економічного розвитку Чернігівської міської територіальної громади та оцінити правильність вибору запланованих інструментів реалізації стратегії в період повоєнного відновлення та розвитку. Складність усунення наслідків загроз (міграції, воєнної та політичної нестабільності) вимагає від влади громади та її мешканців ще більшої активності у вирішенні проблем громади.

На основі SWOT-аналізу здійснена ідентифікація проблем та вибір пріоритетних напрямів розвитку громади.

Сильні сторони	Слабкі сторони
• Чернігівська міська територіальна громада є адміністративним, економічним та культурним центром регіону. • Відносно велика чисельність населення, що формує внутрішній ринок. • Наявність базової інфраструктури міста (інженерні мережі, дороги, комунальні підприємства, громадський транспорт). • Комфортний міський простір, відсутність висотної забудови. • Багата історико-культурна спадщина, яка включає стародавні храми XI–XII століть з перспективою їх включення до списку ЮНЕСКО та унікальну дерев'яну архітектуру XIX–початку XX століття.	• Близькість до кордону з РФ та прифронтовий статус регіону. • Віддаленість від кордонів Європейського Союзу. • Обмежена інвестиційна привабливість. • Недостатня кількість робочих місць із високою заробітною платою. • Відсутність ефективної логістики з іншими областями. • Слабкий розвиток залізничного сполучення (основні маршрути орієнтовані лише на Київ). • Логістичний глухий кут з найбільшими транспортними витратами на доставку енергоносіїв і сировини для виробництва і вивозу готової продукції до кінцевого споживача.

• Локальна ідентичність міста та історична репутація одного з найдавніших міст України. • Наявність бази освітніх закладів (вищі навчальні заклади, коледжі, заклади професійно-технічної освіти, дитячі садки та школи). • Сформована спроможна мережа закладів охорони здоров'я. • Близькість до Києва як доступ до великого ринку послуг, логістики. • Досвід міста у відновленні після воєнних подій. • Відносно невисока вартість житла. • Екологічність середовища через відсутність великих промислових підприємств. • Наявність річки Десни, природних рекреаційних зон, великої кількості парків та зелених зон. • Активне громадянське суспільство та сильний сектор громадських організацій. • Висока соціальна активність і відповідальність бізнес асоціацій, спроможних на конструктивну співпрацю з контролюючими органами влади. • Висока толерантність мешканців міста. • Наявність вільних для промислового використання територій в промзонах міста. • Достатня кількість якісної артезіанської питної води. • Достатньо компактна структура міста, що сприяє доступності громадського транспорту для більшості населення. • Наявність ресурсів для розвитку (людського капіталу, земельних, фінансових).	• Природне скорочення та старіння населення, відтік молоді. • Міграція населення через війну та масова мобілізація економічно активного населення до лав ЗСУ. • Щоденні тривалі повітряні тривоги, під час яких виробнича діяльність обмежена. • Відсутність великих промислових підприємств, індустріальних парків та широкого ринку праці. • Близькість до Києва як фактор відтоку активного населення. • Пошкоджена інфраструктура: значні руйнування житлового фонду, об'єктів критичної інфраструктури (ТЕЦ, водоканал) та соціальної сфери. • Пошкодження промислових та комерційних об'єктів. • Зношеність комунальної інфраструктури, об'єктів і систем водо-теплопостачання та водовідведення. • Низька енергоефективність будівель. • Залежність від централізованих систем тепло-, водо- та енергопостачання через відсутність резервних систем життєзабезпечення. • Збитковість діяльності більшості комунальних підприємств територіальної громади. • Висока фактична вартість опалення через зношеність тепломереж та низький рівень термомодернізації житлового фонду. • Відсутність міського басейну та недостатній розвиток спортивної інфраструктури. • Кадровий дефіцит медичних працівників та високе навантаження на медичну систему. • Обмежені фінансові ресурси міського бюджету. • Політична фрагментованість та конфлікти у місцевому самоврядуванні. • Брак інфраструктури для роздільного збору відходів.
--	---

	• Полігон із збору ТПВ, що не відповідає екологічним нормам. • Недостатній розвиток інноваційної економіки. • Обмежений туристичний сервіс і слабка туристична інфраструктура. • Недостатній розвиток позашкільної освіти як інструменту профорієнтаційного впливу на формування необхідної кількості і якості трудового ресурсу для задоволення потреб громади в фахівцях виробничих професій. • Відсутність системної профорієнтаційної роботи серед молоді під час підготовки до прийняття рішення про майбутню професію.
Можливості	Загрози
• Формування Чернігова як комфортного міста для життя молодих сімей. • Залучення дистанційних працівників та малого бізнесу завдяки близькості до Києва та нижчій вартості життя. • Інтеграція внутрішньо переміщених осіб в життя громади. • Розвиток освітнього та наукового потенціалу міста. • Розвиток публічно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я, створення умов для впровадження сучасних медичних технологій та залучення інвестицій, в тому числі в сфері реабілітації. • Залучення інвестицій у модернізацію інфраструктури в рамках післявоєнного відновлення. • Формування нової економічної спеціалізації міста через розвиток малого та середнього бізнесу. • Розвиток туристичного та рекреаційного потенціалу. • Розвиток відновлюваної енергетики. • Розвиток Чернігова як регіонального медичного центру.	• Ризик ескалації бойових дій та безпекова нестабільність у прикордонному регіоні. • Енергетичний терор і нестабільність енергосистеми. • Відтік бізнесу в більш безпечні регіони, конкуренція з Києвом. • Подальший відтік економічно активного населення до Києва, інших великих міст та за кордон (через безпекові фактори, вищі зарплати та ширший ринок праці). • Поглиблення демографічного старіння населення (зростання навантаження на бюджет та дефіцит кадрів). • Подальше зниження інвестиційної привабливості міста (через безпекові ризики, слабку логістику та недовіру інвесторів). • Економічна та політична нестабільність у країні. • Незавершеність реформи галузі охорони здоров'я на державному рівні, що гальмує впровадження необхідних змін на місцевому рівні. • Екологічні ризики (забруднення річки Десни).

• Чернігів як «Urban Lab» (урбан лаб, міська лабораторія) із можливістю тестування інноваційних сталих рішень перед впровадженням на національному рівні. • Розвиток зеленої мобільності та велосипедної інфраструктури. • Розвиток громади за принципами «нуль відходів». • Розвиток ВПК та оборонних технологій: створення кластерів з огляду на прикордонне розташування. • Військовий туризм: створення маршрутів, що вшановують оборону міста. • Позиціонування Чернігова як центру дослідження та збереження дерев'яної архітектури. • Розвиток зеленої економіки, кругової економіки, конкурентоспроможної економіки знань.	• Відсутність дій центральних органів влади України, спрямованих на компенсацію негативних факторів, наявних в прифронтових областях, що роблять Чернігів неконкурентоспроможним відносно міст центру і заходу України. • Відсутність законодавчого врегулювання процедури створення і діяльності спеціальних економічних зон, як інструменту компенсації негативних факторів, наявних в прифронтових територіях, і вирівнювання умов життєзабезпечення, ведення бізнесу і господарювання з безпечними територіями центральних і західних міст України. • Зростання навантаження на дорожню мережу через збільшення кількості приватного транспорту. • Відсутність державної стратегії розгляду Чернігова як логістичного вузла.
--	---

SWOT-матриця, що представлена нижче, – це аналіз зв'язків, який доповнює традиційний SWOT-аналіз. Матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між різними факторами.

Порівняльні переваги, виклики та ризики громади

Переваги	
Сильні сторони	Можливості
1. Чернігівська міська територіальна громада є адміністративним, економічним та культурним центром регіону.	1. Формування Чернігова як комфортного міста для життя молодих сімей.
2. Відносно велика чисельність населення, що формує внутрішній ринок.	2. Залучення дистанційних працівників та малого бізнесу завдяки близькості до Києва та нижчій вартості життя.
3. Наявність базової інфраструктури міста (інженерні мережі, дороги, комунальні підприємства, громадський транспорт).	3. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб в життя громади
4. Комфортний міський простір, відсутність висотної забудови.	4. Розвиток освітнього та наукового потенціалу міста.

5. Багата історико-культурна спадщина, яка включає стародавні храми XI–XII століть з перспективою їх включення до списку ЮНЕСКО та унікальну дерев'яну архітектуру XIX–початку XX століття.	8, 15, 16	5. Розвиток публічно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я, створення умов для впровадження сучасних медичних технологій та залучення інвестицій, в тому числі в сфері реабілітації.
6. Локальна ідентичність міста та історична репутація одного з найдавніших міст України.	8, 15, 16	6. Залучення інвестицій у модернізацію інфраструктури в рамках післявоєнного відновлення.
7. Наявність бази освітніх закладів (вищі навчальні заклади, коледжі, заклади професійно-технічної освіти, дитячі садки та школи).	1, 4, 11	7. Формування нової економічної спеціалізації міста через розвиток малого та середнього бізнесу.
8. Сформована спроможна мережа закладів охорони здоров'я.	5, 10	8. Розвиток туристичного та рекреаційного потенціалу.
9. Близькість до Києва як доступ до великого ринку послуг, логістики.	1, 2, 11	9. Розвиток відновлюваної енергетики.
10. Досвід міста у відновленні після воєнних подій.	2, 5, 6, 15	10. Розвиток Чернігова як регіонального медичного центру.
11. Відносно невисока вартість житла.	1, 3, 9, 10	11. Чернігів як «Urban Lab» (урбан лаб, міська лабораторія) із можливістю тестування інноваційні сталих рішень перед впровадження на національному рівні.
12. Екологічність середовища через відсутність великих промислових підприємств	1, 2, 6, 7, 12, 13, 17	12. Розвиток зеленої мобільності та велосипедної інфраструктури.
13. Наявність річки Десни, природних рекреаційних зон, великої кількості парків та зелених зон.	1, 2, 3, 4, 7, 12, 13	13. Розвиток громади за принципами «культури відходів».
14. Активне громадянське суспільство та сильний сектор громадських організацій.	1, 2, 5, 7, 8, 17	14. Розвиток ВПК та оборонних технологій: створення кластерів з огляду на прикордонне розташування.
15. Висока соціальна активність і відповідальність бізнес асоціацій, спроможних на конструктивну співпрацю з контролюючими органами влади.	1, 2, 3, 4, 17	15. Військовий туризм: створення маршрутів, що вшановують оборону міста.
16. Висока толерантність мешканців міста.	1, 3, 4	16. Позиціонування Чернігова як центру дослідження та збереження дерев'яної архітектури.
17. Наявність вільних для промислового використання територій в промзонах міста.	2, 7, 9, 14, 17	17. Розвиток зеленої економіки, кругової економіки, конкурентоспроможної економіки знань.
18. Достатня кількість якісної артезіанської питної води.	1, 3, 6, 10	

19. Достатньо компактна структура міста, що сприяє доступності громадського транспорту для більшості населення.	1, 8, 12	
20. Наявність ресурсів для розвитку (людського капіталу, земельних, фінансових).	2, 3, 4, 5, 6	

Виклики

Слабкі сторони	Зменшують	Можливості
1. Близькість до кордону з РФ та прифронтовий статус регіону.	2, 3, 14, 15	1. Формування Чернігова як комфортного міста для життя молодих сімей.
2. Віддаленість від кордонів Європейського Союзу.	5, 6, 7, 17	2. Залучення дистанційних працівників та малого бізнесу завдяки близькості до Києва та нижчій вартості життя.
3. Обмежена інвестиційна привабливість.	1, 4, 6, 7, 9	3. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб в життя громади.
4. Недостатня кількість робочих місць із високою заробітною платою.	7, 8, 9, 10, 11	4. Розвиток освітнього та наукового потенціалу міста.
5. Відсутність ефективної логістики з іншими областями.	2, 5	5. Розвиток публічно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я, створення умов для впровадження сучасних медичних технологій та залучення інвестицій, в тому числі в сфері реабілітації.
6. Слабкий розвиток залізничного сполучення (основні маршрути орієнтовані лише на Київ).	1, 2	6. Залучення інвестицій у модернізацію інфраструктури в рамках післявоєнного відновлення.
7. Логістичний глухий кут з найбільшими транспортними витратами на доставку енергоносіїв і сировини для виробництв і вивозу готової продукції до кінцевого споживача.	7, 9, 11, 17	7. Формування нової економічної спеціалізації міста через розвиток малого та середнього бізнесу.
8. Природне скорочення та старіння населення, відтік молоді.	1, 2, 3, 11	8. Розвиток туристичного та рекреаційного потенціалу.
9. Міграція населення через війну та масова мобілізація економічно активного населення до лав ЗСУ.	1, 2, 3	9. Розвиток відновлюваної енергетики.
10. Щоденні тривалі повітряні тривоги під час яких виробнича діяльність обмежена.	2, 7, 11, 14	

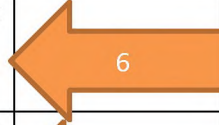
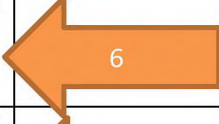
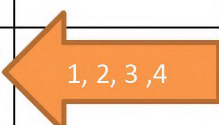
11. Відсутність великих промислових підприємств, індустріальних парків та широкого ринку праці.	7, 8, 14, 15,	10. Розвиток Чернігова як регіонального медичного центру.
12. Близькість до Києва як фактор відтоку активного населення.	1, 2, 3, 7, 14	11. Чернігів як «Urban Lab» (урбан лаб, міська лабораторія) із можливістю тестування інноваційних сталих рішень перед впровадження на національному рівні.
13. Пошкоджена інфраструктура: значні руйнування житлового фонду, об'єктів критичної інфраструктури (ТЕЦ, водоканал) та соціальної сфери.	6, 9	12. Розвиток зеленої мобільності та велосипедної інфраструктури.
14. Пошкодження промислових та комерційних об'єктів.	14, 15, 17	13. Розвиток громади за принципами "нуль відходів".
15. Зношеність комунальної інфраструктури, об'єктів і систем водо-теплопостачання та водовідведення.	6	14. Розвиток ВПК та оборонних технологій: створення кластерів з огляду на прикордонне розташування.
16. Низька енергоефективність будівель.	6, 9, 11	15. Військовий туризм: створення маршрутів, що вшановують оборону міста.
17. Залежність від централізованих систем тепло-, водо- та енергопостачання через відсутність резервних систем життєзабезпечення.	9, 17	16. Позиціонування Чернігова як центру дослідження та збереження дерев'яної архітектури.
18. Збитковість діяльності більшості комунальних підприємств територіальної громади.	7, 17	17. Розвиток зеленої економіки, кругової економіки, конкурентоспроможної економіки знань.
19. Висока фактична вартість опалення через зношеність тепломереж та низький рівень термомодернізації житлового фонду.	6, 7, 13	
20. Відсутність міського басейну та недостатній розвиток спортивної інфраструктури.	1, 12	
21. Кадровий дефіцит медичних працівників та високе навантаження на медичну систему.	5, 10	
22. Обмежені фінансові ресурси міського бюджету.	5, 6, 7, 8	
23. Політична фрагментованість та конфлікти у місцевому самоврядуванні.	1, 2, 3, 4	
24. Брак інфраструктури для роздільного збору відходів.	13, 17	
25. Полігон із збору ТПВ, що не відповідає екологічним нормам.	13, 17	

26. Недостатній розвиток інноваційної економіки.	5, 7, 11	
27. Обмежений туристичний сервіс і слабка туристична інфраструктура.	7, 8, 14, 15	
28. Недостатній розвиток позашкільної освіти як інструменту профорієнтаційного впливу на формування необхідної кількості і якості трудового ресурсу для задоволення потреб громади в фахівцях виробничих професій.	1, 4, 11	
29. Відсутність системної профорієнтаційної роботи серед молоді під час підготовки до прийняття рішення про майбутню професію.	1, 3, 4	

Ризики громади

Слабкі сторони	Підсилюють	Загрози
1. Близькість до кордону з РФ та прифронтовий статус регіону.	1, 2, 3, 4, 6, 10,	1. Ризик ескалації бойових дій та безпекова нестабільність у прикордонному регіоні.
2. Віддаленість від кордонів Європейського Союзу.	13	2. Енергетичний терор і нестабільність енергосистеми.
3. Обмежена інвестиційна привабливість.	1, 2, 6, 7	3. Відтік бізнесу в більш безпечні регіони, конкуренція з Києвом.
4. Недостатня кількість робочих місць із високою заробітною платою.	3, 4, 6, 7	4. Подальший відтік економічно активного населення до Києва, інших великих міст та за кордон (через безпекові фактори, вищі зарплати та ширший ринок праці).
5. Відсутність ефективної логістики з іншими областями.	1, 2, 6	5. Поглиблення демографічного старіння населення (зростання навантаження на бюджет та дефіцит кадрів).
6. Слабкий розвиток залізничного сполучення (основні маршрути орієнтовані лише на Київ).	13	6. Подальше зниження інвестиційної привабливості міста (через безпекові
7. Логістичний глухий кут з найбільшими транспортними витратами на доставку енергоносіїв і сировини для виробництв і вивозу готової продукції до кінцевого споживача.	6, 13	

8. Природне скорочення та старіння населення, відтік молоді.	3, 4, 8, 9	ризики, слабку логістику та недовіру інвесторів).
9. Міграція населення через війну та масова мобілізація економічно активного населення до лав ЗСУ.	1, 2, 3, 4, 8	7. Економічна та політична нестабільність у країні.
10. Щоденні тривалі повітряні тривоги під час яких виробнича діяльність обмежена.	1, 6, 10, 11	8. Незавершеність реформи галузі охорони здоров'я на державному рівні, що гальмує впровадження необхідних змін на місцевому рівні.
11. Відсутність великих промислових підприємств, індустріальних парків та широкого ринку праці.	3, 4, 7, 11, 13	9. Екологічні ризики (забруднення річки Десни).
12. Близькість до Києва як фактор відтоку активного населення.	1, 2, 3, 4	10. Відсутність дій центральних органів влади України, спрямованих на компенсацію негативних факторів, наявних в прифронтових областях, що роблять Чернігів неконкурентоспроможним відносно міст центру і заходу України.
13. Пошкоджена інфраструктура: значні руйнування житлового фонду, об'єктів критичної інфраструктури (ТЕЦ, водоканал) та соціальної сфери.	2, 3, 9	11. Відсутність законодавчого врегулювання процедури створення і діяльності спеціальних економічних зон, як інструменту компенсації негативних факторів, наявних в прифронтових територіях, і вирівнювання умов життєзабезпечення, ведення бізнесу і господарювання з безпечними територіями центральних і західних міст України.
14. Пошкодження промислових та комерційних об'єктів.	2, 3, 6, 7, 9	12. Зростання навантаження на дорожню мережу через збільшення кількості приватного транспорту.
15. Зношеність комунальної інфраструктури, об'єктів і систем водопостачання та водовідведення.	2, 6, 7, 10	13. Відсутність державної стратегії розгляду Чернігова як логістичного вузла.
16. Низька енергоефективність будівель.	2, 6	
17. Залежність від централізованих систем тепло-, водо- та енергопостачання через відсутність резервних систем життєзабезпечення.	2, 6, 7	
18. Збитковість діяльності більшості комунальних підприємств територіальної громади.	2, 4, 8	
19. Висока фактична вартість опалення через зношеність тепломереж та низький рівень термомодернізації житлового фонду.	2, 3, 4, 6	
20. Відсутність міського басейну та недостатній розвиток спортивної інфраструктури.	6	
21. Кадровий дефіцит медичних працівників та високе навантаження на медичну систему.	4, 5, 8, 9	
22. Обмежені фінансові ресурси міського бюджету.	1, 2, 3, 4,	

23. Політична фрагментованість та конфлікти у місцевому самоврядуванні.		
24. Брак інфраструктури для роздільного збору відходів.		
25. Полігон із збору ТПВ, що не відповідає екологічним нормам.		
26. Недостатній розвиток інноваційної економіки.		
27. Обмежений туристичний сервіс і слабка туристична інфраструктура.		
28. Недостатній розвиток позашкільної освіти як інструменту профорієнтаційного впливу на формування необхідної кількості і якості трудового ресурсу для задоволення потреб громади в фахівцях виробничих професій.		
29. Відсутність системної профорієнтаційної роботи серед молоді під час підготовки до прийняття рішення про майбутню професію.		

РОЗДІЛ 3. СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Важливою методологічною базою стратегічного вибору є сценарне моделювання, яке враховує, що крім об'єктивного аналізу соціально-економічного стану слід також проводити аналіз зовнішнього середовища та можливих позитивних і негативних тенденцій в державі та світі.

Основою для визначення сценаріїв розвитку Чернігівської міської територіальної громади є основні тенденції та проблеми соціально-економічного розвитку, результати соціологічного опитування жителів громади та SWOT-аналізу. Сценарне моделювання передбачає визначення системи пріоритетних взаємопов'язаних заходів, спрямованих на структурні зміни у соціально-економічному розвитку громади, які із певною ймовірністю можуть бути здійснені у майбутньому під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

Сценарії розвитку передбачають можливі шляхи розвитку громади у випадку домінування тих чи інших факторів та враховують вплив ефектів чи негативних наслідків від них. В залежності від поєднання внутрішніх і зовнішніх умов та факторів, комбінацій сильних та слабких сторін, можливостей та загроз найбільш вірогідними сценаріями розвитку громади є інерційний, оптимістичний та песимістичний. Дані сценарії базуються на аналізі демографічної ситуації, визначенні потужностей ресурсного потенціалу, оцінці соціально-економічного стану та прогнозу з урахуванням макро- та мікроекономічних впливів, ефективного функціонування місцевої влади тощо.

Інерційний сценарій формується на основі припущень, що впродовж тривалого часу вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на стан розвитку територіальної громади залишиться незмінним.

Оптимістичний сценарій ґрунтується на припущеннях, що будуть сформовані найсприятливіші зовнішні (глобальні та національні) та внутрішні фактори впливу на розвиток громади.

Песимістичний сценарій є результатом критичної оцінки та врахування негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на розвиток громади.

Воєнні дії на території України та неможливість визначення наслідків російської військової агресії не дають змоги розроблення реалістичних прогнозів економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади. Високі ризики ускладнюють процес прогнозування та знижують точність прогнозів, адже здебільшого все залежить від того, як довго ще буде діяти воєнний стан в країні, як розвиватимуться події на фронті, наскільки ефективними будуть співпраця з союзними державами та внутрішні реформи, а також діалог влади, бізнесу та громадянського суспільства тощо.

Відповісти, як саме розвиватиметься економіка України та громади наступні декілька років дуже складно, оскільки розвиток/зміни визначатимуться військовими та політичними факторами. Можливо лише окреслити сценарії, а зважувати їх за ймовірністю та ризиками реалізації доцільно в процесі виконання Стратегії в залежності від змін зовнішніх та внутрішніх факторів.

Інерційний сценарій розвитку

Інерційний сценарій розвитку Чернігівської міської територіальної громади сформовано за комплексом припущень, що тривалий час зовнішні і внутрішні фактори впливу на соціально-економічний стан громади залишаються незмінними: громада рухається по інерції, воєнний та соціально-економічний стан країни та області не сприяє розвитку.

Такий сценарій, в першу чергу, ґрунтується на запобіганні погіршенню основних соціально-економічних процесів у громаді в умовах продовження воєнного стану, загальної мобілізації до лав Збройних Сил України, збільшення видатків державного бюджету на утримання армії та забезпечення військово-промислового комплексу.

Триваюча російська військова агресія значно зменшує надходження до бюджету громади та збільшує витрати на сектор безпеки та оборони, соціальну допомогу, що обмежує можливості для фінансування проєктів розвитку. Але попри недостатньо сприятливі соціально-економічні умови у країні, громаді вдається утримувати належний рівень проживання для мешканців громади та внутрішньо переміщених осіб, а також належне функціонування комунального, транспортного, житлового господарств, охорони здоров'я, освіти, соціального захисту населення тощо. Припускається, що економіка країни, у тому числі громади, адаптувалась до воєнних викликів. Передумовою досягнення стратегічних цілей є максимальне використання сильних сторін та активізація роботи зі слабкими сторонами.

При інерційному сценарії розвитку громади чисельність населення матиме тенденцію до скорочення, але без нарощення його темпів. Продовжується виїзд кваліфікованих спеціалістів та працездатного населення до відносно безпечних регіонів та еміграція переважно до європейських країн. Зберігається тенденція переважної частки жінок у загальній кількості населення. Чисельність молоді зменшується випереджаючими темпами, при цьому частка осіб старше працездатного віку збільшується, що призводить до зростання демографічного навантаження на працюючих.

Робота громади направлена на активізацію інвестиційного потенціалу з метою залучення стратегічних інвесторів у пріоритетні сфери економічної діяльності, що є одним з основних інструментів соціально-економічного розвитку громади. Підвищення інвестиційної привабливості громади відбувається поступово, зокрема за рахунок заходів у рамках укладених угод з міжнародними фінансовими організаціями. Здійснюються пошуки нових джерел фінансування.

Унаслідок залучення інвестицій, зокрема і у інфраструктурні проєкти, спостерігається збільшення кількості робочих місць, а також зростання samozайнятості та відкриття власних справ. Рівень середньомісячної заробітної плати є нижчим за відповідний показник по країні та зростає повільно. Рівень безробіття має тенденцію до поступового зниження.

Ефективним результатом стимулювання інвестиційної привабливості громади в конкурентних умовах може перешкоджати ряд загальних факторів, таких як інфляційні процеси, зокрема, зростання цін на паливо-мастильні

матеріали, тарифів на комунальні послуги, знецінення національної валюти, суттєві видатки державного бюджету на утримання Збройних Сил України, при порівняно гіршій безпековій, демографічній та логістичній ситуації.

Надходження до міського бюджету територіальної громади залишаються на існуючому рівні за рахунок відносно стабільної роботи промислового сектору, діяльності підприємств гуртової і роздрібної торгівлі, громадського харчування, надання послуг та діяльності бюджетних установ.

Продовжується реформування підприємств охорони здоров'я та покращення їх матеріально-технічного стану, що сприяє наданню доступної та більш якісної медичної допомоги населенню громади.

Розгалужена мережа закладів освіти сприяє розвитку людського капіталу, підсилює можливості для жителів до самореалізації і самовдосконалення. Заклади професійно-технічної, фахової передвищої та вищої освіти задовольняють потреби ринку праці, у тому числі необхідність у працівниках в пріоритетних галузях економіки.

Екологічна ситуація та рівень екологічної безпеки громади не зазнає суттєвих змін і відповідає сьогоdnішній ситуації.

Діяльність житлово-комунального господарства громади направлена на повне задоволення потреб населення в усіх видах житлово-комунальних послуг, зокрема у створенні комфортних умов життєдіяльності населення, здійсненні капітальних ремонтів і реконструкцій доріг та об'єктів благоустрою, поліпшенні технічного стану водопровідної мережі, зменшенні енергоємності та впровадженні енергозберігаючих технологій, поліпшенні екологічного стану тощо.

Інерційний сценарій передбачає максимальне використання сильних сторін громади, більшості її можливостей в умовах ризиків та зовнішніх загроз.

Оптимістичний сценарій розвитку

Оптимістичний сценарій передбачає формування найсприятливіших внутрішніх і зовнішніх факторів та максимальному використанні соціально-економічних трансформацій у державі. Громада активно використовує можливості в умовах швидкого суспільно-економічного розвитку країни. Даний сценарій характеризується стрімким економічним розвитком та забезпеченням комфортної життєдіяльності у громаді.

Реалізація оптимістичного сценарію можлива лише за умови позитивних змін на національному рівні, зокрема припинення війни та відновлення територіальної цілісності України. В країні поступово стабілізується фінансово-економічна ситуація, зміцнюється курс національної валюти, валовий внутрішній продукт країни починає зростати. Це призводить до активного повернення тимчасово переміщених осіб із-за кордону та інших регіонів України.

Створюються міжнародні фонди з метою швидкого повоєнного відновлення. Державні фонди динамічно розпочинають реалізацію галузевих програм розвитку та відновлення. В свою чергу, місцева влада налагоджує

ефективну співпрацю з міжнародними донорами для прискорення процесів економічного та соціального розвитку громади. Збільшуються обсяги залучення міжнародної технічної допомоги завдяки участі громади у нових програмах фінансової допомоги розвитку територій та продовженню реалізації діючих проєктів.

Оптимістичний сценарій розвитку демонструє позитивну динаміку, що буде можлива за умови успішної реалізації Стратегії розвитку Чернігівської міської територіальної громади, шляхом повноцінного використання наявного потенціалу, підтримки сильних сторін громади зовнішніми і внутрішніми можливостями. Громада активно використовує можливості в умовах швидкого повоєнного відновлення та соціально-економічного розвитку України.

Громада формує свій новий імідж як інвестиційно привабливої території та стає більш впізнаваною, як в Україні, так і за її межами, до громади поступово заходять стратегічні інвестори. Додатковий стимул для розвитку отримує малий і середній бізнес як середовище матеріального забезпечення та обслуговування стратегічних інвесторів. Громада створює сприятливий підприємницький та інвестиційний клімат.

Нові ресурсні можливості дозволяють значно покращити стан інфраструктури та якість послуг, що надаються в громаді. Оптимізація інфраструктури у соціальній сфері громади позитивно відображається на скороченні витрат на неї, що дозволяє значно вивільнити кошти місцевого бюджету і скерувати їх на проєкти економічного розвитку. Активна позиція місцевої влади у напрямку розвитку дозволяє залучити кошти міжнародної технічної допомоги, субвенцій з державного бюджету, грантові кошти тощо на реалізацію місцевих проєктів.

За рахунок значних приватних капіталовкладень та за підтримки урядових програм відбудуться позитивні зміни і у промисловому секторі громади. Основні промислові підприємства працюватимуть над розширенням та вдосконаленням виробничих потужностей, що позитивно вплине на обсяги виробництва, реалізації промислової продукції, забезпечить створення додаткових робочих місць та вагомі надходження до бюджетів усіх рівнів.

Розгалужена мережа закладів різнорівневої освіти з сучасною інноваційною матеріально-технічною базою сприяє розвитку людського капіталу, підсилює можливості для жителів до самореалізації і самовдосконалення. В закладах професійно-технічної, фахової передвищої та вищої освіти забезпечується підготовка кваліфікованих кадрів за різноманітними спеціальностями, відбувається притік молоді у громаду.

Реформовані підприємства охорони здоров'я оснащуються необхідною сучасною високотехнологічною апаратурою, підвищується якість та доступність надання медичної допомоги. Впроваджені профілактичні заходи позитивно впливають на зниження рівня захворюваності, що в свою чергу призупиняє природне скорочення населення та суттєво знижує смертність.

Розвивається спортивна та фізкультурно-оздоровча інфраструктура, спорт стає невід'ємною частиною життєдіяльності громади.

Активно розвивається туристична галузь, завдяки чому зростає попит на туристичні послуги громади. Повною мірою використовується весь туристичний потенціал громади та об'єктів природно-заповідного фонду, рекреації, смарагдової мережі, об'єктів культурної спадщини. Туристичні маршрути та добре організований супровід призведуть до більшої відвідуваності туристично-привабливих об'єктів громади.

Поліпшення ситуації у соціально-економічній сфері громади та країни в цілому призводить до збільшення народжуваності.

Подальший розвиток системи соціального захисту створює можливості для підтримки та адаптації до повноцінного суспільного життя ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій населення.

Завершення реформ децентралізації в країні стає основою для формування фінансово-спроможної територіальної громади з можливістю більш ефективного залучення бюджетних коштів у розвиток власної економіки, місцевого підприємництва, місцевої інфраструктури, адміністративних та соціальних послуг, сучасних закладів освіти, медицини, культури та спорту, транспортної інфраструктури тощо.

Песимістичний сценарій розвитку

Песимістичний сценарій розвитку громади ґрунтується на припущеннях, що передбачають неефективне використання наявних сильних сторін та підвищення ступеню впливу внутрішніх та зовнішніх загроз. За таких умов слабкі сторони громади виявляються надзвичайно вразливими до дії зовнішніх та внутрішніх чинників, соціально-економічний стан громади погіршується.

Песимістичний сценарій враховує загострення довготривалої війни, збільшення державних видатків на оборону, зокрема утримання Збройних Сил України та функціонування воєнно-промислового комплексу. Продовжується руйнування об'єктів цивільної, промислової та критичної інфраструктури, при цьому темпи здійснення оперативного ремонту сповільнюються. Обсяги міжнародної фінансової допомоги скорочуються.

За умови реалізації песимістичного сценарію всі зусилля громади будуть спрямовуватися на подолання постійно виникаючих труднощів, проєкти розвитку не реалізовуватимуться.

Впродовж наступних років чисельність населення буде зменшуватися. Продовжуватиметься виїзд кваліфікованих спеціалістів та працездатного населення до відносно безпечних регіонів та еміграція до інших, переважно європейських, країн. Демографічна ситуація значно погіршуватиметься, зберігатиметься та поглиблюватиметься тенденція переважання частки жінок у загальній кількості населення.

З іншого боку, продовжуватиметься рух внутрішньо переміщених осіб на територію громади, що потребуватиме значних обсягів соціальної допомоги для зазначених категорій, що призводитиме до збільшення навантаження на місцевий бюджет. Вікова структура населення продовжуватиме змінюватись, чисельність молоді зменшуватись випереджаючими темпами, а частка осіб

старше працездатного віку збільшуватись, що призведе до зростання навантаження на працездатне населення.

Збільшення навантаження на працездатне населення призводитиме до збільшення соціальних витрат та сповільнення розвитку підприємництва у громаді. Відсутність структур та ефективних механізмів фінансової підтримки бізнесу на території громади та несприятливе законодавство України, що не враховує різні умови ведення господарської діяльності в різних регіонах, зумовлюватимуть скорочення кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва. Скорочуватимуться обсяги виробництва та реалізації промислової продукції підприємствами громади через несприятливі зовнішні та внутрішні умови ведення господарської діяльності. Руйнування енергетичної інфраструктури та значний дефіцит традиційних енергоресурсів унеможливлуватиме здійснення повноцінної ефективної підприємницької діяльності.

Значна частина економіки знаходиться у «тіні», у тому числі через посилений податковий тиск та мобілізаційні заходи. Відбувається зниження реальних доходів жителів громади, що спричинить поглиблення кризи у житлово-комунальному господарстві та збільшить навантаження на бюджети всіх рівнів у частині підтримки соціальних стандартів життєдіяльності. Окрім того, ризики зростання заборгованості за послуги житлово-комунального господарства суттєво збільшуються в умовах постійно зростаючих тарифів та загальної інфляції.

Соціально-економічна ситуація у країні та громаді не поліпшується, що негативно впливає на матеріально-технічне оснащення об'єктів соціальної сфери. Молодь активно переїжджає до більш розвинутих міст, у тому числі за кордон, з метою отримання європейської освіти, влаштування на перспективні робочі місця, інтеграції у європейське суспільство.

Значні обсяги накопичених відходів та відсутність ефективної системи управління побутовими відходами поглиблюють екологічну кризу та створюють несприятливі умови для життя мешканців громади. Зберігається високе антропогенне навантаження на природне середовище, що також ставить під загрозу забезпечення економічного зростання, розвиток туристично-рекреаційної сфери та покращення демографічних показників.

Реалізація песимістичного сценарію можлива виключно за умови загострення соціально-економічних та політичних викликів, зокрема російської збройної агресії. Стратегічний вибір песимістичного сценарію оцінюється як мало вірогідний.

На підставі досліджень наявної економічної ситуації та прогнозів у питаннях відновлення та розвитку громади інерційний сценарій розвитку є найбільш вірогідний, але як альтернативні сценарії розглядаються оптимістичний та песимістичний.

РОЗДІЛ 4. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Стратегічне бачення розвитку Чернігівської міської територіальної громади сформоване, спираючись на принцип людиноцентричності, з урахуванням результатів аналізу соціально економічного стану громади, проведеного SWOT-аналізу та результатів опитування жителів громади, думок представників місцевих громадських організацій та представників органів місцевого самоврядування.

СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ

Чернігів – безпечне місто балансу, що розвивається на принципах синьо-зеленої інфраструктури (Blue-Green City), гармонійно поєднуючи природні водні системи, зелені простори, історичну спадщину, сучасні технології, економічний розвиток та високу якість життя.

Основою ідентичності міста є річка Десна, чиста артезіанська вода, розвинена зелена інфраструктура та унікальна культурна спадщина, які формують здорове, комфортне й екологічно стійке міське середовище.

Чернігів розвивається як сучасне місто, у якому житло, робота, освіта, медицина, громадські простори, рекреація, культура та основні послуги є доступними для кожного мешканця в межах комфортної 15-хвилинної пішохідної або велосипедної досяжності.

МІСІЯ ГРОМАДИ

Центр тяжіння регіону, згуртована конкурентоспроможна громада з інноваційною та екологічною економікою, безпечне, безбар'єрне та екологічне середовище для життєдіяльності, затишне місто для життя, роботи та дозвілля і водночас сучасне динамічне місто, яке зберегло унікальну історичну спадщину, простір гармонійного розвитку для дітей і молоді.

РОЗДІЛ 5. СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Стратегічна ціль 1 Збереження та розвиток людського капіталу	
Оперативні цілі	Завдання
1.1. Доступ населення до якісної медичної допомоги, запобігання хворобам та зміцнення здоров'я мешканців громади	1.1.1. Відновлення, реконструкція та модернізація закладів охорони здоров'я з урахуванням принципу безбар'єрності
	1.1.2. Створення сучасної та функціональної реабілітаційної інфраструктури
	1.1.3. Забезпечення закладів охорони здоров'я сучасним медичним та іншим обладнанням
	1.1.4. Створення безпечних умов перебування у закладах охорони здоров'я, у тому числі під час функціонування в надзвичайних ситуаціях
	1.1.5. Подолання кадрового дефіциту медичних працівників (програми залучення та утримання кадрів, житло, доплати)
	1.1.6. Розвиток Чернігова як регіонального медичного центру, у тому числі через публічно-приватне партнерство
	1.1.7. Пріоритетний розвиток профілактичної медицини, у тому числі із застосуванням телемедичних технологій
1.2. Отримання якісних освітніх послуг у сучасному освітньому просторі	1.2.1. Забезпечення рівного доступу здобувачів освіти до освітніх послуг в умовах воєнного стану та повоєнний період
	1.2.2. Відновлення, реконструкція та модернізація закладів освіти
	1.2.3. Оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти та впровадження інноваційних освітніх технологій
	1.2.4. Створення та розвиток сучасної, безпечної та інклюзивної мережі

	закладів освіти, що відповідає державним стандартам якості освіти, потребам населення міста та сприяє всебічному розвитку учасників освітнього процесу
	1.2.5. Забезпечення доступу до якісного та безпечного харчування в закладах освіти
	1.2.6. Забезпечення належних безпечних умов перебування у закладах освіти для учасників освітнього процесу
	1.2.7. Адаптація освітнього процесу для дітей з особливими потребами, створення безбар'єрного освітнього середовища
	1.2.8. Надання якісної професійної, профорієнтаційної та позашкільної освіти, яка відповідає потребам ринку праці
	1.2.9. Створення умов для вільного, різнобічного розвитку особистості, інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей вихованців, учнів і слухачів
	1.2.10. Облаштування укриттями та модернізація систем життєзабезпечення наявних найпростіших укриттів закладів освіти для забезпечення безпечного та комфортного очного освітнього процесу
	1.3. Соціальний захист, інтеграція вразливих категорій населення, ветеранська політика та формування інклюзивного середовища
	1.3.1. Розвиток та удосконалення системи надання соціальних послуг відповідно до потреб мешканців громади, забезпечення їх цифровізації
	1.3.2. Створення сприятливих умов для ефективної адаптації та соціально-економічної інтеграції в суспільство ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення
	1.3.3. Забезпечення доступу ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, осіб, які

	постраждали від російської агресії, та інших вразливих груп населення до якісної психологічної допомоги
	1.3.4. Сприяння забезпеченню житлом окремих категорій громадян
	1.3.5. Соціальний захист і реабілітація дітей та інших вразливих груп населення
	1.3.6. Забезпечення гендерної рівності, запобігання домашньому насильству та торгівлі людьми
	1.3.7. Забезпечення безбар'єрності та доступності інфраструктури для осіб з інвалідністю, людей похилого віку та матерів з дітьми
1.4. Забезпечення фізичної та інформаційної доступності послуг	1.4.1. Створення безбар'єрного середовища в громаді
	1.4.2. Розвиток сервісів та механізмів підтримки ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю та інших вразливих груп населення
	1.4.3. Облаштування будівель та приміщень органів місцевого самоврядування елементами фізичної доступності
	1.4.4. Забезпечення доступності інформації та публічних сервісів для маломобільних груп населення
1.5. Створення умов і надання можливостей для всебічного розвитку особистості та самореалізації мешканців громади	1.5.1. Забезпечення розвитку позашкільної мистецької освіти, спрямованої на всебічний розвиток особистості, інтелектуальних і творчих здібностей здобувачів освіти
	1.5.2. Забезпечення рівного та вільного доступу здобувачів мистецької освіти та культурних послуг у безбар'єрному, інклюзивному, культурному середовищі
	1.5.3. Впровадження сучасних моделей менеджменту у закладах сфери культури, цифровізація їх діяльності
	1.5.4. Модернізація та оновлення матеріально-технічної бази закладів культури

1.6. Підтримання та зміцнення фізичного здоров'я населення	1.6.1. Залучення населення міста до оздоровчої рухової активності
	1.6.2. Розвиток дитячо-юнацького, резервного спорту, спорту вищих досягнень, ветеранського спорту та спорту осіб з інвалідністю
	1.6.3. Відновлення та реконструкція спортивних об'єктів Чернігівської міської територіальної громади, у тому числі будівництво міського басейну
	1.6.4. Постійне оновлення матеріально-технічної бази закладів фізичної культури та спорту
	1.6.5. Підвищення рівня фізичної активності та здоров'я населення, оздоровлення дітей
1.7. Сприяння розвитку активності, ініціативності та відповідальності молоді	1.7.1. Створення умов для активної участі молоді у громадському житті міста шляхом організації та проведення молодіжних форумів, акцій, квестів та інших заходів
	1.7.2. Підтримка ініціатив, спрямованих на розвиток творчого потенціалу, організації змістовного дозвілля молоді міста
	1.7.3. Підтримка закладів позашкільної освіти, робота яких спрямована на підтримку і розвиток дітей та молоді міста, зокрема, КЗ ПНЗ «Центр по роботі з дітьми та молоддю за місцем проживання»
1.8. Культурний та духовний розвиток і формування громадянської та національної ідентичності	1.8.1. Організація та проведення заходів патріотичного спрямування та інших ініціатив з метою формування громадянської свідомості, активної громадянської позиції та утвердження національних цінностей
	1.8.2. Створення мережі концертних і фестивальних майданчиків у парково-ландшафтних зонах та багатофункціональних культурних просторів у житлових мікрорайонах міста

	1.8.3. Формування умов для психологічного відновлення та соціальної згуртованості через культуру та мистецтво
	1.8.4. Сприяння реалізації та підтримка громадських ініціатив, волонтерських і молодіжних культурних проєктів і практик
	1.8.5. Утвердження української національної та громадянської ідентичності через популяризацію української мови, історії, культури та традицій
1.9. Підвищення рівня обізнаності населення про домашнє насильство та/або гендерно зумовлене насильство	1.9.1. Забезпечення стабільної роботи координаційної ради з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та міжвідомчої співпраці щодо реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі
	1.9.2. Проведення щорічних інформаційних кампаній (проведення акцій, розповсюдження матеріалів про види насильства та протидію йому)
1.10. Відпочинок та оздоровлення дітей і підлітків	1.10.1. Першочергове залучення до оздоровлення дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки
	1.10.2. Організація пришкільних таборів для збереження психологічного та фізичного здоров'я дітей і забезпечення безпечного перебування в них під час військового стану
	1.10.3. Організація денного табору на базі позашкільної освіти для дітей, які потребують соціальної уваги та підтримки
1.11. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	1.11.1. Рівноправна участь жінок і чоловіків у прийнятті рішень на всіх рівнях

	1.11.2. Сприяння проведенню заходів та інформаційних кампаній, спрямованих на недопущення дискримінації за ознакою статі та гендерного насильства, в тому числі Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства», міського конкурсу «Жінка року», заходів до Дня сім'ї тощо
Стратегічна ціль 2 Економічно розвинена, енергоефективна, безпечна, сильна та спроможна громада	
Оперативні цілі	Завдання
2.1. Підвищення інвестиційного потенціалу громади	2.1.1. Сприяння ефективному розвитку і популяризації інвестиційних пропозицій та співробітництва з потенційними інвесторами, у тому числі у ключових секторах економіки
	2.1.2. Формування та промоція позитивного інвестиційного іміджу громади, зокрема в рамках міжнародного співробітництва
	2.1.3. Сприяння залученню коштів міжнародної технічної допомоги та міжнародних фінансових організацій для реалізації публічних інвестиційних проєктів
	2.1.4. Розбудова усіх форм партнерств, у тому числі розвиток міжнародного територіального співробітництва та співробітництва територіальних громад
	2.1.5. Розвиток оборонно-промислового комплексу та технологічних кластерів з урахуванням прикордонного розташування
	2.1.6 Сприяння створенню нових робочих місць з гідним рівнем оплати праці
2.2. Підтримка та розвиток малого і середнього підприємництва	2.2.1. Створення механізмів фінансової та грантової підтримки суб'єктів підприємництва, зокрема ветеранів війни та внутрішньо переміщених осіб
	2.2.2. Розвиток інфраструктури підтримки бізнесу (центри підтримки

	підприємництва, бізнес-інкубатори, коворкінги)
	2.2.3. Сприяння започаткуванню власної справи та самозайнятості мешканців громади
2.3. Відновлення, розвиток бізнесу та підприємств, у тому числі комунальної власності громади	2.3.1. Створення сприятливого бізнес-клімату в громаді
	2.3.2. Інформаційна та консультаційна підтримка суб'єктів господарювання, розвиток економічного хабу
	2.3.3. Сприяння створенню кластерів різної спеціалізації у галузях з високим економічним потенціалом
	2.3.4. Удосконалення системи підготовки професійних кадрів відповідно до потреб пріоритетних галузей економіки громади
	2.3.5. Сприяння розвитку інноваційно спрямованих та експортоорієнтованих галузей промисловості
	2.3.6. Стимулювання розвитку комунальних підприємств громади
2.4. Формування безпечного середовища життєдіяльності мешканців, розвиток системи цивільного захисту та укриттів, підвищення рівня їх захищеності від загроз, надзвичайних ситуацій, у тому числі у період дії воєнного стану	2.4.1. Всебічна підтримка спроможностей сил безпеки та оборони України у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності
	2.4.2. Нарощування (збільшення кількості, покращення захисних властивостей) фонду захисних споруд цивільного захисту, у тому числі укриттів подвійного призначення, з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності
	2.4.3. Забезпечення централізованого оповіщення мешканців громади про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації
	2.4.4. Розвиток системи відеоспостереження
	2.4.5. Забезпечення безпечного руху транспортних засобів міськими автошляхами

	2.4.6. Забезпечення безпеки населення в умовах воєнного стану та у післявоєнний період
	2.4.7. Створення резервів матеріально-технічних ресурсів
	2.4.8. Підвищення спроможності громади до національного спротиву
	2.4.9. Підвищення рівня обізнаності населення з питань цивільного захисту та дій в умовах надзвичайних ситуацій
	2.4.10. Підвищення рівня пожежної безпеки та захисту бюджетних закладів міської ради шляхом модернізації систем пожежогасіння й протипожежного захисту
	2.4.11. Забезпечення стійкості та підвищення рівня безпеки бюджетних закладів міської ради шляхом ремонту, відновлення та встановлення інформаційної мережі та систем безпеки
2.5. Енергетична безпека, розвиток стійкої, енергоефективної інфраструктури, підвищення енергонезалежності об'єктів критичної інфраструктури	2.5.1. Диверсифікація джерел енергопостачання. Створення та розвиток децентралізованої системи енергопостачання, у тому числі з формуванням взаємопов'язаних енергоостровів
	2.5.2. Будівництво та розвиток альтернативної, відновлювальної електроенергетики, будівництво та модернізація сонячних електростанцій
	2.5.3. Створення нових та/або модернізація наявних генеруючих потужностей, встановлення когенераційних установок, впровадження видобутку біогазу, рідкого палива з вторсировини, газу CO ² тощо
	2.5.4. Модернізація та адаптація джерел генерації теплової енергії та мереж теплопостачання з урахуванням енергоефективності та використання альтернативних джерел енергії

	2.5.5. Впровадження інноваційних технологій з використанням відновлювальних джерел енергії
	2.5.6. Будівництво, модернізація, капітальний ремонт об'єктів житлово-комунального господарства, зокрема з використанням інструментів енергосервісу, забезпечення їх енергетичної ефективності
	2.5.7. Підвищення енергоефективності будівель бюджетних закладів міста
	2.5.8. Формування місцевих резервів матеріально-технічних засобів для реагування на надзвичайні ситуації в енергетиці
2.6. Забезпечення інституційної спроможності громади	2.6.1. Впровадження сучасних підходів до управління процесами в громаді, орієнтованих на потреби мешканців
	2.6.2. Підвищення рівня цифрових компетентностей працівників органів місцевого самоврядування та інших уповноважених органів
	2.6.3. Розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування у сфері управління, стратегічного планування, проєктного менеджменту та цифровізації
2.7. Розвиток громадянського суспільства та залученості мешканців до управління громадою	2.7.1. Запровадження та розвиток інструментів участі мешканців у вирішенні питань місцевого значення (громадський бюджет, електронні петиції, громадські слухання, місцеві ініціативи, громадські консультації)
	2.7.2. Підтримка волонтерства та діяльності інститутів громадянського суспільства (грантові (конкурсні) механізми підтримки, надання приміщень, інформаційна та організаційна підтримка, визнання волонтерів)
	2.7.3. Розвиток молодіжної політики та органів молодіжного самоврядування (молодіжна рада, молодіжний центр)

	як інструменту залучення та утримання молоді в громаді
	2.7.4. Зміцнення спроможності органів самоорганізації населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), посилення впливу мешканців на умови проживання
	2.7.5. Залучення інститутів громадянського суспільства до реалізації, громадського моніторингу та оцінювання виконання Стратегії розвитку громади
Стратегічна ціль 3 Цифрова, комфортна, безбар'єрна та екологічна громада	
Оперативні цілі	Завдання
3.1. Цифрова трансформація громади та розвиток електронних сервісів	3.1.1. Впровадження цифрових рішень для оптимізації внутрішніх процесів та взаємодії громадян з органами місцевого самоврядування
	3.1.2. Забезпечення інтеграції інформаційних систем громади з державними електронними реєстрами та платформами
	3.1.3. Розвиток електронних сервісів та дистанційних каналів отримання адміністративних послуг
	3.1.4. Формування та розвиток системи цифрового управління громадою відповідно до державної політики цифрової трансформації
3.2. Розвиток системи надання адміністративних послуг	3.2.1. Забезпечення розвитку мережі Центру надання адміністративних послуг та підвищення доступності адміністративних послуг для мешканців громади
	3.2.2. Реалізація концепції створення відокремленого підрозділу ЦНАП у мікрорайоні Масани
	3.2.3. Модернізація інфраструктури головної будівлі ЦНАП з урахуванням принципів безбар'єрності,

	інклюзивності та клієнтоорієнтованості
3.3. Забезпечення збалансованого просторового розвитку, комплексна відбудова територіальної громади	3.3.1. Оновлення (коригування) містобудівної документації, у тому числі Генерального плану та Плану зонування території
	3.3.2. Розвиток геоінформаційних технологій та наповнення містобудівного кадастру
	3.3.3. Розробка програмних документів з відновлення та розвитку на рівні територіальної громади
	3.3.4. Просторовий розвиток
	3.3.5. Відновлення бюджетних закладів міської ради з усуненням пошкоджень внаслідок російської військової агресії
3.4. Відновлення, модернізація та стабільне функціонування соціальної, критичної інфраструктури, об'єктів і систем життєзабезпечення міста та дорожнього господарства	3.4.1. Відновлення зруйнованого /пошкодженого внаслідок війни житла та будівництво нового житла
	3.4.2. Створення інклюзивного, безперешкодного міського простору
	3.4.3. Розвиток мережі велосипедних маршрутів та інфраструктури для створення безпечних, доступних і комфортних умов для пересування велосипедним транспортом
	3.4.4. Модернізація та забезпечення ефективного функціонування системи зливової каналізації
	3.4.5. Створення інтегрованої системи, що поєднує питне водопостачання, водовідведення, поводження з відходами та виробництво біогазу на засадах циркулярної економіки
	3.4.6. Відновлення, будівництво, реконструкція, капітальний та поточний ремонт, утримання об'єктів у сфері благоустрою міста, міської, інженерно-транспортної інфраструктури та об'єктів соціально-культурного призначення, їх елементів і частин
	3.4.7. Відновлення та розвиток об'єктів соціальної інфраструктури

	3.4.8. Відбудова та стабільне функціонування критичної, житлово-комунальної інфраструктури, систем життєзабезпечення
	3.4.9. Термомодернізація житлового фонду та підвищення енергоефективності будівель
3.5. Розвиток сучасної системи управління відходами	3.5.1. Розбудова інфраструктури управління побутовими відходами
	3.5.2. Проведення освітньо-виховних заходів з формування екологічної культури та свідомості населення
	3.5.3. Сприяння створенню підприємств, що спеціалізуються на переробці вторинної сировини в газове, рідке і тверде паливо
3.6. Якісні та доступні пасажирські перевезення громадським транспортом, розвиток і модернізація громадського транспорту, забезпечення мобільності	3.6.1. Розвиток якісної та доступної транспортної інфраструктури
	3.6.2. Оновлення рухомого складу міського громадського транспорту загального користування, враховуючи принципи безбар'єрності та екологічності
	3.6.3. Удосконалення міської маршрутної мережі громадського транспорту загального користування з урахуванням потреб мешканців
3.7. Розвиток інфраструктури публічних просторів на території громади з урахуванням принципів інклюзивності	3.7.1. Створення сучасних, багатофункціональних, доступних громадських просторів та зон відпочинку, що відповідають вимогам фізичної безбар'єрності
3.8. Поліпшення умов проживання мешканців в багатоквартирних житлових будинках, модернізація житлового фонду	3.8.1. Покращення експлуатаційних показників житлових будинків і ліфтів, реконструкція, капітальний та поточний ремонт, реновація житлового фонду
	3.8.2. Відновлення дорожнього покриття прибудинкових та внутрішньо-квартальних територій
	3.8.3. Облаштування територій дворів багатоквартирних будинків
3.9. Висока якість комунальних послуг	3.9.1. Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт об'єктів системи

	централізованого водопостачання, забезпечення високої якості питної води
	3.9.2. Розвиток сучасних форм самоорганізації населення в утриманні житлового фонду
	3.9.3. Відновлення/модернізація пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури, які забезпечують надання комунальних послуг населенню
	3.9.4. Модернізація та розвиток систем централізованого та децентралізованого теплопостачання
	3.9.5. Відновлення, підвищення надійності та ефективності системи водопостачання та водовідведення, її розвиток з застосуванням альтернативних джерел енергії
3.10. Екологічна безпека, адаптація до змін клімату	3.10.1. Будівництво і модернізація інфраструктури відведення дощових та талих вод
	3.10.3. Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт об'єктів системи централізованого водовідведення
	3.10.4. Будівництво, реконструкція, капітальний, поточний ремонт і утримання об'єктів у сфері охорони навколишнього природного середовища
	3.10.5. Забезпечення умов для безпечної експлуатації полігону твердих побутових відходів, переробка відходів в паливо та енергію
3.11. Збереження природних ресурсів та розвиток «зеленої» економіки	3.11.1. Виконання заходів щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водойм
	3.11.2. Розвиток відновлюваної енергетики та енергозберігаючих технологій
	3.11.3. Збереження зелених насаджень загального користування

	3.11.4. Вжиття заходів щодо охорони і збереження територій природно-заповідного фонду
Стратегічна ціль 4 Громада багатовікових культурних традицій та історичного надбання	
Оперативні цілі	Завдання
4.1. Збереження, ревіталізація та актуалізація історико-культурного середовища	4.1.1. Сприяння та участь у процесах охорони та збереження об'єктів історико-культурної спадщини
	4.1.2. Розвиток та підтримка креативних ініціатив та індустрій, у тому числі локальних історико-культурних традицій і продуктів, нематеріальної культурної спадщини
	4.1.3. Формування сучасного сприйняття історичних подій та цінностей культурної спадщини
	4.1.4. Культивування інституції відповідального ставлення до спадщини
4.2. Формування якісного туристичного продукту Чернігова	4.2.1. Розробка та впровадження тематичних туристичних маршрутів Черніговом
	4.2.2. Розвиток маршрутів пам'яті, пов'язаних з подіями Війни за Незалежність України
	4.2.3. Імплементация цифрових платформ, архівів та інтерактивних ресурсів про історію Чернігова
	4.2.4. Впровадження оновлених екскурсійних, культурно-пізнавальних, меморіальних, подієвих і рекреаційних туристичних продуктів для різних цільових аудиторій
4.3. Розвиток туристичної інфраструктури, навігації та цифрових сервісів	4.3.1. Розвиток цифрових туристичних сервісів (інтерактивні мапи, онлайн-маршрути, аудіогіди, мобільні сторінки, туристичні платформи та цифрові архіви)
	4.3.2. Сприяння забезпеченню безбар'єрності туристичних маршрутів, інформаційних матеріалів і туристичних об'єктів для різних груп відвідувачів

	4.3.3. Розвиток туристично-інформаційної інфраструктури: туристичного інформаційного центру, інформаційних пунктів, онлайн-довідників, сервісів для відвідувачів міста та музейно-інформаційних просторів, зокрема Музею міста Чернігова
	4.3.4. Створення умов для розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територій з урахуванням безпекових обмежень
4.4. Формування сучасної системи управління сферою туризму	4.4.1. Формування пріоритетних напрямів розвитку туризму громади у воєнний і післявоєнний період.
	4.4.2. Забезпечення координації дій між органами місцевого самоврядування, закладами культури, музеями, бізнесом, гідами, громадськими організаціями, освітніми установами та туристичними операторами
	4.4.3. Сприяння залученню грантових, донорських, державних, партнерських та приватних ресурсів для розвитку туристичної інфраструктури, промоції та нових туристичних продуктів
4.5. Промоція Чернігова як міста всіх епох	4.5.1. Формування оновленого туристичного позиціонування Чернігова
	4.5.2. Просування Чернігова на національних і міжнародних туристичних, культурних і партнерських майданчиках
	4.5.3. Просування та популяризація подій, заходів, проєктів, програм, які формують туристичну привабливість Чернігова
	4.5.4. Залучення державних інституцій, громад Чернігівщини, громадських організацій, бізнесу та міжнародних партнерів до промоції Чернігова як туристичного й культурного центру

РОЗДІЛ 6. ВІДПОВІДНІСТЬ ПОЛОЖЕНЬ СТРАТЕГІЇ

Аналіз відповідності
положень Стратегії розвитку Чернігівської міської територіальної громади Державній стратегії регіонального
розвитку України
на період 2021 - 2027 років

Стратегічні та оперативні цілі	Стратегічна ціль 1 Збереження та розвиток людського капіталу	Оперативна ціль 1.1 Доступ населення до якісної медичної допомоги, запобігання хворобам та зміцнення здоров'я мешканців громади	Оперативна ціль 1.2 Отримання якісних освітніх послуг у сучасному освітньому просторі	Оперативна ціль 1.3 Соціальний захист, інтеграція вразливих категорій населення, ветеранська політика та формування інклюзивного середовища	Оперативна ціль 1.4 Забезпечення фізичної та інформаційної доступності послуг	Оперативна ціль 1.5 Створення умов і надання можливостей для всебічного розвитку особистості та самореалізації мешканців громади	Оперативна ціль 1.6 Підтримання та зміцнення фізичного здоров'я населення	Оперативна ціль 1.7 Стрияння розвитку активності, ініціативності та відповідальності молоді	Оперативна ціль 1.8 Культурний та духовний розвиток і формування громадянської та національної ідентичності	Оперативна ціль 1.9 Підвищення рівня обізнаності населення про домашнє насильство та/або гендерно зумовлене насильство	Оперативна ціль 1.10 Відпочинок та оздоровлення дітей і підлітків	Оперативна ціль 1.11 Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків
Стратегічна ціль 1 формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	+											
Оперативна ціль 1.1 Забезпечення інтегрованого розвитку		+	+	+								

Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС												
Оперативна ціль 3.2 Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями												

Стратегічні та оперативні цілі	Стратегічна ціль 2 Економічно розвинена, енергоефективна, безпечна, сильна та спроможна громада	Оперативна ціль 2.1 Підвищення інвестиційного потенціалу громади	Оперативна ціль 2.2 Підтримка та розвиток малого і середнього підприємництва	Оперативна ціль 2.3 Відновлення, розвиток бізнесу та підприємств, у тому числі комунальної власності громади	Оперативна ціль 2.4 Формування безпечного середовища життєдіяльності мешканців, розвиток системи цивільного захисту та укриттів, підвищення рівня їх захищеності від загроз, надзвичайних ситуацій, у тому числі у період дії воєнного стану	Оперативна ціль 2.5 Енергетична безпека, розвиток стійкої, енергоефективної інфраструктури, підвищення енергонезалежності об'єктів критичної інфраструктури	Оперативна ціль 2.6 Забезпечення інституційної спроможності громади	Оперативна ціль 2.7 Розвиток громадянського суспільства та залученості мешканців до управління громадою
Стратегічна ціль 1 формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	+							

Оперативна ціль 1.1 Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь		+	+	+	+	+		
Оперативна ціль 1.2 Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах		+	+	+			+	+
Оперативна ціль 1.3 Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення			+	+				
Стратегічна ціль 2 Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	+							
Оперативна ціль 2.1 Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів					+	+		
Оперативна ціль 2.2 Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка			+	+		+		
Стратегічна ціль 3 Розбудова ефективного багаторівневого врядування	+							
Оперативна ціль 3.1 Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС							+	+

Оперативна ціль 1.1 Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь				+	+	+					+	
Оперативна ціль 1.2 Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах		+	+				+	+				
Оперативна ціль 1.3 Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення							+	+				
Стратегічна ціль 2 Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	+											
Оперативна ціль 2.1 Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів					+		+		+	+		+
Оперативна ціль 2.2 Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка						+	+					+
Стратегічна ціль 3 Розбудова ефективного багаторівневого врядування	+											
Оперативна ціль 3.1		+		+								

Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС												
Оперативна ціль 3.2 Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями												

Стратегічні та оперативні цілі	Стратегічна ціль 4 Громада багатовікових культурних традицій та історичного надбання	Оперативна ціль 4.1 Збереження, ревіталізація та актуалізація історико-культурного середовища	Оперативна ціль 4.2 Формування якісного туристичного продукту Чернігова	Оперативна ціль 4.3 Розвиток туристичної інфраструктури, навігації та цифрових сервісів	Оперативна ціль 4.4 Формування сучасної системи управління сферою туризму	Оперативна ціль 4.5 Промоція Чернігова як міста всіх епох
Стратегічна ціль 1 формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	+					
Оперативна ціль 1.1						

Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь						
Оперативна ціль 1.2 Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах		+	+	+		
Оперативна ціль 1.3 Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення						
Стратегічна ціль 2 Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	+					
Оперативна ціль 2.1 Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів						
Оперативна ціль 2.2 Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка		+	+	+	+	+
Стратегічна ціль 3 Розбудова ефективного багаторівневого врядування	+					
Оперативна ціль 3.1 Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС					+	
Оперативна ціль 3.2 Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями					+	+

[illegible]

[illegible]

та підвищення конкурентоспроможності місцевих виробників												
Оперативна ціль 3.3 Прискорений інноваційний розвиток пріоритетних сфер смарт-спеціалізації регіону												
Оперативна ціль 3.4 Відновлення та сталий розвиток агропромислового комплексу												
Оперативна ціль 3.5 Забезпечення продуктивної та вільно обраної зайнятості громадян												
Стратегічна ціль 4 Збереження і розвиток людського потенціалу	+											
Оперативна ціль 4.1 Сучасний освітній простір			+			+						
Оперативна ціль 4.2 Підвищення якості, доступності медичних послуг та покращання ментального і фізичного здоров'я населення		+					+				+	
Оперативна ціль 4.3				+	+					+		+

Стратегічні та оперативні цілі	Стратегічна ціль 2 Економічно розвинена, енергоефективна, безпечна, сильна та спроможна громада	Оперативна ціль 2.1 Підвищення інвестиційного потенціалу громади	Оперативна ціль 2.2 Підтримка та розвиток малого і середнього підприємництва	Оперативна ціль 2.3 Відновлення, розвиток бізнесу та підприємств, у тому числі комунальної власності громади	Оперативна ціль 2.4 Формування безпечного середовища життєдіяльності мешканців, розвиток системи цивільного захисту та укриттів, підвищення рівня їх захищеності від загроз, надзвичайних ситуацій, у тому числі у період дії воєнного стану	Оперативна ціль 2.5 Енергетична безпека, розвиток стійкої, енергоефективної інфраструктури, підвищення енергонезалежності об'єктів критичної інфраструктури	Оперативна ціль 2.6 Забезпечення інституційної спроможності громади	Оперативна ціль 2.7 Розвиток громадянського суспільства та залученості мешканців до управління громадою
Стратегічна ціль 1 Чернігівщина – безпечний регіон	+							
Оперативна ціль 1.1 Створення безпечових умов для повсякденної життєдіяльності громадян					+			
Оперативна ціль 1.2 Підвищення стійкості територіальних громад до кризових ситуацій					+	+		
Оперативна ціль 1.3 Енергетична безпека						+		
Оперативна ціль 1.4 Інформаційна і кібербезпека								
Оперативна ціль 1.5 Екологічна безпека, адаптація до зміни клімату								
Стратегічна ціль 2 Комплексна відбудова інфраструктури								

Оперативна ціль 2.1 Оцінка руйнувань та пошкоджень об'єктів інфраструктури								
Оперативна ціль 2.2 Відновлення та стабільне функціонування соціальної, критичної інфраструктури, систем життєзабезпечення. Відбудова житла								
Оперативна ціль 2.3 Відновлення та розвиток дорожньої, транспортної інфраструктури, зв'язку								
Оперативна ціль 2.4 Комплексна відбудова територіальних громад								
Стратегічна ціль 3 Відновлення бізнесу і розбудова нової економіки регіону	+							
Оперативна ціль 3.1 Відновлення та розвиток бізнесу			+	+				
Оперативна ціль 3.2 Стимулювання економічної активності та підвищення конкурентоспроможності місцевих виробників		+	+	+			+	
Оперативна ціль 3.3 Прискорений інноваційний розвиток пріоритетних сфер смарт-спеціалізації регіону				+				
Оперативна ціль 3.4 Відновлення та сталий розвиток агропромислового комплексу								

Оперативна ціль 3.5 Забезпечення продуктивної та вільно обраної зайнятості громадян		+						
Стратегічна ціль 4 Збереження і розвиток людського потенціалу								
Оперативна ціль 4.1 Сучасний освітній простір								
Оперативна ціль 4.2 Підвищення якості, доступності медичних послуг та покращання ментального і фізичного здоров'я населення								
Оперативна ціль 4.3 Якісні соціальні послуги, нова ветеранська політика			+	+				
Оперативна ціль 4.4 Культурний і духовний розвиток та формування національної ідентичності								
Стратегічна ціль 5 Розвиток ефективного багаторівневого врядування з врахуванням процедур та кращих практик ЄС	+							
Оперативна ціль 5.1 Підвищення інституційної спроможності громад з урахуванням кращих практик ЄС							+	+
Оперативна ціль 5.2 Цифрова трансформація громад і регіону							+	
Оперативна ціль 5.3								+

[illegible]

Відновлення та розвиток бізнесу												
Оперативна ціль 3.2 Стимулювання економічної активності та підвищення конкурентоспроможності і місцевих виробників												
Оперативна ціль 3.3 Прискорений інноваційний розвиток пріоритетних сфер смарт-спеціалізації регіону												
Оперативна ціль 3.4 Відновлення та сталий розвиток агропромислового комплексу												
Оперативна ціль 3.5 Забезпечення продуктивної та вільно обраної зайнятості громадян												
Стратегічна ціль 4 Збереження і розвиток людського потенціалу												
Оперативна ціль 4.1 Сучасний освітній простір												
Оперативна ціль 4.2 Підвищення якості, доступності медичних послуг та покращання								+				

[illegible]

Стратегічні та оперативні цілі	Стратегічна ціль 4 Громада багатогісторичних культурних традицій та історичного надбання	Оперативна ціль 4.1 Збереження, ревіталізація та актуалізація історико-культурного середовища	Оперативна ціль 4.2 Формування якісного туристичного продукту Чернігова	Оперативна ціль 4.3 Розвиток туристичної інфраструктури, навігації та цифрових сервісів	Оперативна ціль 4.4 Формування сучасної системи управління сферою туризму	Оперативна ціль 4.5 Промоція Чернігова як міста всіх епох
Стратегічна ціль 1 Чернігівщина – безпечний регіон						
Оперативна ціль 1.1 Створення безпечних умов для повсякденної життєдіяльності громадян						
Оперативна ціль 1.2 Підвищення стійкості територіальних громад до кризових ситуацій						
Оперативна ціль 1.3 Енергетична безпека						
Оперативна ціль 1.4 Інформаційна і кібербезпека						
Оперативна ціль 1.5 Екологічна безпека, адаптація до зміни клімату						
Стратегічна ціль 2 Комплексна відбудова інфраструктури						
Оперативна ціль 2.1 Оцінка руйнувань та пошкоджень об'єктів інфраструктури						

Оперативна ціль 2.2 Відновлення та стабільне функціонування соціальної, критичної інфраструктури, систем життєзабезпечення. Відбудова житла						
Оперативна ціль 2.3 Відновлення та розвиток дорожньої, транспортної інфраструктури, зв'язку						
Оперативна ціль 2.4 Комплексна відбудова територіальних громад						
Стратегічна ціль 3 Відновлення бізнесу і розбудова нової економіки регіону						
Оперативна ціль 3.1 Відновлення та розвиток бізнесу						
Оперативна ціль 3.2 Стимулювання економічної активності та підвищення конкурентоспроможності місцевих виробників						
Оперативна ціль 3.3 Прискорений інноваційний розвиток пріоритетних сфер смарт-спеціалізації регіону						
Оперативна ціль 3.4 Відновлення та сталий розвиток агропромислового комплексу						
Оперативна ціль 3.5 Забезпечення продуктивної та вільно обраної зайнятості громадян						
Стратегічна ціль 4 Збереження і розвиток людського потенціалу	+					

Оперативна ціль 4.1 Сучасний освітній простір						
Оперативна ціль 4.2 Підвищення якості, доступності медичних послуг та покращання ментального і фізичного здоров'я населення						
Оперативна ціль 4.3 Якісні соціальні послуги, нова ветеранська політика						
Оперативна ціль 4.4 Культурний і духовний розвиток та формування національної ідентичності		+	+	+	+	+
Стратегічна ціль 5 Розвиток ефективного багаторівневого врядування з врахуванням процедур та кращих практик ЄС						
Оперативна ціль 5.1 Підвищення інституційної спроможності громад з урахуванням кращих практик ЄС						
Оперативна ціль 5.2 Цифрова трансформація громад і регіону						
Оперативна ціль 5.3 Розвиток громадянського суспільства						

РОЗДІЛ 7. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ТА ПЛАНУ ЗАХОДІВ

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії та Плану заходів здійснюється за рахунок:

- коштів бюджету Чернігівської міської територіальної громади;
- коштів державного бюджету, в тому числі міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам;
- коштів, що надходять до місцевого бюджету в рамках програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ;
- коштів інвесторів, у тому числі власних коштів підприємств;
- інших джерел, не заборонених законодавством.

РОЗДІЛ 8. МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Результативність Стратегії розвитку Чернігівської міської територіальної громади визначається шляхом здійсненням моніторингу досягнення стратегічних, оперативних цілей та завдань. Наскільки успішною виявиться реалізація Стратегії розвитку залежить від позитивних економічних, соціальних, просторових умов та змін, що впливають на досягнення цілей.

Облік, збір, аналіз та узагальнення інформації щодо реалізації проєктів місцевого розвитку проводиться з метою відстеження та дослідження динаміки і структурних змін, що відбуваються у громаді, відповідно до визначених стратегічних, оперативних цілей та завдань до них.

Оцінювання результатів реалізації Стратегії розвитку та Плану заходів є необхідним етапом для отримання інформації щодо досягнення очікуваних результатів, їх впливу на стан соціально-економічного розвитку територіальної громади та інформації щодо сталості змін з метою прийняття в подальшому необхідних управлінських рішень та їх коригувань.

Моніторинг Стратегії розвитку здійснюється щороку порівнянням базових та фактичних значень системи показників та відображається у звіті, який оприлюднюється на офіційному вебсайті Чернігівської міської ради, за примірною формою, що визначена Методичними рекомендаціями щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад (наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 21.12.2022 № 265).

Система показників результативності може бути доповнена індикаторами, визначеними оперативними цілями та відповідними завданнями до них, у тому числі екологічними індикаторами та індикаторами здоров'я населення, кількість та сутність яких може бути розширена або звужена для врахування окремих проєктів та завдань.

Щорічний звіт про моніторинг результативності реалізації Стратегії розвитку подається на розгляд депутатам міської ради. Результати моніторингу мають бути у відкритому та безперешкодному доступі для органів влади та громадськості. Моніторинг використовується для: порівняння базових і фактичних індикаторів, що дає можливість отримати інформацію про ефективність реалізації Стратегії розвитку; отримання інформації, яка може бути використана для покращення майбутніх показників та їх нарощування або скорочення під час реалізації завдань; перевірки дотримання екологічних й інших вимог, встановлених відповідними нормативно-правовими актами; аналізу заходів, що передбачають запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків впливу на довкілля та здоров'я населення.

Оцінювання реалізації Стратегії розвитку проводиться після завершення строку дії документа на основі даних звітів проведеного моніторингу та є необхідним етапом для отримання інформації стосовно досягнення очікуваних результатів, їх впливу на стан соціально-економічного та екологічно-збалансованого розвитку Чернігівської міської територіальної громади та

інформації щодо сталості змін з метою прийняття необхідних управлінських рішень та їх коригувань.

На основі оцінювання складається заключний звіт, який містить результати порівняння фактичних та базових значень показників; досягнення запланованих цілей; задоволення потреб різних груп заінтересованих осіб; наявних незапланованих змін та впливів; діяльності, що призвела до змін (зокрема незапланованих); ефективності механізмів реалізації, ресурсних витрат, стійкості результатів Стратегії розвитку.

Оцінювання може бути внутрішнім (проводиться виконавцями Стратегії розвитку) та зовнішнім (проводиться із залученням експертів). Заключний звіт щодо оцінювання реалізації Стратегії розвитку не пізніше трьох місяців після закінчення звітного періоду подається на розгляд депутатам Чернігівської міської ради та оприлюднюється на офіційному вебсайті Чернігівської міської територіальної громади.

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ

**Стратегії розвитку Чернігівської міської територіальної громади на період до 2027 року
(з перспективою дії до 2034 року)**

Стратегічна ціль 1 «Збереження та розвиток людського капіталу»

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
1.1 Доступ населення до якісної медичної допомоги, запобігання хворобам та зміцнення здоров'я мешканців громади	Кількість закладів охорони здоров'я міської ради, облаштованих з урахуванням принципу безбар'єрності	одиниць	5	7	8	Управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради
	Рівень забезпеченості необхідним обладнанням реабілітаційного відділення КНП «Чернігівська міська лікарня № 4» Чернігівської міської ради	%	27	35	100	Управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради
	Рівень будівельної готовності об'єкта (відділення фізичної та реабілітаційної медицини КНП «Чернігівська міська лікарня № 2» Чернігівської міської ради)	%	10	60	100	Управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради
	Кількість закладів охорони здоров'я міської ради, в яких оновлено та покращено матеріально-	одиниць	3	5	7	Управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	технічну базу сучасним медичним та іншим обладнанням					
	Кількість реконструйованих споруд цивільного захисту для функціонування в умовах надзвичайних ситуацій	одиниць	0	1	1	Управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради
	Кількість розроблених проєктно-кошторисних документацій у межах проєктів створення безпечних умов перебування в закладах охорони здоров'я міської ради	одиниць	3	4	4	Управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради
	Рівень будівельної готовності споруд цивільного захисту для функціонування в умовах надзвичайних ситуацій в закладах охорони здоров'я міської ради	%	80	90	100	Управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради
	Кількість закладів охорони здоров'я міської ради, в яких проведено реконструкцію та	одиниць	4	8	8	Управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	облаштування системи автоматичної пожежної сигналізації, системи оповіщення про пожежу та управління евакуації людей, системи передавання тривожних сповіщень					
	Рівень забезпеченості населення лікарями	на 10 тис. мешканців	27	27,3	27,5	Управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради
1.2. Отримання якісних освітніх послуг у сучасному освітньому просторі	Частка закладів освіти, які відповідають сучасним стандартам доступності	%	5	5	10	Управління освіти Чернігівської міської ради, статистичні дані, опитування
	Кількість закладів освіти, які забезпечені спорудами цивільного захисту	од	0	0	1	Управління освіти Чернігівської міської ради, статистичні дані, опитування
	Кількість закладів освіти, обладнаних новим протипожежним обладнанням	од	13	13	16	Управління освіти Чернігівської міської ради, статистичні дані, опитування
	Частка модернізованих їдалень (харчоблоків) у закладах освіти	%	13	13	17,8	Управління освіти Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
						ради, статистичні дані, опитування
	Частка навчальних кабінетів, які забезпечено сучасним освітнім навчальним обладнанням для реалізації Державного стандарту базової середньої освіти	%	16	16	30	Управління освіти Чернігівської міської ради, статистичні дані, опитування
	Частка навчальних кабінетів, які забезпечено сучасним освітнім навчальним обладнанням для реалізації Державного стандарту повної загальної середньої освіти	%	10	10	25	Управління освіти Чернігівської міської ради, статистичні дані, опитування
	Частка учнів, які долучились до пілотування системи професійної орієнтації дітей та підлітків	%	30	30	60	Управління освіти Чернігівської міської ради, статистичні дані, опитування
1.3. Соціальний захист, інтеграція вразливих категорій населення, ветеранська політика та формування	Кількість соціальних послуг, що надаються в громаді	одиниць	12	15	18	Моніторинг надання соціальних послуг за відповідний рік

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
інклюзивного середовища						
1.4. Забезпечення фізичної та інформаційної доступності послуг	Кількість безбар'єрних маршрутів	одиниць	0	0	1	Управління архітектури та містобудування Чернігівської міської ради
1.5. Створення умов і надання можливостей для всебічного розвитку особистості та самореалізації мешканців громади	Рівень випускників мистецьких шкіл, які продовжили навчання у ВНЗ для отримання професії	%	37	39	42	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради
1.6. Підтримання та зміцнення фізичного здоров'я населення	Кількість населення міста, залученого до оздоровчої рухової активності	осіб	46 273	46 273	46 500	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради
	Частка учнівської молоді, залученої до резервного спорту, спорту вищих досягнень, ветеранського спорту та спорту осіб з інвалідністю	%	10,6	10,6	11,0	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради
	Кількість відновлених/реконструйованих	одиниць	4	4	6	Управління сім'ї, молоді та спорту

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	спортивних об'єктів Чернігівської міської територіальної громади					Чернігівської міської ради
	Обсяг використаних коштів на оновлення матеріально-технічної бази закладів фізичної культури та спорту	грн	2 121 000	2 121 000	2 735 000	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради
1.7. Сприяння розвитку активності, ініціативності та відповідальності молоді	Кількість проведених молодіжних форумів, акцій, квестів та ін. заходів	заходів	18	25	30	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради
	Кількість проведених заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу, організації змістовного дозвілля молоді міста	заходів	8	10	12	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради
	Кількість проведених заходів КЗ ПНЗ «Центр по роботі з дітьми та молоддю за місцем проживання», спрямованих на підтримку і розвиток дітей та молоді міста	заходів	10	15	18	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради
	Кількість облаштованих концертних і фестивальних	одиниць	1	4	7	Управління культури та туризму

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
1.8. Культурний та духовний розвиток і формування громадянської та національної ідентичності	майданчиків у парково-ландшафтних зонах та багатофункціональних культурних просторів у житлових мікрорайонах					Чернігівської міської ради
	Кількість проведених заходів патріотичного спрямування та інших ініціатив з метою формування громадянської свідомості, активної громадянської позиції та утвердження національних цінностей.	заходи	30	40	50	КЗ ПНЗ «Центр по роботі з дітьми та молоддю за місцем проживання»
1.9. Підвищення рівня обізнаності населення про домашнє насильство та/або гендерно зумовлене насильство	Кількість зареєстрованих повідомлень про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі	одиниць	1000	950	900	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради
1.10. Відпочинок та оздоровлення дітей і підлітків	Кількість залучених до відпочинку та оздоровлення дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки.	осіб	3335	3435	3500	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	Кількість пришкольніх таборів для збереження психологічного та фізичного здоров'я та забезпечення безпечного перебування в них під час військового стану.	одиниць	29	30	31	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради
	Кількість відвідувачів денного табору на базі позашкільної освіти для дітей, які потребують соціальної уваги та підтримки.	осіб	100	120	125	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради
1.11. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	Кількість проведених заходів та інформаційних кампаній, спрямованих на недопущення дискримінації за ознакою статі та гендерного насильства, в тому числі Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства», міського конкурсу «Жінка року», заходів до Дня сім'ї тощо	заходів	19	20	21	Управління сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міської ради

Стратегічна ціль 2 «Економічно розвинена, енергоефективна, безпечна, сильна та спроможна громада»

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
2.1. Підвищення інвестиційного потенціалу громади	Кількість потенційних інвесторів, з якими проведено переговори або яким надано супровід	одиниць	10	11	15	Відділ міжнародних відносин та інвестицій Чернігівської міської ради, структурні підрозділи Чернігівської міської ради
	Кількість заходів із презентації інвестиційного потенціалу громади (форуми, бізнес-місії, конференції, виставки)	одиниць	10	18	20	Відділ міжнародних відносин та інвестицій Чернігівської міської ради, структурні підрозділи Чернігівської міської ради
	Кількість міжнародних партнерств з містами-побратимами	одиниць	13	16	20	Відділ міжнародних відносин та інвестицій Чернігівської міської ради
	Кількість меморандумів та угод про співпрацю з міжнародними	одиниць	10	15	20	Відділ міжнародних відносин та інвестицій Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	організаціями (донорськими установами, міжнародними неурядовими організаціями, представництвами міжнародних інституцій)					ради, структурні підрозділи Чернігівської міської ради
	Кількість офіційних візитів представників іноземних міст, організацій та партнерів до громади	візитів	12	14	15	Відділ міжнародних відносин та інвестицій Чернігівської міської ради
2.2. Підтримка та розвиток малого і середнього підприємництва	Кількість підприємств, яким відшкодовано витрати за участь у виставково-ярмаркових заходах	одиниць	2	4	6	Управління економічного розвитку міста Чернігівської міської ради
2.3. Відновлення, розвиток бізнесу та підприємств, у тому числі комунальної власності громади	Кількість зареєстрованих суб'єктів господарювання	одиниць	19136	19150	19175	Головне управління Державної податкової служби України у Чернігівській області
	Обсяг надходжень до бюджету	млн грн	1 496,1	1 645,8	1 810,3	Головне управління Державної

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	Чернігівської міської територіальної громади від діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва					податкової служби України у Чернігівській області
	Обсяг капітальних інвестицій комунальних підприємств Чернігівської міської ради	млн. грн	664,0	685,1	733,8	Комунальні підприємства, управління економічного розвитку міста Чернігівської міської ради
2.4. Формування безпечного середовища життєдіяльності мешканців, розвиток системи цивільного захисту та укриттів, підвищення рівня їх захищеності від загроз, надзвичайних ситуацій, у тому	Стан готовності захисних споруд цивільного захисту/укриттів	%	82,4	82,4	100,0	Управління НС та ЦЗН Чернігівської міської ради; Балансоутримувачі, комунальні підприємства міської ради, структурні підрозділи міської ради, матеріали обстежень
	Кількість підготовлених, оновлених або	одиниць	3	5	10	Управління НС та ЦЗН Чернігівської міської ради,

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
числі у період дії воєнного стану	поширених інформаційних матеріалів/виступів у медіа з питань цивільного захисту населення та дій населення у надзвичайних ситуаціях					офіційний сайт Чернігівської міської ради
	Кількість проведених інформаційно-роз'яснювальних заходів, консультацій, навчань або тренінгів для населення з питань дій у надзвичайних ситуаціях	одиниць	8	8	10	Управління НС та ЦЗН Чернігівської міської ради, структурні підрозділи міської ради
	Кількість проведених заходів щодо безпеки людей на водних об'єктах	одиниць	36	36	40	Управління НС та ЦЗН Чернігівської міської ради, відповідальні виконавчі заходів, ДСНС, комунальні підприємства міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	Рівень перевірок готовності пунктів незламності/об'єктів життєзабезпечення	%	53,2	53,2	100	Управління НС та ЦЗН Чернігівської міської ради, балансоутримувачі, структурні підрозділи міської ради, комунальні підприємства міської ради
2.5. Енергетична безпека, розвиток стійкої, енергоефективної інфраструктури, підвищення енергонезалежності об'єктів критичної інфраструктури	Кількість встановлених електрогенераторів	одиниць	1160	1160	1243	Комунальні підприємства Чернігівської міської ради
	Кількість встановлених когенераційних установок	одиниць	1	8	9	КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради
	Потужність введених в експлуатацію когенераційних установок	мВт*год	0,528	8,540	9,068	КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради
	Частка термомодернізованих будівель бюджетної сфери	%	16	16	17	Управління економічного розвитку міста Чернігівської міської

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
						ради, бюджетні заклади
	Частка будівель бюджетних закладів міської ради, в яких встановлено індивідуальні теплові пункти	%	31	31	32	Управління економічного розвитку міста Чернігівської міської ради, бюджетні заклади
	Кількість нових встановлених стаціонарних блочно-модульних газових котелень	одиниць	0	12	12	КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради
	Кількість дизельних транспортабельних блочно-модульних котелень	одиниць	6	7	13	КП «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради
2.6. Забезпечення інституційної спроможності громади	Кількість посадових осіб, що пройшли навчання з питань стратегічного планування, проєктного менеджменту та управління публічними інвестиціями	осіб	14	15	20	Структурні підрозділи Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
2.7. Розвиток громадянського суспільства та залученості мешканців до управління громадою	Кількість користувачів офіційного сайту Чернігівської міської ради	тис. осіб	433,0	435,0	500,0	Google Аналітика, відділ програмного та комп'ютерного забезпечення Чернігівської міської ради

Стратегічна ціль 3 «Цифрова, комфортна, безбар'єрна та екологічна громада»

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
3.1. Цифрова трансформація громади та розвиток електронних сервісів	Кількість оновлених порталів управління адміністративних послуг Чернігівської міської ради	од.	0	0	1	Управління адміністративних послуг Чернігівської міської ради
3.2. Розвиток системи надання адміністративних послуг	Кількість відкритих відокремлених підрозділів ЦНАП	одиниць	0	0	1	Управління адміністративних послуг Чернігівської міської ради
	Кількість встановлених сучасних ліфтів в приміщенні ЦНАП	одиниць	0	0	1	Управління адміністративних послуг Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
3.3. Забезпечення збалансованого просторового розвитку, комплексна відбудова територіальної громади	Кількість відкорегованої містобудівної документації	одиниць	0	0	2	Управління архітектури та містобудування Чернігівської міської ради
3.4. Відновлення, модернізація та стабільне функціонування соціальної, критичної інфраструктури, об'єктів і систем життєзабезпечення міста та дорожнього господарства	Кількість виробничих споруд, що забезпечені теплопостачанням власної генерації	одиниць	2	2	4	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
	Кількість відновлених багатоквартирних житлових будинків, пошкоджених внаслідок російської військової агресії	одиниць	110	115	115	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
	Кількість розроблених методології та цифрових інструментів геоінформаційної підтримки розвитку простору фізичної доступності для маломобільних груп населення	одиниць	0	0	1	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	Протяжність велосипедних доріжок	км	51,8	53,5	54,7	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
	Протяжність нової збудованої зливової каналізації на рік	м	0	0	1 237	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
	Кількість об'єктів капітального ремонту, аварійно-відновлювальних робіт дорожньо-мостового господарства	одиниць	0	1	2	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
	Кількість встановлених дорожніх знаків на рік	одиниць	166	332	436	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
3.5. Розвиток сучасної системи	Кількість збудованих, реконструйованих, відремонтованих, об'єктів	об'єктів /рік	0	0	1	Управління житлово-комунального

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
управління відходами	сфери управління побутовими відходами на території Чернігівської міської територіальної громади					господарства Чернігівської міської ради
	Кількість проведених освітньо-виховних заходів з формування екологічної культури та свідомості населення	заходів/рік	0	0	40	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
3.6. Якісні та доступні пасажирські перевезення громадським транспортом, розвиток і модернізація громадського транспорту, забезпечення мобільності	Кількість придбаних одиниць електротранспорту	одиниць	82	98	106	КП «Чернігівське тролейбусне управління» Чернігівської міської ради
3.7. Розвиток інфраструктури публічних просторів на території громади	Кількість включених до ЄПП громади публічних інвестиційних проєктів для створення громадських просторів та зон відпочинку	одиниць	0	1	2	Управління житлово-комунального господарства

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
з урахуванням принципів інклюзивності						Чернігівської міської ради, управління економічного розвитку міста Чернігівської міської ради
3.8. Поліпшення умов проживання мешканців в багатоквартирних житлових будинках, модернізація житлового фонду	Відновлення дорожнього покриття прибудинкових та внутрішньо-квартальних територій на рік	м2	0	0	2600	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
	Кількість проведених освітньо-виховних заходів з формування екологічної культури та свідомості населення	заходів/рік	0	0	40	Управління освіти Чернігівської міської ради
3.9. Висока якість комунальних послуг	Кількість населення, забезпеченого якісною питною водою	тис. осіб	241,7	242,0	243,0	КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради
	Продуктивність насосних станцій водопроводу	м³/добу	42 500	42 500	53 400	КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	Кількість систем очистки води	одиниць	0	1	2	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
	Вміст заліза у воді	мг/дм ³	0,20	0,18	0,01	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
	Вміст марганцю у воді	мг/дм ³	0,02	0,01	0,00	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
	Кількість населення, забезпеченого надійним централізованим водопостачанням	тис. осіб	241,7	242,0	243,0	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
	Протяжність заміненних мереж водопостачання	метрів	0	700	1 663	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
3.10. Екологічна безпека, адаптація до змін клімату	Кількість населення, забезпеченого надійним централізованим водовідведенням	тис. осіб	208,1	220,0	240,0	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
	Продуктивність насосних станцій каналізації	м ³ /добу	37 440,00	43 200,00	91 140,00	КП «Чернігівводо-канал»

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
						Чернігівської міської ради
	Вміст фосфору загального	мг/дм ³	7,5	7,5	1,0	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
	Вміст азоту загального	мг/дм ³	85,9	85,9	10,0	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
	Протяжність заміненних мереж водовідведення	метрів	0	0	8 061	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради
	Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт об'єктів системи централізованого водовідведення у приватному секторі міста	м	0	0	1 675	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
	Кількість збудованих (модернізованих) об'єктів інфраструктури відведення дощових та талих вод	об'єктів /рік	0	0	1	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	Кількість збудованих (модернізованих) об'єктів у сфері охорони навколишнього природного середовища	об'єктів /рік	0	0	1	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
	Кількість проведених заходів для забезпечення безпечної експлуатації полігону твердих побутових відходів	заходів /рік	0	0	4	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради, КП «АТП-2528» Чернігівської міської ради
3.11. Збереження природних ресурсів та розвиток «зеленої» економіки	Обсяги виробництва електричної енергії з відновлюваних джерел енергії	кВт·год/рік	0	871 271	1 742 541	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради, КП «Теплокомун-енерго» Чернігівської міської ради
	Потужність СЕС, які забезпечують роботу об'єктів водопостачання та водовідведення	кВт	0	774	1 549	КП «Чернігівводо-канал» Чернігівської міської ради

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
	Виконано заходів щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водойм	заходів /рік	0	0	1	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
	Кількість виконаних заходів щодо охорони і збереження територій природно-заповідного фонду	заходів /рік	0	0	1	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
	Площа зелених насаджень загального користування, охоплена доглядом	га/рік	274	584	584	Управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради, КП «Зеленбуд» Чернігівської міської ради

Стратегічна ціль 4 «Громада багатовікових культурних традицій та історичного надбання»

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
4.1. Збереження, ревіталізація та актуалізація історико-культурного середовища	Кількість ревіталізованих, відреставрованих та відремонтованих об'єктів культурної спадщини.	одиниць	1	2	3	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради
	Кількість об'єктів історико-культурного середовища та місць пам'яті, щодо яких здійснено актуалізацію, інформаційне наповнення, маркування або включення до туристично-екскурсійного обігу	одиниць	14	16	18	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради
	Кількість реалізованих заходів з популяризації історико-культурної спадщини та пам'яті громади: екскурсії, лекції, квести, презентації, тематичні події	одиниць на рік	190	200	210	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради
4.2. Формування якісного	Кількість створених, оновлених і	одиниць	3	5	8	Управління культури та

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
туристичного продукту Чернігова	опублікованих туристичних маршрутів історико-культурного, релігійного, меморіального, освітнього, рекреаційного та природного спрямування					туризму Чернігівської міської ради, КУ «Туристичний інформаційний центр» Чернігівської міської ради
	Кількість туристичних маршрутів або сервісів, адаптованих до принципів безбар'єрності та доступності інформації	одиниць	0	2	3	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради, КУ «Туристичний інформаційний центр» Чернігівської міської ради
4.3. Розвиток туристичної інфраструктури, навігації та цифрових сервісів	Кількість підготовлених гідів, амбасадорів маршрутів пам'яті та представників сфери гостинності, які пройшли навчання або підвищення кваліфікації	осіб	8	16	24	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради, КУ «Туристичний інформаційний центр»

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
						Чернігівської міської ради
4.4. Формування сучасної системи управління сферою туризму	Кількість оновлених, встановлених або технічно підтриманих елементів туристичної навігації, QR-кодів, інформаційних стендів і вказівників	одиниць	103	108	111	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради, КУ «Туристичний інформаційний центр» Чернігівської міської ради
	Кількість цифрових туристичних продуктів: аудіогідів, інтерактивних мап, мультимедійних матеріалів	одиниць	2	3	5	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради, КУ «Туристичний інформаційний центр» Чернігівської міської ради
4.5. Промоція Чернігова як міста всіх епох	Кількість переглядів офіційного туристичного ресурсу chernihiv.travel	переглядів на рік	73436	74640	75400	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради, КУ

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення	Проміжне значення	Цільове значення	Джерело даних
						«Туристичний інформаційний центр» Чернігівської міської ради
	Кількість проведених промоційних кампаній, прес-, блог- і промотурів, презентацій туристичного потенціалу та участей у туристичних/культурних заходах	одиниць	0	2	4	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради, КУ «Туристичний інформаційний центр» Чернігівської міської ради

ЧЕРНІГІВСЬКА МІСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

Аналітичний звіт

за результатами соціологічного опитування
мешканців громади

Підготовлено для Робочої групи з розроблення проєкту **Стратегії розвитку Чернігівської міської територіальної громади на період до 2027 року (з перспективою дії до 2034 року)**

Виконавець дослідження: ГО «Активне суспільство України» та Спілка громадських організацій «Спільнодія Чернігівщина»

5,63 / 10

Середня
задоволеність
життям

66,4%

Відзначають
погіршення якості
життя

62,7%

Планують
лишитися в
громаді

76,6%

Готові долучатися
до розвитку

ОБСЯГ ВИБІРКИ

2009 анкет населення · 73 анкети бізнесу

ПОЛЬОВИЙ ЕТАП

1–14 червня 2026 · 14 днів

ДАТА ЗВІТУ

Червень 2026

ГОРИЗОНТ

до 2027 · перспектива 2034

ЗМІСТ

— Резюме для керівництва

01 Методологія та профіль респондентів

02 Загальне самопочуття громади

03 Оцінка сфер життя

04 Довіра до інституцій

05 Пріоритети мешканців

06 Демографічна стійкість

— Перелік рисунків і таблиць

— Нормативно-правова основа

07 Громадська активність і участь

08 Узагальнення відкритих відповідей

09 Опитування представників бізнесу

10 Рекомендації до Стратегії

11 Наступні кроки над Стратегією

12 Висновки

◆ Аналітичний синтез – матриця, SWOT, ризики

— Глосарій і скорочення

— Затвердження та узгодження

огляд

Резюме для керівництва

СТАТУС ДОКУМЕНТА

Звіт об'єднує результати онлайн-опитування населення (2009 анкет) та опитування представників бізнесу (73 анкети). Паралельно триває збір паперових анкет серед населення; після їх опрацювання показники буде уточнено. Наведені дані достатні для виявлення основних тенденцій, але не для остаточних кількісних висновків.

Середній рівень задоволеності життям становить **5,63 бала з 10**, а про погіршення якості життя за останні п'ять років заявляють **66,4%** опитаних. Водночас близько **62,7%** планують і надалі проживати в громаді, а **76,6%** висловили готовність особисто долучатися до її розвитку.

Нижче наведено ключові висновки, що мають враховуватися під час формування цілей і завдань Стратегії.

- 01 Оцінка всіх сфер життя нижче середини шкали.** Жодна з 15 оцінюваних сфер не отримала навіть 5 балів; найнижче оцінено роботу місцевої влади (2,69), можливості для молоді (3,23) та підтримку підприємництва (3,55).
- 02 Економіка та доходи — наскрізний пріоритет.** Низькі доходи названо проблемою номер один, створення робочих місць — головним напрямом відновлення, а малий і середній бізнес — пріоритетною галуззю розвитку.
- 03 Дефіцит довіри до органів влади.** Найнижчий рівень довіри зафіксовано до міськради (2,77) та поліції (3,36); найвищий — до громадських організацій (5,05).
- 04 Безпека має конкретний вимір.** Першочерговим запитом безпекового блоку є облаштування укриттів (71,8% респондентів).
- 05 Ризик відтоку молоді підтверджено кількісно.** У віковій групі 18–24 років залишитися в громаді готові лише 49,3%, тоді як решта вагаються або планують виїзд.

06 Бізнес у складному стані з негативними очікуваннями. Серед опитаних підприємств 74,0% оцінюють поточний стан як складний або критичний, а найнижчі оцінки умов отримали взаємодія з владою (2,88) та інвестиційний клімат (2,90).

КОНТЕКСТ

Нормативно-правова основа

Розроблення Стратегії та опрацювання її доказової бази здійснюється відповідно до чинного законодавства України у сфері регіонального та місцевого розвитку.

- Закон України «Про засади державної регіональної політики»
- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»
- Порядок розроблення, моніторингу та оцінки регіональних стратегій розвитку та планів їх реалізації (Постанова КМУ)
- Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року
- Стратегія розвитку Чернігівської області (регіональний рівень узгодження)

Точні реквізити (номери, дати та чинні редакції актів) уточнюються в аналітичній частині Стратегії під час її фіналізації.

РОЗДІЛ 01

Методологія та профіль респондентів

Звіт ґрунтується на опрацюванні 2009 анкет, зібраних у межах онлайн-опитування мешканців громади. Анкета містила 40 запитань, об'єднаних у блоки: демографічний профіль, загальна задоволеність життям, оцінка 15 сфер життя, рівень довіри до інституцій, пріоритети у сферах безпеки, відновлення та економічного розвитку, а також чотири відкриті запитання. Запитання з множинним вибором передбачали можливість обрати кілька варіантів, тому суми відсотків за такими запитаннями перевищують 100%.

ОБМЕЖЕННЯ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТІ

Вибірка сформована методом самовідбору. Структура помітно вирівнялася: розподіл за статтю наблизився до збалансованого, представництво старших груп зросло. Водночас зберігається зміщення за освітою (58,6% з вищою освітою) та за каналом доступу. Тому вибірку не можна вважати строго репрезентативною; для узагальнень на все населення рекомендується зважування за статеві-віковою структурою, а результати доцільно трактувати насамперед як думку соціально активної частини громади. Класична статистична похибка (довірчий інтервал) до самовідбірної не випадкової вибірки безпосередньо не застосовується.

1.1 Демографічний профіль

Стать	К-сть	%
Жіноча	1 063	52,9%
Чоловіча	938	46,7%
Не бажаю відповідати	8	0,4%

Таблиця 1. Розподіл за статтю

Вікова група	К-сть	%
35–44	610	30,4%
25–34	559	27,8%
18–24	298	14,8%
45–54	276	13,7%
55–64	161	8,0%
65 і старше	105	5,2%

Таблиця 2. Розподіл за віком

Основний статус	К-сть	%
Працюю за наймом	732	36,4%
Військовослужбовець	234	11,6%
Підприємець	207	10,3%
Самозайнята особа	204	10,2%
Інше	157	7,8%
Студент	144	7,2%
Безробітний	135	6,7%
Пенсіонер	86	4,3%
Ветеран	51	2,5%
У відпустці по догляду / декрет	36	1,8%

Таблиця 3. Основний статус (частка $\geq 0,7\%$)

Рівень освіти	К-сть	%
Вища (бакалавр / магістр)	1 178	58,6%
Фахова передвища (коледж)	195	9,7%
Середня загальна	165	8,2%
Професійно-технічна	164	8,2%
Науковий ступінь	111	5,5%
Не бажаю відповідати	105	5,2%
Неповна середня	79	3,9%

Таблиця 4. Розподіл за рівнем освіти

Вибірка характеризується переважанням осіб з вищою освітою (58,6%) та укоріненістю в громаді: 55,5% опитаних проживають тут усе життя, ще 20,7% – понад десять років. Частка внутрішньо переміщених осіб серед респондентів становить 1,4%.

55,5%

проживають у громаді усе життя

20,7%

понад 10 років у громаді

1,4%

внутрішньо переміщені особи (ВПО)

1.2 Статус даних та подальші етапи

Наведені в розділах 2–8 показники є попередніми. Вони отримані на онлайн-етапі опитування, який забезпечує швидкість збору та широке охоплення активної аудиторії, але має відоме обмеження – самовідбір респондентів, що зумовлює зміщення вибірки на користь більш активних і цифрово залучених груп. Для компенсації цього обмеження передбачено два додаткові етапи, опрацювання яких триває:

- **Паперове опитування населення** – охоплює групи, недостатньо представлені онлайн (особи старшого віку, мешканці без сталого доступу до інтернету), і наближає структуру вибірки до структури населення громади.
- **Окреме опитування представників бізнесу** – спрямоване на специфічну аудиторію, чиї оцінки інвестиційного клімату та бар'єрів для економіки аналізуються як самостійний сегмент.

Після зведення трьох масивів даних показники буде перераховано, за можливості – із застосуванням процедури зважування за статеві-віковою структурою. До цього моменту

результати доцільно використовувати для виявлення напрямів і пріоритетів, а не як остаточні кількісні оцінки.

1.3 Методологічне обґрунтування структури анкети

Анкету побудовано за логікою стратегічного планування: від загального самопочуття громади – до конкретних пріоритетів, які можуть бути трансформовані в цілі та завдання Стратегії. Нижче – призначення кожного смислового блоку: тип запитань, шкала та роль в аналізі.

БЛОК 1 · ЗАПИТАННЯ 1–7

Демографічний профіль

Закриті запитання з фіксованими категоріями (стать, вік, статус, ВПО, тривалість проживання, доходи, освіта). Категоризація знижує чутливість і кількість відмов та дозволяє будувати перехресні розподіли. Призначення – контроль структури вибірки й сегментний аналіз.

БЛОК 2 · ЗАПИТАННЯ 8–11

Загальне самопочуття

Задоволеність – за 10-бальною шкалою (роздільність для середніх і порівнянь). Динаміку якості життя та намір залишитися – порядковими шкалами Лікерта. Поєднання відокремлює оцінку поточного стану від лояльності до громади.

БЛОК 3 · ЗАПИТАННЯ 12–26

Оцінка сфер життя

Єдина 10-бальна шкала до 15 сфер робить їх зіставними й дозволяє ранжувати за рівнем незадоволеності. Перелік охоплює основні напрями місцевої політики – безпеку, інфраструктуру, послуги, економіку, врядування.

БЛОК 4 · ЗАПИТАННЯ 33

Довіра до інституцій

10-бальна шкала для п'яти інституцій. Довіра – індикатор соціального капіталу й керованості реформ. Поряд з органами влади включено громадські організації та ЗМІ – щоб оцінити канали комунікації Стратегії.

БЛОК 5 · ЗАПИТАННЯ 27–32, 36

Пріоритети

Множинний вибір з обмеженням («оберіть до 5») змушує ранжувати, а не позначати все. Відсотки рахуються від числа респондентів і перевищують 100%. Дублювання тем у різних блоках навмисне – перевіряє стійкість пріоритетів.

БЛОК 6 · ЗАПИТАННЯ 34–35

Активність та участь

Поєднано фактичну поведінку (участь за рік) і готовність до участі. Розрив між ними показує невикористаний потенціал залучення, який Стратегія може конвертувати в механізми співучасті.

ОКРЕМА АНКЕТА ДЛЯ БІЗНЕСУ · 33 ЗАПИТАННЯ

Бізнес – специфічна цільова аудиторія з власною оптикою (інвестиційний клімат, податкове навантаження, доступність кадрів, інфраструктури та фінансування). Структурно анкета повторює логіку населенської (профіль → стан і очікування → оцінка умов за 10-бальною шкалою → бар'єри й потреби → відкриті запитання), що дозволяє зіставляти оцінки двох аудиторій там, де теми збігаються. Менша вибірка (73 відповіді) очікувана для сегмента й достатня для виявлення тенденцій, але потребує обережності в інтерпретації дрібних відмінностей.

РОЗДІЛ 02

Загальне самопочуття громади

Інтегральний показник задоволеності життям становить **5,63 бала з 10** – нижче середини шкали. Ще виразніше негативне сприйняття проявляється в оцінці динаміки: 66,4% респондентів вважають, що якість життя за останні п'ять років погіршилася (у тому числі 24,3% – значно), і лише 19,2% відзначають покращення.

Як змінилася якість життя за останні 5 років

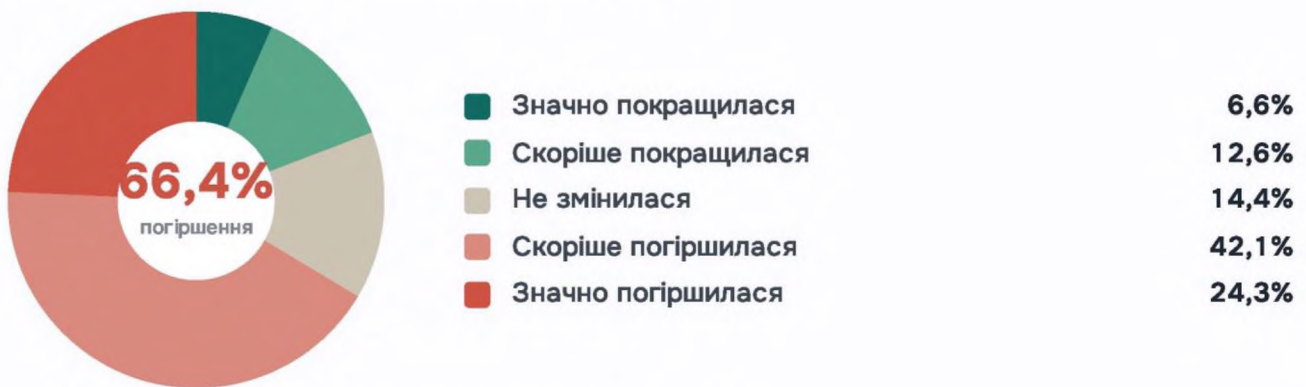

Рисунок 1 / Таблиця 5. Оцінка зміни якості життя за останні 5 років

Зберегти проживання в громаді через п'ять років планують 62,7% опитаних, ще 20% вагаються. Рекомендували б громаду знайомим 68,3% респондентів. Таке поєднання негативної оцінки поточної ситуації з відносно високою лояльністю свідчить про значний кредит довіри, який мешканці готові надати за умови видимих змін.

Показник	Радше «так»	Вагаються	Радше «ні»
Намір проживати через 5 років	62,7%	20,0%	17,3%
Рекомендували б громаду	68,3%	—	31,7%

Таблиця 6. Лояльність до громади

РОЗДІЛ 03

Оцінка сфер життя

Респонденти оцінювали 15 сфер за десятибальною шкалою. Жодна сфера не пододала позначку 5 балів, що вказує на системний характер незадоволеності. Найнижчі оцінки отримали робота місцевої влади (2,69), можливості для молоді (3,23) і підтримка підприємництва (3,55). Відносно найкраще оцінено екологічний стан (4,97), медичні (4,95) та освітні послуги (4,80) – проте й ці значення залишаються в негативній зоні.

Середні оцінки сфер життя

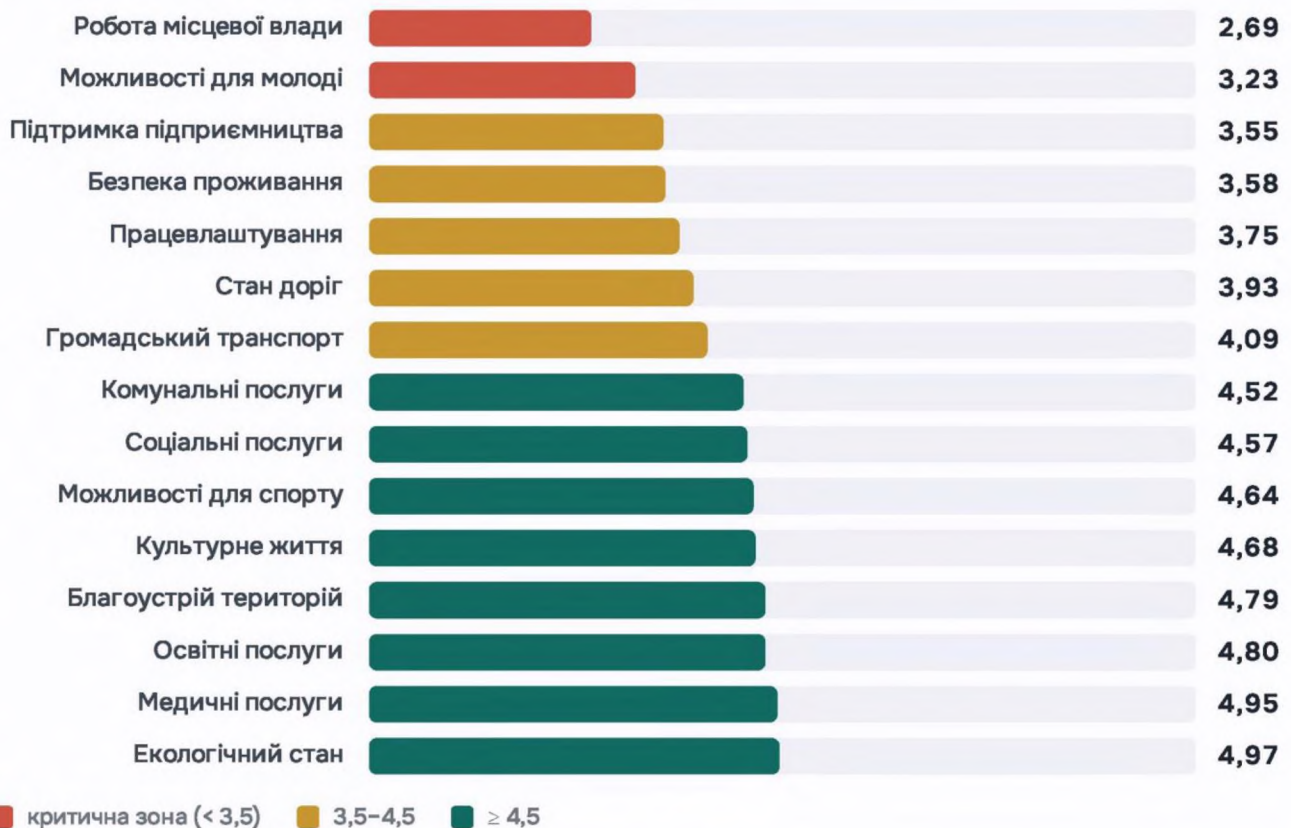

Рисунок 2 / Таблиця 7. Середні оцінки сфер життя (шкала 1–10)

Звертає на себе увагу, що найнижчу оцінку отримала саме робота місцевої влади. Цей результат узгоджується з даними про довіру до інституцій (розділ 4) і вказує на врядування та комунікацію з мешканцями як на окремий проблемний напрям, що потребує відображення в Стратегії.

РОЗДІЛ 04

Довіра до інституцій

Серед п'яти оцінюваних інституцій найнижчу довіру мешканці висловлюють до міськради (2,77 бала) та поліції (3,36). Найвищий показник – у громадських організацій (5,05), єдиної інституції, що пододала середину шкали, а також у місцевих ЗМІ (4,40).

Середній рівень довіри до інституцій

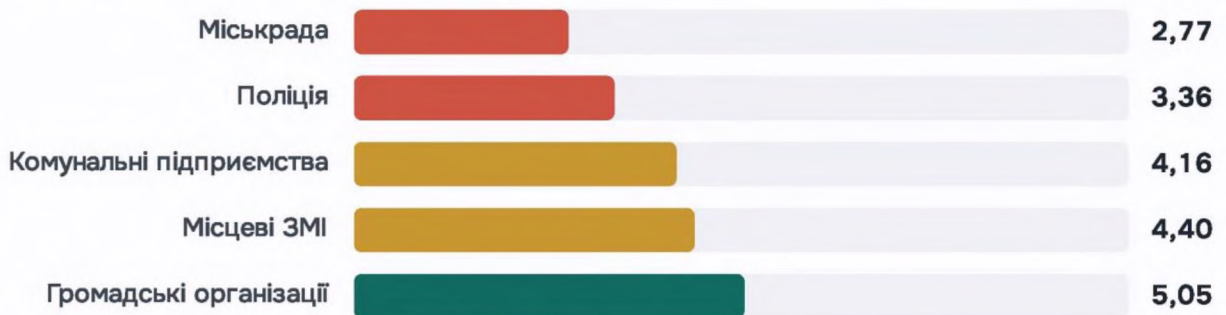

Рисунок 3 / Таблиця 8. Довіра до інституцій (шкала 1–10)

Розрив між довірою до громадських організацій і до органів влади має практичне значення для реалізації Стратегії: інститути громадянського суспільства можуть виконувати роль містка довіри між владою та мешканцями, зокрема в процесах громадських консультацій та моніторингу виконання.

РОЗДІЛ 05

Пріоритети мешканців

У цьому розділі узагальнено відповіді на запитання з множинним вибором. Для діаграм відібрано варіанти, які згадали щонайменше десять респондентів. Оскільки кожен обирав кілька варіантів, сума відсотків перевищує 100%.

5.1 Найгостріші проблеми

Найгострішою проблемою мешканці вважають низькі доходи (57,8%). До першої п'ятірки також увійшли безпека (43,3%), корупція (42,8%), наслідки війни (41%) та відтік молоді (39,6%).

Структура відповідей поєднує економічні, безпекові та врядувальні проблеми.

Найгостріші проблеми громади

Рисунок 4 / Таблиця 9. Найгостріші проблеми громади (топ-10, частка респондентів)

5.2 Пріоритети безпеки

У безпековому блоці абсолютним лідером є запит на облаштування укриттів — його обрали 71,8% респондентів. Далі йдуть громадський порядок (47,6%) та освітлення вулиць (46,4%).

Першочергові питання безпеки

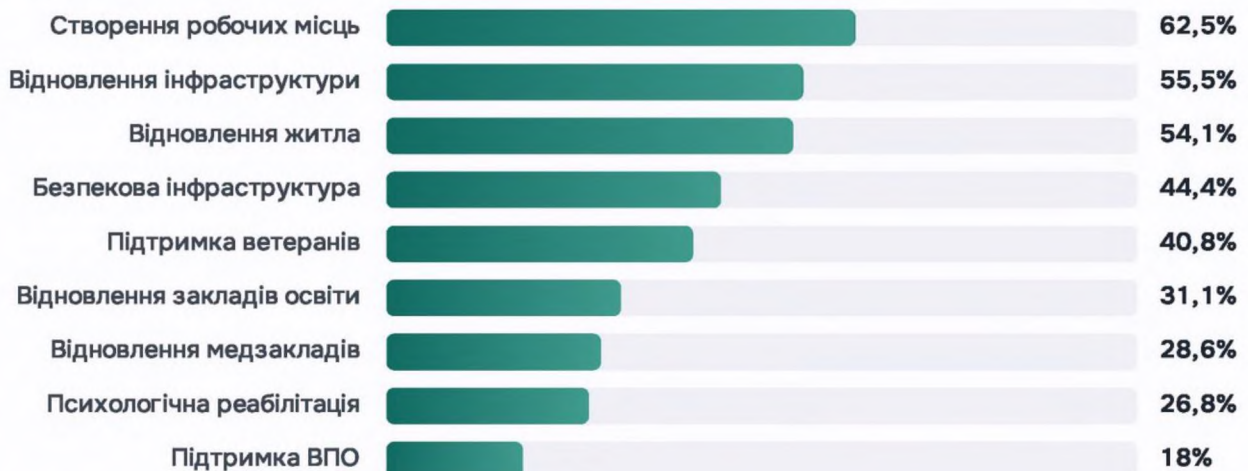

Рисунок 5. Першочергові питання безпеки

5.3 Напрями відновлення

Головним напрямом відновлення мешканці вважають створення робочих місць (62,5%), що знову виводить на перший план економічну проблематику. Наступні позиції – відновлення інфраструктури (55,5%) та житла (54,1%).

Пріоритетні напрями відновлення

Таблиця 10. Пріоритетні напрями відновлення

5.4 Галузі економічного розвитку

Найбільший потенціал розвитку мешканці вбачають у малому та середньому бізнесі (65,7%). Значну підтримку також мають промисловість (52,5%), сільське господарство та сфера освіти і науки.

Пріоритетні галузі розвитку економіки

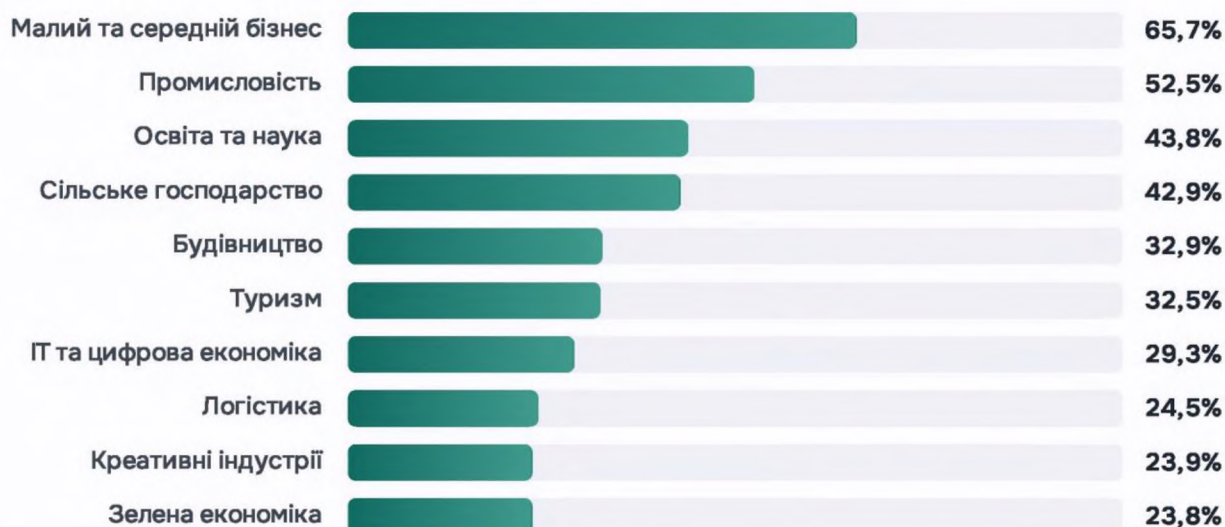

Рисунок 6. Пріоритетні галузі розвитку економіки (топ-10)

5.5 Чинники, що стримують економіку

Серед чинників, що найбільше заважають економіці, домінують війна та її наслідки (68,7%) і відтік населення (54,3%). Водночас третину—половину відповідей складають керовані на місцевому рівні чинники: бюрократія (47,8%) і слабка підтримка бізнесу (43,9%).

Чинники, що стримують економіку

Таблиця 11. Чинники, що стримують економіку

5.6 Пріоритетні напрями Стратегії до 2034 року

Прямий запит мешканців щодо пріоритетів Стратегії очолюють безпека (56,8%), робочі місця (51,7%), економічний розвиток (49,7%) та відновлення після війни (49,6%). Ці чотири напрями формують ядро очікувань громади.

Пріоритетні напрями Стратегії до 2034 року

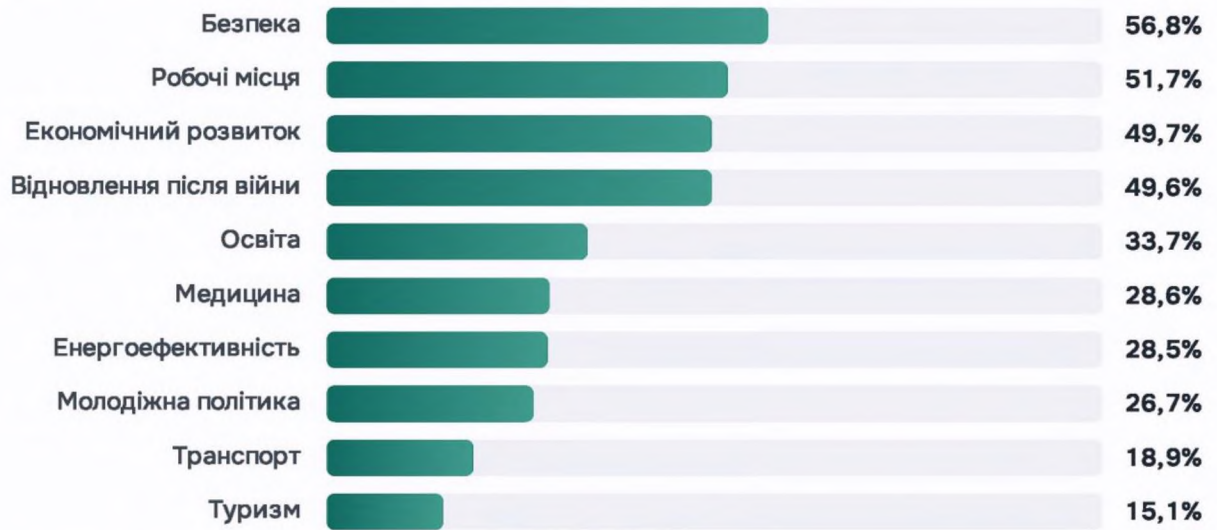

Рисунок 7. Пріоритетні напрями Стратегії до 2034 року (топ-10)

РОЗДІЛ 06

Демографічна стійкість: намір залишитися за віком

Перехресний аналіз віку та наміру проживати в громаді через п'ять років виявляє послідовний градієнт: чим молодший респондент, тим нижча готовність залишатися. У групі 18–24 років лишитися планують лише 49,3%, тоді як 50,7% або вагаються, або розглядають виїзд. У старших вікових групах частка тих, хто планує залишитися, зростає, проте знову знижується серед осіб 65+.

Намір проживати в громаді через 5 років — за віком

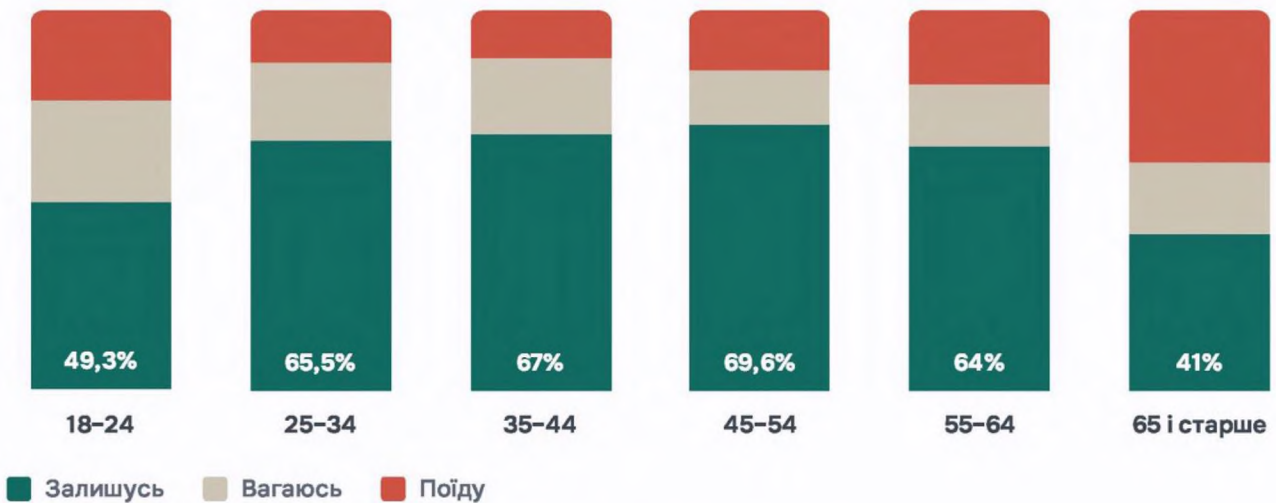

Рисунок 8. Намір проживати в громаді через 5 років за віковими групами

Вікова група	К-сть	Залишусь	Вагаюсь	Поїду
18–24	298	49,3%	26,8%	23,8%
25–34	559	65,5%	20,6%	14,0%
35–44	610	67,0%	19,8%	13,1%
45–54	276	69,6%	14,5%	15,9%
55–64	161	64,0%	16,1%	19,9%
65 і старше	105	41,0%	19,0%	40,0%

Таблиця 12. Намір проживати в громаді через 5 років за віком

Отримані дані кількісно підтверджують ризик відтоку молоді, який мешканці незалежно називають однією з ключових проблем громади (розділ 5.1). Це обґрунтовує доцільність

виокремлення молодіжної політики та створення можливостей для молоді як самостійного пріоритету Стратегії.

РОЗДІЛ 07

Громадська активність і готовність до участі

Участь у громадських заходах протягом останнього року підтвердили 43,4% респондентів. Значно вищим є потенціал участі: готовність особисто долучатися до розвитку громади висловили **76,6%** опитаних (з них 27% — однозначно «так»).

76,6%

готові долучатися до розвитку громади — проти 43,4% фактичної участі за рік. Розрив у **33 в. п.** — невикористаний потенціал співучасті.

Готовність долучатися	К-сть	%
Скоріше так	996	49,6%
Так	542	27,0%
Скоріше ні	309	15,4%
Ні	162	8,1%

Таблиця 13. Готовність долучатися до розвитку громади

Поєднання низької довіри до органів влади з високою готовністю до участі вказує на запит мешканців не стільки на дистанціювання від громадських справ, скільки на дієві канали впливу. Стратегія може конвертувати цей ресурс через інструменти співучасті — партиципаторний бюджет, громадські ради, волонтерські та сусідські ініціативи.

РОЗДІЛ 08

Узагальнення відкритих відповідей

Чотири відкриті запитання опрацьовано методом тематичної категоризації. Одна відповідь могла бути віднесена до кількох категорій. Нижче наведено провідні теми за кожним запитанням.

8.1 Найбільші переваги громади · 817 відповідей

Сприйняття сильних сторін концентрується довкола природного та історико-культурного середовища: зелені зони, парки й річка Десна, історична спадщина та архітектура, компактність міста.

Провідна тема	Згадувань	%
Зелень, парки, Десна, екологія	246	12,2%
Історія, архітектура, спадщина	179	8,9%
Компактність і зручність міста	139	6,9%
Люди та активна громада	119	5,9%
Відносна безпека й тиша	78	3,9%

Таблиця 14. Найбільші переваги громади (провідні теми)

8.2 Бачення Чернігова у 2034 році · 923 відповіді

Образ майбутнього поєднує економічну спроможність із комфортом і безпекою: місто з робочими місцями та сильною економікою, розвинене європейське місто, безпечне й захищене місто.

Провідна тема	Згадувань	%
Місто з робочими місцями та сильною економікою	179	8,9%
Розвинене, сучасне, європейське місто	177	8,8%
Безпечне, захищене місто	154	7,7%
Зелене й комфортне місто	147	7,3%
Молодіжне місто без відтоку населення	117	5,8%
Туристичний центр	112	5,6%
Відбудоване, відновлене місто	105	5,2%

Таблиця 15. Бачення Чернігова у 2034 році (провідні теми)

8.3 Проекти, що найбільше покращили б життя · 796 відповідей

Лідирують створення робочих місць і виробництв та облаштування укриттів і безпекової інфраструктури. Помітні запити на простір для культури й молоді, освітні заклади та спортивну інфраструктуру (зокрема стійкий запит на міський басейн).

Провідна тема	Згадувань	%
Робочі місця, виробництво	106	5,3%
Укриття та безпекова інфраструктура	83	4,1%
Культура, дозвілля, простір для молоді	74	3,7%
Освіта, садочки, школи	56	2,8%
Басейн і спортивна інфраструктура	55	2,7%
Парки, благоустрій, зони відпочинку	47	2,3%
Дороги та транспорт	44	2,2%
Енергетика, тепло, світло	42	2,1%

Таблиця 16. Бажані проекти (провідні теми)

8.4 Додаткові пропозиції · 548 відповідей

Найбільший блок вільних пропозицій стосується роботи органів влади та протидії корупції, що узгоджується з найнижчими оцінками довіри до міськради. Питання врядування і прозорості сприймаються мешканцями як не менш важливі, ніж інфраструктурні проекти.

Провідна тема	Згадувань	%
Робота влади та протидія корупції	69	3,4%
Культура, дозвілля, молодь	48	2,4%
Дороги та транспорт	41	2,0%
Басейн і спорт	38	1,9%
Укриття та безпека	36	1,8%
Робочі місця, виробництво	16	0,8%

Таблиця 17. Додаткові пропозиції (провідні теми)

РОЗДІЛ 09 · ОКРЕМИЙ БЛОК

Опитування представників бізнесу

Цей розділ узагальнює відповіді **73 представників бізнесу**, опитаних за окремою анкетой. З огляду на менший обсяг вибірки результати слід трактувати як індикативні. Профіль зміщений у бік мікро- та малого бізнесу: переважають фізичні особи-підприємці (76,7%), за чисельністю працівників домінують підприємства до 5 осіб. Найпоширеніші види діяльності – торгівля, виробництво та будівництво; понад 10 років у громаді працюють 41,1%.

9.1 Стан бізнесу та очікування

Поточний стан як складний або критичний характеризують 74,0% опитаних підприємств. Про погіршення стану за останні три роки заявляють 79,5%. Очікування стримані: 31,5% прогнозують скорочення; розширення діяльності в Чернігові не планують 57,5%.

Оцінка поточного стану бізнесу

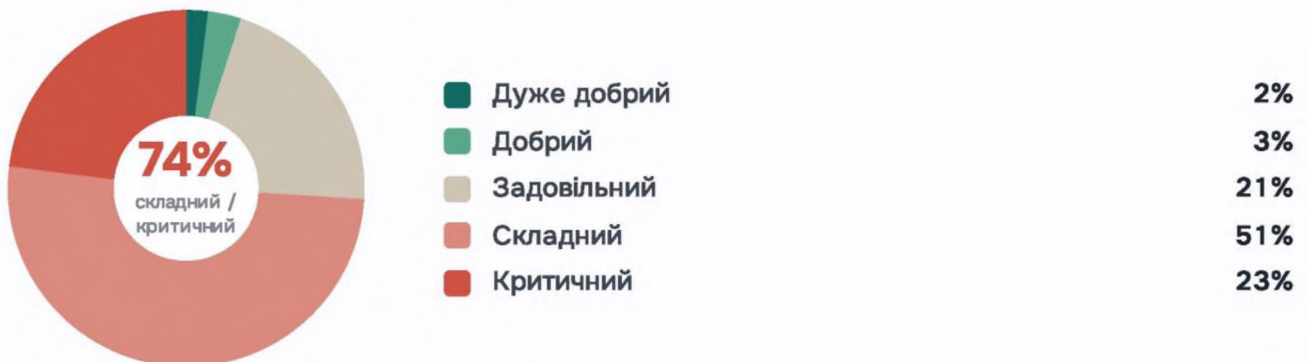

Рисунок 9. Оцінка поточного стану бізнесу

Показник	Розподіл відповідей
Поточний стан	складний / критичний – 74,0%
Зміна за 3 роки	погіршився – 79,5%
Перспективи на 3 роки	скорочення – 31,5%; зростання – 24,7%
Плани розширення	не планують – 57,5%

Таблиця 18. Стан і очікування бізнесу

9.2 Оцінка умов ведення бізнесу

Умови оцінювалися за 10-бальною шкалою. Як і в населенському опитуванні, більшість показників нижче середини шкали. Найнижче оцінено взаємодію з місцевою владою (2,88) та інвестиційний клімат громади (2,90). Відносно найкраще – рівень цифровізації послуг (5,01), єдиний показник, що подолав середину шкали.

Середні оцінки умов ведення бізнесу

Рисунок 10 / Таблиця 19. Середні оцінки умов ведення бізнесу (шкала 1–10)

9.3 Чинники, що стримують розвиток

Серед бар'єрів домінують воєнні ризики (75,3%). Проте одразу за ними йдуть керовані або частково керовані чинники: високі податки (65,8%), недостатня підтримка бізнесу (58,9%), низька купівельна спроможність та висока вартість енергоносіїв (по 53,4%).

Чинники, що стримують розвиток бізнесу

Рисунок 11. Чинники, що стримують розвиток бізнесу (топ-8)

9.4 Кадри

Дефіцит кадрів є вираженою проблемою: про повну нестачу заявляють 49,3% підприємств, ще 28,8% відчують її частково. Серед найбільш потрібних спеціалістів згадуються робітничі та виробничі професії, будівельні спеціальності, фахівці у сфері ІТ та цифрових послуг, а також інженерно-технічні кадри. Це узгоджується із запитом населенського опитування на розвиток позашкільної та професійної освіти.

9.5 Заходи підтримки та взаємодія з владою

Найкориснішими заходами підприємці вважають передусім фінансові та податкові інструменти. Задоволеність співпрацею з владою низька – середня оцінка 2,96 з 10. Участь у грантових програмах за три роки брали лише 32,9% опитаних. Водночас створення бізнес-ради при міськраді підтримують 45,2% – готовий запит на інституціоналізований діалог.

Найкорисніші заходи підтримки бізнесу

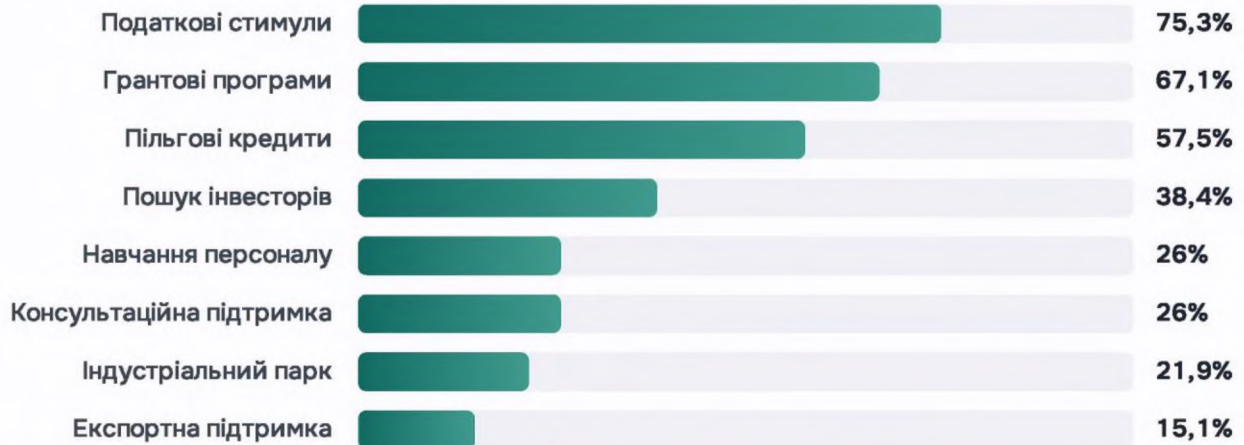

Рисунок 12 / Таблиця 20. Найкорисніші заходи підтримки бізнесу (топ-8)

9.6 Пріоритети та бачення бізнесу

Пріоритетними галузями розвитку до 2034 року бізнес вважає насамперед виробництво (79,5%), переробну промисловість, освіту та науку. Ключовими інвестиційними рішеннями названо розвиток доріг і логістики, енергетичну незалежність, податкові пільги й створення індустріальних парків. Конкурентними перевагами Чернігова підприємці називають нижчу вартість оренди та вигідну локацію поблизу Києва.

Галузь	Згадувань	%
Виробництво	58	79,5%
Переробна промисловість	34	46,6%
Освіта та наука	34	46,6%
Відновлювана енергетика	34	46,6%
ІТ та цифрова економіка	32	43,8%
Будівництво	31	42,5%
Туризм	27	37,0%
Агропереробка	21	28,8%

Таблиця 21. Пріоритетні галузі розвитку до 2034 року (оцінка бізнесу)

9.7 Зіставлення з оцінками населення

Дві аудиторії демонструють **узгоджену картину**. І населення, і бізнес дають найнижчі оцінки взаємодії з владою та інвестиційному клімату; обидві групи виводять на перший план економічну проблематику (робочі місця й доходи – у населення, податки й підтримка – у бізнесу) і дефіцит кадрів. Це підвищує надійність висновку про **економічний розвиток і врядування** як стрижневі напрями Стратегії. Збіг оцінок двох незалежних вибірок є аргументом валідності навіть за попереднього статусу даних.

АНАЛІТИЧНИЙ СИНТЕЗ

Матриця пріоритетів, SWOT і ключові ризики

Цей розділ зводить кількісні результати в інструменти, придатні для формування цілей Стратегії. Він спирається виключно на дані попередніх розділів і має орієнтовний характер до завершення всіх етапів збору.

Матриця пріоритетності: оцінка × запит

Вертикаль — присутність теми серед топ-пріоритетів і проблем мешканців (розділи 5–6); горизонталь — середня оцінка сфери (розділ 3). Зіставлення експертне, на основі наявних даних.

↑ ВИСОКИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ЗАПИТ

КРИТИЧНИЙ ФОКУС

низька оцінка × високий запит

Робота влади 2,69

Можливості для молоді 3,23

Підтримка підприємництва 3,55

Безпека проживання 3,58

Працевлаштування 3,75

ЗБЕРІГАТИ ПЕРЕВАГУ

вища оцінка × високий запит

Освітні послуги 4,80

Медичні послуги 4,95

ТРИМАТИ В ПОЛІ ЗОРУ

низька оцінка × нижчий запит

Стан доріг 3,93

БАЗОВИЙ РІВЕНЬ

вища оцінка × нижчий запит

Транспорт 4,09

Комунальні 4,52

Соціальні 4,57

Спорт 4,64

Культура 4,68

Благоустрій 4,79

Екологія 4,97

← НИЗЬКА ОЦІНКА

↓ НИЖЧИЙ ЗАПИТ

ВИЩА ОЦІНКА →

Попередній SWOT-синтез

СИЛЬНІ СТОРОНИ

- Природне середовище – зелень, парки, Десна, найвища оцінка екології (4,97)
- Історико-культурна спадщина та компактність міста
- Висока готовність мешканців до участі (76,6%)
- Збережена лояльність – 62,7% планують залишитися
- Громадські організації з найвищою довірою (5,05)

СЛАБКІ СТОРОНИ

- Усі 15 сфер життя оцінено нижче 5 балів
- Найнижчі оцінки – врядування (2,69) і довіра до міськради (2,77)
- Низькі доходи – проблема №1 (57,8%)
- Відтік молоді – 18–24 лише 49,3% залишаються
- Складний стан бізнесу (74%) та дефіцит укриттів

МОЖЛИВОСТІ

- Малий і середній бізнес як драйвер розвитку (65,7%)
- Готовність бізнесу до бізнес-ради при міськраді (45,2%)
- Невикористаний потенціал участі (розрив 76,6% vs 43,4%)
- Розвиток професійної освіти під кадровий запит бізнесу
- Туристичний і креативний потенціал міста

ЗАГРОЗИ

- Воєнні ризики – головний бар'єр для бізнесу (75,3%)
- Подальший відтік молоді та працездатного населення
- Поглиблення недовіри до органів влади
- Згорання бізнесу та втрата кваліфікованих кадрів
- Залежність від зовнішніх чинників (безпека, енергетика)

Ключові ризики громади

Відтік молоді

ВИСОКА

У групі 18–24 років залишитися готові лише 49,3%; відтік молоді – серед топ-проблем громади.

Криза довіри до влади

ВИСОКА

Довіра до міськради – 2,77/10; найбільший блок відкритих скарг стосується врядування та корупції.

Згорання бізнесу

ВИСОКА

74% підприємств у складному/критичному стані; 57,5% не планують розширення діяльності в громаді.

Безпековий дефіцит

СЕРЕДНЯ

Найсильніший безпековий запит – облаштування укриттів (71,8%), пов'язаний із соціальною інфраструктурою.

Економічна вразливість домогосподарств**ВИСОКА**

Низькі доходи – проблема №1 (57,8%); створення робочих місць – головний запит на відновлення (62,5%).

РОЗДІЛ 10

Рекомендації до Стратегії за напрямками

Рекомендації згруповано за блоками результатів опитування. Кожна спирається на конкретні дані попереднього етапу і має бути верифікована після опрацювання паперових анкет населення та опитування бізнесу. Формулювання подано як орієнтири для цілей і завдань Стратегії, а не як готові управлінські рішення.

10.1 Загальне самопочуття та комунікація змін

Підстава: задоволеність 5,63/10, погіршення якості життя за 5 років відзначають 66,4%, водночас 62,7% планують залишитися.

- Передбачити вимірювані індикатори якості життя з періодичним повторним опитуванням, щоб відстежувати динаміку сприйняття, а не лише обсяги виконаних робіт.
- Побудувати комунікацію на розриві між негативною оцінкою стану та збереженою лояльністю: мешканці готові залишатися за умови видимих змін, тому пріоритет — швидкі помітні результати на ранніх етапах.

10.2 Сфери життя з критичними оцінками

Підстава: усі 15 сфер оцінено нижче 5 балів; найнижче — робота місцевої влади (2,69), можливості для молоді (3,23), підтримка підприємництва (3,55).

- Сконцентрувати першочергові заходи на сферах із критичними оцінками, не розпорошуючи ресурс рівномірно: системний характер незадоволеності вимагає кількох пріоритетних напрямів-локомотивів.
- Виокремити можливості для молоді як самостійний пріоритет, а підтримку підприємництва пов'язати з результатами опитування бізнесу.

10.3 Врядування, прозорість і довіра

Підстава: найнижча довіра — до міськради (2,77) і поліції (3,36); найбільший блок відкритих пропозицій стосується роботи влади та протидії корупції.

- Передбачити окремий напрям доброго врядування: прозорість бюджету та рішень, доступність публічної інформації, антикорупційні механізми, зрозуміла звітність перед громадою.
- Залучати громадські організації — інституцію з найвищою довірою — як партнерів у консультаціях і моніторингу виконання Стратегії.

10.4 Економіка, доходи та робочі місця

Підстава: низькі доходи — проблема №1 (57,8%), робочі місця — напрям відновлення №1 (62,5%), малий і середній бізнес — галузь №1 (65,7%).

- Зробити створення робочих місць і підтримку МСП наскрізною ціллю Стратегії, оскільки економічна проблематика стійко лідирує в кількох незалежних блоках.
- Серед чинників, що стримують економіку, виокремити керовані на місцевому рівні (бюрократія, слабка підтримка бізнесу) і спрямувати на них конкретні завдання.
- Уточнити цей блок за результатами опитування бізнесу — профільного джерела для оцінки інвестклімату та бар'єрів підприємництва.

10.5 Безпека

Підстава: запит на укриття — 71,8% (абсолютний лідер безпекового блоку), далі — громадський порядок і освітлення вулиць.

- Винести облаштування та модернізацію укриттів у пріоритетні завдання безпекового напрямку з прив'язкою до соціальної інфраструктури (заклади освіти, медицини).
- Доповнити напрям заходами з освітлення вулиць і громадського порядку, які мешканці пов'язують із повсякденним відчуттям безпеки.

10.6 Демографія та молодіжна політика

Підстава: у групі 18–24 років залишитися готові лише 49,3%; відтік молоді названо однією з ключових проблем громади.

- Сформуувати окремий напрям молодіжної політики, орієнтований на чинники утримання молоді: робочі місця з гідною оплатою, можливості розвитку, дозвілля та простір для самореалізації.
- Передбачити моніторинг міграційних намірів молоді як індикатор демографічної стійкості громади.

10.7 Громадська участь і співучасть

Підстава: 76,6% готові долучатися до розвитку громади за фактичної участі 43,4% за рік.

- Інституціалізувати готовність до участі через дієві канали: партиципаторний бюджет, громадські ради, сусідські та волонтерські ініціативи – це перетворює пасивний потенціал на ресурс реалізації.
- Використати високу готовність до участі як механізм підвищення довіри: залучення мешканців до ухвалення рішень безпосередньо впливає на сприйняття роботи влади.

10.8 Підтримка бізнесу та інвестиційний клімат

Підстава: оцінка взаємодії з владою (2,88) та інвестклімату (2,90) – найнижчі серед умов; 74,0% підприємств у складному стані; бізнес-раду підтримують 45,2%.

- Створити бізнес-раду при міськраді як інституціалізований канал діалогу – на це є прямий запит підприємців, і він адресує найнижчу оцінку (взаємодія з владою).
- Передбачити заходи з покращення інвестклімату: інформування про грантові програми, сприяння індустріальним паркам, енергетична незалежність виробництв.
- Узгодити заходи професійної та позашкільної освіти з кадровим запитом бізнесу (робітничі, будівельні, IT та інженерно-технічні спеціальності).

10.9 Робота з даними

- Опрацювати паперові анкети населення та перерахувати показники зі зведеного масиву (онлайн, паперові анкети, бізнес), за можливості із зважуванням за статеві-віковою структурою.
- Зафіксувати в аналітичній частині застереження про метод і обмеження вибірки, а ключові висновки супроводити приміткою про їх попередній характер.

Послідовність подальших дій із доопрацювання документа Стратегії – від завершення збору даних до запуску моніторингу – викладено в розділі 11.

РОЗДІЛ 11

Наступні кроки в роботі над документом Стратегії

Кроки подано в логічному порядку — від завершення збору даних до запуску моніторингу — без прив'язки до конкретних дат. Кожен наступний крок спирається на результати попереднього.

Базові значення для моніторингу (хвиля 0)

Стартові показники цього опитування, від яких доцільно відстежувати динаміку під час повторних хвиль.

Індикатор сприйняття	Базове значення	Джерело
Задоволеність життям	5,63 / 10	розд. 2
Відчуття погіршення якості життя	66,4%	розд. 2
Намір залишитися (через 5 років)	62,7%	розд. 2
Готовність долучатися до розвитку	76,6%	розд. 7
Довіра до міськради	2,77 / 10	розд. 4
Намір залишитися, молодь 18–24	49,3%	розд. 6
Стан бізнесу (складний / критичний)	74,0%	розд. 9

Таблиця 22. Базові значення індикаторів сприйняття (хвиля 0)

1

Завершення формування доказової бази

Опрацювати паперові анкети населення та звести їх із наявними масивами в єдину базу. За можливості застосувати зважування за статеві-віковою структурою. Перерахувати ключові показники та зафіксувати, наскільки підсумкові значення відрізняються від попередніх.

- Доповнити соціологічні дані наявною статистикою та галузевими даними структурних підрозділів, де це можливо.
- Зафіксувати застосований метод, обсяги вибірок та їх обмеження — це підвищує довіру до документа.

2

Узгодження аналітичної частини та SWOT

Звірити висновки опитування з аналітичною частиною та SWOT-аналізом. Пріоритети, що стійко проявилися в даних (економіка й робочі місця, безпека, врядування, відтік молоді), мають знайти відображення в переліку сильних і слабких сторін, можливостей та загроз.

- Перевірити узгодженість сприйняття мешканців із формулюваннями SWOT: збіги підтверджують пункти, розбіжності потребують пояснення.
- Усунути внутрішні суперечності аналітичної частини до переходу до формулювання цілей.

3

Громадські консультації та обговорення

Винести проміжні результати та проєкт пріоритетів на громадське обговорення. Опитування виявило високу готовність до участі та водночас низьку довіру до влади — публічне обговорення працює на обидва ці чинники одночасно.

- Залучити громадські організації (інституцію з найвищою довірою) та бізнес-середовище, зокрема через запропоновану бізнес-раду.
- Повернути учасникам опитування узагальнені результати — це замикає зворотний зв'язок і підвищує довіру до процесу.

4

Формулювання та узгодження системи цілей

На основі узгодженої аналітичної частини та результатів консультацій сформувати взаємоузгоджену систему стратегічних і операційних цілей із завданнями. Пріоритети мешканців і бізнесу мають бути простежувані до конкретних цілей.

- Забезпечити пріоритезацію цілей замість рівномірного охоплення: ресурс доцільно сконцентрувати на кількох напрямках-локомотивах.
- Узгодити цілі з пріоритетами Державної стратегії регіонального розвитку та обласної стратегії.

5

Розроблення системи моніторингу та індикаторів

Сформувати систему індикаторів виконання Стратегії. Поряд із показниками результату доцільно передбачити показники сприйняття — на основі повторних опитувань, щоб відстежувати зміну якості життя й довіри, а не лише виконані заходи.

- Закласти повторне опитування населення та бізнесу за тією самою методикою як інструмент оцінювання результативності.
- Визначити відповідальних за збір даних і періодичність перегляду індикаторів.

6

Затвердження, оприлюднення та актуалізація

Затвердити Стратегію та план заходів у встановленому порядку, оприлюднити їх у доступній формі та передбачити процедуру періодичної актуалізації. З огляду на воєнний стан доцільно закласти механізм перегляду документа в разі суттєвої зміни обставин.

- Оприлюднити поряд із текстом Стратегії стислий публічний виклад результатів опитування — це підтримує прозорість і довіру.

РОЗДІЛ 12

Висновки

- 01 Сприйняття поточної ситуації — переважно негативне.** Середня задоволеність (5,63/10) і частка тих, хто фіксує погіршення (66,4%), формують негативний фон, який варто враховувати в комунікації Стратегії.
- 02 Незадоволеність має системний характер.** Усі 15 сфер життя оцінено нижче середини шкали, що вказує на потребу комплексних, а не точкових рішень.
- 03 Врядкування і довіра — самостійна проблема.** Найнижчі оцінки роботи влади та довіри до міськради потребують окремого напрямку, присвяченого прозорості та комунікації.
- 04 Економіка та доходи — наскрізний пріоритет.** Низькі доходи, робочі місця та підтримка бізнесу послідовно лідирують у різних блоках опитування.
- 05 Безпека має чіткий матеріальний вимір.** Запит на укриття є найсильнішим серед усіх безпекових пріоритетів.
- 06 Відтік молоді підтверджено даними.** Готовність залишатися зростає з віком, що робить молодіжну політику пріоритетною для демографічної стійкості.
- 07 Існує значний ресурс участі.** Близько 76,6% мешканців готові долучатися до розвитку громади, і цей ресурс доцільно інституціалізувати.
- 08 Бізнес підтверджує й загострює економічний пріоритет.** Більшість підприємств у складному стані з негативними очікуваннями; найнижче оцінено взаємодію з владою та інвестклімат, що збігається з оцінками населення.
- 09 Відкриті відповіді узгоджені з кількісними даними.** Переваги (зелень, історія, компактність), бажані проекти (робочі місця, безпека, басейн) і критика врядування підтверджують основні кількісні результати.

ДОВІДКА

Перелік рисунків і таблиць

РИСУНКИ

- 1 Оцінка зміни якості життя за 5 років
- 2 Середні оцінки сфер життя
- 3 Середній рівень довіри до інституцій
- 4 Найгостріші проблеми громади
- 5 Першочергові питання безпеки
- 6 Пріоритетні галузі розвитку економіки
- 7 Пріоритетні напрями Стратегії до 2034
- 8 Намір проживати за віковими групами
- 9 Оцінка поточного стану бізнесу
- 10 Оцінка умов ведення бізнесу
- 11 Чинники, що стримують розвиток бізнесу
- 12 Найкорисніші заходи підтримки бізнесу

ТАБЛИЦІ

- 1 Розподіл за статтю
- 2 Розподіл за віком
- 3 Основний статус
- 4 Рівень освіти
- 5 Динаміка якості життя
- 6 Лояльність до громади
- 7 Середні оцінки сфер життя
- 8 Довіра до інституцій
- 9 Найгостріші проблеми
- 10 Пріоритетні напрями відновлення
- 11 Чинники, що стримують економіку
- 12 Намір проживати за віком
- 13 Готовність долучатися
- 14 Найбільші переваги громади
- 15 Бачення Чернігова у 2034
- 16 Бажані проекти
- 17 Додаткові пропозиції
- 18 Стан і очікування бізнесу
- 19 Умови ведення бізнесу
- 20 Заходи підтримки бізнесу
- 21 Пріоритетні галузі (оцінка бізнесу)
- 22 Базові значення для моніторингу

ДОВІДКА

Глосарій і скорочення

ВПО	внутрішньо переміщені особи	МСП	малий і середній бізнес
ГО	громадська організація	в. п.	відсоткові пункти (різниця між двома відсотками)
N	обсяг вибірки (кількість опитаних)	SWOT	сильні / слабкі сторони, можливості, загрози
Шкала Лікерта	порядкова шкала згоди / оцінки	Самовідбір	добровільне (невипадкове) потрапляння респондента у вибірку
Зважування	коригування структури вибірки до структури населення	Множинний вибір	запитання з кількома відповідями (сума > 100%)